Закон Бізнес

№30 (1069), 21 — 27 ЛИПНЯ 2012 Р. ЗАСНОВАНА 1991 РОКУ ZIB.COM.UA

АНОНС

РЕФОРМЕНІ НОВАЦІЇ

Суду не буде!

Опозиціонери мають намір перетворити громадян на слідчих, а родичів — на адвокатів. > СТОР. 2

ЗАСІДАННЯ

Перевантажені, та чи незалежні?

В українців запитають про неупередженість та доступність правосуддя. > СТОР. 5

НАГОРОДА

Золотий фонд нації

Суддя у відставці Апеляційного суду Чернігівської області отримала орден. > СТОР. 6

БЕЗПЕКА

Міфічна охорона

«Грифону» не вдається взяти під своє крило всі суди, а от для розгляду резонансних справ він залучає додаткові сили. > СТОР. 7

ПОЗИЦІЯ

Право на позов

Платники податків обгрунтовано очікують від державних органів законних дій та рішень. > СТОР. 11

ПРОЕКТ

Безоплатно й безвідповідально?

Правову допомогу надаватимуть студенти старших курсів юридичних вузів під наглядом кураторів. > СТОР. 12

УЗАГАЛЬНЕННЯ

Мирні зібрання: з обмеженнями й без

Якщо суд визнає, що проведення мітингів може створити реальну небезпеку, то задовольняє вимоги позивача. > СТОР. 13

УКРАЇНА І СВІТ

Вся пара — в HUDOC

Від судових процесів за океаном або в Європі виграють виключно іноземні адвокати. > СТОР. 14

ПЕРЕГЛЯД

Особливості касаційного оскарження

Порушення норм процесуального права є підставою для відкриття провадження незалежно від того, чи призвели вони до неправильного вирішення справи. > СТОР. 19

У НАСТУПНОМУ ЧИСЛІ

Наскільки стійким до опору виявився законодавчий фундамент реформи, про які досягнення звітуватиме на XI з'їзді суддів — в ексклюзивному інтерв'ю кореспондентові «ЗіБ» розповів Перший заступник Голови Верховного Суду України, голова Ради суддів України Ярослав РОМАНЮК.

АКТУАЛЬНЕ ІНТЕРВ'Ю

Голова Обухівського районного суду Київської області Оксана СТЕПАНОВА:

«Здійснення правосуддя — це не шоу-бізнес, не піар, а велика відповідальність перед людьми й самим собою» > СТОР.4

СЕМІНАР

У пошуках моральності

На робочій зустрічі визначали критерії добору кандидатів

ЮЛІЯ ГАЙДІНА

До розгляду питань щодо визначення особистих і моральних якостей кандидатів на посади суддів Вища кваліфікаційна комісія суддів повертається не вперше. Кожного разу є над чим попрацювати, що вдосконалити, доповнити чи змінити. Тож цим та низці інших питань був присвячений семінар «Виявлення особистих та моральних якостей кандидатів на посаду судді на стадії проведення кваліфікаційного іспиту».

ВККС провела зустріч за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку «Справедливе правосуддя». Учасники семінару виступили зі своїми пропозиціями щодо вдосконалення процедури добору кандидатів на посади суддів, проте до єдиного рішення в процесі обговорення так і не дійшли.

Дводенне засідання в с.Глібівка на Київщині було закритим для ЗМІ, тому говорити про нього будемо, враховуючи коментарі учасників зустрічі та останні хвилини, протягом яких удалося побувати на засіданні. Проте учасники коментували семінар неохоче, посилаючись на ймовірність просочення перекрученої інформації та відсутність як такого предмета розмови.

«Ми ніяк не приймемо остаточного рішення. Тільки наче дійшли спільної думки щодо одного, як виступ наступного учасника все заперечив. Тож говорити про якісь висновки нині зарано», — стисло повідомив «ЗіБ» голова ВККС Ігор Самсін, поспішаючи на семінар після невеликої перерви.

Члени ВККС обговорювали семінар і по його закінченні. Невирішених питань вистачало.

Перед учасниками обговорень були поставлені непрості завдання — визначити основні напрями можливого вдосконалення процедури проведення кваліфікаційного іспиту, зокрема виконання кандидатами практичного завдання, вдосконалення методики оцінювання особистих та моральних якостей майбутніх суддів. Щодо останнього питання думки опитаних збіглися — «однозначно визначити не можна».

Керівник секретаріату Вищої ради юстиції Ольга Булка погоджується з думкою тих учасників семінару, які вважають, що наразі складно, хоча й можливо, розробити методику визначення моральних якостей кандидатів. «Мораль — це система неформалізованих у вигляді правових приписів поглядів, уявлень та оцінок, що регулюють поведінку людей у суспільстві. Оскільки Україна — багатонаціональна держава з різними звичаями, держава, у якій Конституція гарантує право кожного на свободу світогляду і віросповідання, а відтак — і з різним розумінням моралі, то надто складно буде визначити і встановити критерії, за якими оцінюватиметься кандидат. Разом з тим робити це необхідно, до цього нас зобов'язує не лише закон «Про судоустрій і статус суддів», а й міжнародні стандарти», — зауважила О.Булка.

> Закінчення на стор.6

РІШЕННЯ

Таємне стало явним

ОЛЕКСІЙ ПИСАРЕВ

Аби звільнити з посади Голову Верховної Ради, більше не потрібно друкувати бюлетені та організовувати таємне голосування. Крім цього, участь у волевиявленні не повинні брати 300 нардепів — достатньо простої більшості. Таке рішення Конституційного Суду відкриває нові перспективи для парламентської більшості й ускладнює життя противникам «мовного» закону.

Захист спікера

Конфлікт між спікером Володимиром Литвином та парламентською більшістю розгорівся 3 липня після прийняття закону «Про засади державної мовної політики». Голова парламенту чи то побачив у ньому загрози для державної мови, чи побоявся, що підписання акта завадить йому бути обраним у мажоритарному окрузі на Житомирщині.

Крім цього, В.Литвин вирішив подати у відставку. Здавалося б, що може бути простіше — маючи більшість у залі, обрати нового Голову, який і підпише закон? Та, як виявилося, це не так уже й легко. На заваді став Регламент. Відповідно до нього голосування про звільнення Голови Ради проводиться таємно, й участь у ньому має взяти щонайменше 300 нардепів. Однак такої кількості мандатів у більшості немає. Таким чином, щоб голосування провалилось, опозиціонерам достатньо було б просто не взяти в ньому участі.

> Закінчення на стор.10

ПОВНОВАЖЕННЯ

Сльози, вундеркінди, «сімейний підряд»…

ОЛЕКСАНДРА АРКАДІЄВА

11 липня Вища рада юстиції звільняла суддів. Серед тих, хто подав у відставку, заступник голови ВСС Микола Пшонка, у серпні йому виповниться 65 років. У зв'язку з набранням законної сили обвинувальним вироком було звільнено законника Старобешівського райсуду Донецької області Сергія Пересаду та суддю Бахмацького районного суду Чернігівської області Василя Ковалюха. Також члени Ради розглянули питання про адмінпризначення та внесення подань Президентові про призначення кандидатів на посади суддів місцевих загальних, господарських та адміністративних судів.

Стареньке крісло похитнулося

За поданням Ради суддів загальних судів ВРЮ призначила на адміністративні посади 15 суддів. Серед них — Микола Данилюк, претендент на посаду голови Шевченківського районного суду м.Чернівців. Цю установу він очолює 20 років. Однак члени ВРЮ довго вагалися, чи призначати його знову, оскільки будівля суду, в якому він головує стільки років, перебуває в украй незадовільному технічному стані.

«З якими труднощами стикаєтесь під час роботи?» — запитав М.Данилюка голова ВРЮ Володимир Колесниченко. «Немає проблем!» — відповів суддя. «Що, жодних проблем?» — наполягав головуючий. «Лише потрібно ремонт будівлі суду робити, а коштів не вистачає», — відповів законник із Чернівців.

> Закінчення на стор.2

2 Новини і коментарі
4 Від першої особи
5 Судова влада
8 Фотофакт
10 Законодавча влада
12 Юридична практика
13 Судова практика
14 Міжнародне право
15 Іменем України
16 Weekend
17 Документ

61018
ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС
Оформити передплату на газету «Закон Бізнес» можна в будь-якому відділенні зв'язку України

ЦІНА ДОГОВІРНА
4 820105 830014

ВІТАЄМО!

ЕДУАРД ЗЕЙНАЛОВ
21 липня, 49 років

Член Комітету ВР з питань транспорту і зв'язку, позафракційний, народний депутат V та VI скликань.

СТАНІСЛАВ ДОВГИЙ
23 липня, 58 років

Член Комітету ВР з питань бюджету, представник фракції Народної партії, народний депутат IV—VI скликань.

ПАВЛО КЛИМЕЦЬ
23 липня, 45 років

Член Комітету ВР з питань аграрної політики та земельних відносин, представник фракції Партії регіонів, народний депутат V та VI скликань.

СТЕПАН КУРПІЛЬ
23 липня, 53 роки

Заступник голови комітету, голова підкомітету Комітету ВР з питань європейської інтеграції, представник фракції БЮТ — «Батьківщина», народний депутат V та VI скликань.

АНДРІЙ ВЕРЕВСЬКИЙ
25 липня, 38 років

Член Комітету ВР з питань аграрної політики та земельних відносин, представник фракції ПР, народний депутат IV—VI скликань.

ВОЛОДИМИР МАЛИШЕВ
26 липня, 62 роки

Голова підкомітету Комітету ВР з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності, представник фракції ПР, народний депутат V та VI скликань.

ВОЛОДИМИР ПИЛИПЕНКО
27 липня, 35 років

Член Комітету ВР з питань правосуддя, позафракційний, народний депутат VI скликання.

ДМИТРО РЕВА
27 липня, 37 років

Член Комітету ВР з питань фінансів, банківської діяльності, податкової та митної політики, представник фракції ПР, народний депутат VI скликання.

ПОВНОВАЖЕННЯ

Сльози, вундеркінди, «сімейний підряд»…

ВРЮ погодила майже 70 кандидатур майбутніх суддів

Закінчення, початок на стор.1

До діалогу приєднався член Ради Володимир Висоцький, якому довелося нещодавно побувати в Шевченківському райсуді м.Чернівців. «Від суду — гнітюче враження. Судді та апарат працюють у жахливих умовах. Що ви робите для того, щоб покращити умови праці?» — запитав він. Даючи пояснення, голова розказав, що неодноразово звертався до судової адміністрації, в районну та міську ради. Завдяки їхньому сприянню 3 роки тому відремонтували фасад будівлі, а торік полагодили дах. Голова ВРЮ наголосив: «Ви так довго працюєте головою! Тривалий час існували різні фонди та програми органів місцевого самоврядування, завдяки яким відремонтовано немало будівель судів по всій країні!» М.Данилюк відповів, що раніше суд був ще в гіршому стані, а йому вдалося «вибити» нове приміщення. У власність суду перейшло майно військових, будівля, де колись на губі тримали офіцерів. Тепер загальна площа суду становить понад 1800 м². Порадившись у закритому режимі, колегіальний орган доручив М.Данилюку ще 5 років керувати судом.

Усі 8 кандидатів на посади суддів адміністративних і господарських судів почули від голови ВРЮ бажану відповідь.

Приватний суд

11 липня ВРЮ внесла подання Президентові про призначення 8 кандидатів на посади суддів господарських та адміністративних судів.

Усі претенденти були підтримані членами Ради практично без обговорення. Тривалі дебати викликало тільки подання про призначення Людмили Субботіної. Перед членами ВРЮ постало непросте питання: дозволити чи ні 3 близьким родичам працювати в одному суді. І хоча закон не забороняє створювати «сімейний підряд», у членів Ради виникли сумніви.

Мати кандидатки 20 років здійснює правосуддя в Господарському суді Хмельницької області, рідна сестра — завідувачка канцелярії цієї ж установи, тепер сюди на роботу проситься й Л.Субботіна.

«Як ви вважаєте, коли мати та двоє дочок працюють в одному суді, це нормально?» — запитав у Л.Субботіної голова В.Колесниченко. «Ми разом слухати справи не будемо, тому ніякої упередженості судочинства не буде», — сказала дівчина й додала, що в серпні мати збирається піти у відставку, адже тоді її суддівський стаж перетне позначку у 20 років. Зазначимо: матері 54 роки, а тому згідно з нормами закону вона може бути суддею ще 10 років. Також кандидатка пояснила, що хоче працювати саме в Хмельницьку, бо має там власне житло. Крім того, у цьому місті проживає її сім'я — чоловік та малолітня донька.

«Переїжджати ви не хочете. А чи не думали над тим, щоб обрати суд іншої юрисдикції, адже своїм бажанням працювати в цій установі ви фактично позбавляєте матір права продовжувати кар'єру?» — запитала Лідія Ізовітова. Дівчина пояснила, що працює юрисконсультом, а тому добре знайома з роботою саме господарських судів. Також вона додала, що це їхнє спільне з матір'ю рішення.

Член ВРЮ, радник Президента — керівник головного управління з питань судоустрою АП Андрій Портнов зауважив, що ніколи не пішов би працювати на роботу до батька чи брата, хоча це дуже зручно. «Це ж суд, а не якась приватна організація. Я буду голосувати за вашу кандидатуру, бо не хочу псувати вам кар'єру через цей суб'єктивний чинник. Ви поставили членів Ради в становище, коли ми повинні вирішувати питання, яке не пов'язане з вашими знаннями в галузі права».

Поки члени ВРЮ радилися в закритому режимі, в кулуарах жартували, що, мовляв, в Україні створять перший приватний суд.

Після тривалих дебатів за зачиненими дверима ВРЮ дозволила родичам працювати в одному суді.

Вундеркінди йдуть у судді

Найбільший блок питань порядку денного стосувався внесення подань Президентові про призначення кандидатів на посади суддів місцевих загальних судів. Після співбесіди з більш як півсотнею претендентів лише 3 було відмовлено. Практично на всі написані реферати ВРЮ дала позитивні рецензії. Проте цього дня члени Ради, а особливо її голова, намагалися дізнатися, наскільки добре люди знають законодавство. Проте практично жодне із запитань не залишилося без правильної відповіді. Кандидати добре знали теми своїх робіт. А один настільки досконально розібрався в нормах законодавства, що не тільки вказав на прогалини в них, а й розказав, як можна їх усунути.

Та найбільше своїми знаннями членів колегіального органу вразила майбутня суддя Вільногірського міського суду Дніпропетровської області Інна Ілюшик. Відповідаючи на запитання В.Колесниченка, дівчина дослівно цитувала статті кодексів. Наразі вона працює помічником судді Апеляційного суду Дніпропетровської області. Слід зауважити, що магістратуру Дніпропетровського національного університету І.Ілюшик закінчила екстерном.

На роботу до ліквідованого суду

Позаштатна ситуація виникла з розглядом питання про внесення подання Президентові про призначення на посаду судді Староміського районного суду м.Вінниці Ірини Курбатової. Справа в тому, що глава держави прийняв указ, яким ліквідував 3 вінницькі районні суди: Замостянський, Ленінський та Староміський. Згідно з рішенням Президента їх функції буде виконувати Вінницький міський суд, який ще мають створити. Оптимізація судів стала наслідком ліквідації 3 районів міста. Відповідно до рішення міськради від 30.09.2011 у Вінниці офіційно не існує Замостянського, Староміського та Ленінського районів. Виходить, що ВРЮ мала внести подання про призначення законниці на посаду до суду, який ліквідовано. У свою чергу І.Курбатова настільки розхвилювалася, що розплакалася прямо перед членами Ради.

У день засідання зазначений указ Президента офіційно ще не було оприлюднено, а значить, у ВРЮ не було підстав для відхилення рекомендації ВККС про призначення. А.Портнов зауважив, що незалежно від того, опубліковано указ чи ні, повноваження 3 ліквідованих судів перейдуть до одного міського. «Стовідсотково ми будемо всіх суддів, що працювали в цих трьох установах, переводити. Адже ми не можемо перевести лише частину людей, а інших залишити», — сказав він. Отже, у законників немає підстав для хвилювань та сліз.

РЕФОРМЕНІ НОВАЦІЇ

Суду не буде!

Опозиціонери мають намір перетворити громадян на слідчих, а родичів — на адвокатів

МАЙЯ БАЙРАК

Об'єднана опозиція вирішила змінювати «на краще» ситуацію в країні через реформування судочинства, правоохоронних органів і пенітенціарної системи. Обговоренню цих питань противники влади присвятили засідання круглого столу, запросивши до розмови експертів. Та останні були не в захваті від пропонованих новацій.

«Катастрофічна ситуація»

Почали з критики. Голова ради об'єднаної опозиції Арсеній Яценюк наголосив на відсутності поняття «справедливість» у судовій системі України, навів кілька цифр, а потім підсумував: «Україна — сформована міліцейська держава з переслідуванням громадян». Він дорікнув владі зростанням злочинності в державі й назвав ситуацію, що склалася, катастрофічною. «Працівники судової системи стали захищати тих, хто їх призначав», — переконаний А.Яценюк.

Продовжив оприлюднювати цифри голова Комітету ВР з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності Віктор Швець. «Уявіть, за 2010 рік у СІЗО померло 227 осіб, а у 2011-му — 204. У тюрмах зростає кількість суїцидів. Тільки в першому півріччі цього року покінчили з життям 35 осіб. Найстрашніше, що це все має латентний характер, тому ситуацію важко оцінити», — зауважив В.Швець.

В.Швець уважає, що на наших ув'язнених треба витрачати не менше, ніж в Ізраїлі, — $26 тис. на рік.

Що робити?

Деякі з пропонованих опозицією змін дещо сміливі, невідомо, до яких наслідків вони можуть призвести. Серед таких — «надати право громадянам України звертатися до місцевого суду із заявою про порушення кримінальної справи проти будь-яких посадових та службових осіб, депутатів усіх рівнів, державних службовців за корупційні дії, перевищення службових повноважень або злочинну бездіяльність та інші порушення закону, які тягнуть за собою кримінальну відповідальність». Аби обгрунтувати такі заяви, громадяни матимуть право збирати докази, зокрема й зафіксовані технічними засобами. При цьому суди будуть зобов'язані порушувати такі кримінальні справи за будь-яким зверненням громадянина. Також опозиція пропонує дозволити виступати в суді захисниками не лише адвокатам, а й родичам обвинувачених.

Ще один задум «об'єднаних» — ліквідація Конституційного Суду. «Ми вважаємо, він дискредитував себе починаючи з дня його заснування», — висловився А.Яценюк. Натомість опозиція пропонує передати функції КС Верховному Суду.

Думки з приводу

Голова правління Центру політико-правових реформ Ігор Коліушко погодився з деякими оцінками опозиції, проте відносно «знищення» Конституційного Суду заявив: «Не розумію, що від того зміниться?» Свою думку висловив і колишній Голова ВС Віталій Бойко: «Колись уже була така пропозиція. Не треба до того повертатися». Він зробив зауваження і щодо дозволу громадянам звертатися до судів із заявами про порушення кримінальної справи проти посадових осіб: «Виходить, ми надаємо право кожному робити все, що завгодно?»

Охочих висловитися було немало. Проте наскільки ті пропозиції мають право на життя — покаже час.

ПРЯМА МОВА

В'ЯЧЕСЛАВ ДЖУНЬ,
заслужений юрист України, доктор юридичних наук:

— Говорите: «Здійснимо судову реформу»? Чудово! А от скажіть мені, якщо ви, об'єднана опозиція, прийдете до влади, чи вистачить у вас політичної волі щось змінювати? Адже кожна нова влада дбає, щоб система була комфортна для неї. Щодо ліквідації Конституційного Суду. Така дія породить низку інших питань. Чи справді то можна буде назвати незалежністю?

ЗІБРАННЯ

«Усе йде на краще»

ЮЛІЯ ГАЙДІНА

Для Ради суддів адміністративних судів п'ятниця 13-го не стала на заваді проведенню підсумкового засідання за перше півріччя. До порядку денного зустрічі не було внесено нових питань. Засідання пройшло без емоційних обговорень, були приємні новини. Прозвітували про роботу, прийняли рішення про зарахування до резерву й попрощалися до серпня.

Голова ради Микола Кобилянський запевнив, що протягом першого півріччя РСАС попрацювала добре, впоравшись із усіма поставленими завданнями. «А що не встигли виконати з певних причин, перенесемо на друге півріччя». М.Кобилянський також наголосив, що більшість прийнятих рішень виконано, решта — під контролем. «Я не можу нікому дорікнути за зволікання в прийнятті якогось із рішень. Усі члени ради суддів добросовісно виконували свої обов'язки», — додав М.Кобилянський.

За перше півріччя до ради надійшло 57 звернень від громадян. Минулого року за такий термін їх було вдвічі більше. «Це результат того, що громадяни перечитали закон «Про судоустрій і статус суддів» і свої звернення тепер направляють до ВККС, — зауважив М.Кобилянський. — А назване число — це не та кількість звернень, які ми роз'яснюємо, а ті, що пов'язані з організацією роботи в суді. Дякувати Богу, все йде на краще».

По закінченні звіту про роботу органу суддівського самоврядування слово взяла секретар ради Тетяна Шипуліна. Вона говорила про подання голови Окружного адміністративного суду м.Києва Павла Вовка щодо нагородження грамотою РСАС двох суддів за вагомий особистий внесок у виконання завдань, покладених на систему адміністративних судів, високий професіоналізм, значні досягнення в роботі, сумлінну працю та з нагоди 5-ї річниці діяльності цієї установи.

Претензій до законників члени ради не мали, тому рішення про нагородження Тетяни Шейко та Сергія Каракашьяна прийняли.

Визначились і з резервною двадцяткою, затвердивши список на заміщення адміністративних посад. Частина кандидатів прийшла на засідання. Проте до жодного з претендентів у ради запитань не виникло, як і не було причин для відмов. Тож за резерв проголосували списком.

Інформація
про надходження матеріалів для зарахування до резерву

№	Суди	ПІБ	Посада
		КАСАЦІЙНИЙ СУД	
1.	ВАС	Ліпський Дмитро Володимирович	заступник голови
2.		Цуркан Михайло Іванович	заступник голови
		АПЕЛЯЦІЙНІ АДМІНІСТРАТИВНІ СУДИ	
3.	Львівський	Заверуха Олег Богданович	заступник голови
4.	Харківський	Бенедик Анна Петрівна	заступник голови
5.		Тацій Лариса Василівна	заступник голови
		ОКРУЖНІ АДМІНІСТРАТИВНІ СУДИ	
6.	АРК	Трещова Олена Ростиславівна	заступник голови
7.	Вінницький	Вільчинський Олександр Ванадійович	голова
8.	Волинський	Костюкевич Сергій Федорович	голова
9.	Донецький	Зеленов Андрій Сергійович	заступник голови
10.	Житомирський	Черноліхов Сергій Вікторович	голова
11.		Романченко Євген Юрійович	заступник голови
12.		Сичова Олена Петрівна	заступник голови
13.	Закарпатський	Шешеня Олексій Миколайович	заступник голови
14.	Запорізький	Прудивус Олег Васильович	голова
15.		Лазаренко Максим Сергійович	заступник голови
16.		Садовий Ігор Вікторович	заступник голови
17.	Рівненський	Шарапа Василь Миколайович	голова
18.	Херсонський	Попов Віталій Федорович	голова
19.	Хмельницький	Ніколайчук Микола Євгенович	голова
20.	Чернігівський	Добрянський Віталій Віталійович	голова

ПРОЦЕС

Недбалий, але не захланний

Екс-голова Держфінпослуг уважає, що його прибрали, бо він забагато знав

ЮЛІЯ ГАЙДАЙ

Розгляд «справи Василя Волги» перейшла у фінальну стадію. На судовому засіданні екс-голова Держфінпослуг дав показання, в яких повністю заперечив головне обвинувачення — здирство й одержання хабара від керівників Кредитної спілки «Перша кредитна спілка». За словами адвокатів підсудного, найближчим часом повинні початися судові дебати.

Перед початком судового засідання В.Волга довго радився зі своїм адвокатом Є.Солодком.

Протистояння колишніх товаришів по службі

Лідеру Союзу лівих сил В.Волзі інкримінують «рекордний» хабар у $0,5 млн. Його обвинувачують за ч.3 ст.368 КК («одержання хабара в особливо великому розмірі або службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище»).

Спільниками В.Волги стали його колишні колеги: директор департаменту тимчасового адміністрування фінансово-кредитних установ Держфінпослуг Віктор Адамович, начальник юридичного департаменту комісії Євген Гантимуров, помічник голови відомства Олег Чернушенко й головний фахівець одного з департаментів (а по суті — водій Василя Олександровича) Микола Присяжнюк. Правда, останній до давання хабара стосунку не має — його обвинуватили в підробленні диплома й привласненні державних коштів у вигляді незаконно отриманої ним зарплати.

За інформацією слідства, від керівників кредитної спілки спочатку зажадали $50000 за не введення тимчасової адміністрації, потім, після того, як ТА була вже введена, — $250 тис. за її виведення. І нарешті, коли одеські підприємці продемонстрували норовистість, сума хабара нібито зросла до $0,5 млн. Сам В.Волга безпосередньо з керівником КС «ПКС» Андрієм Азаровим не розмовляв і хабара не вимагав. Діяв він через посередників: В.Адамовича, О.Чернушенка, Є.Гантимурова.

Помітна очевидна неприязнь і навіть деяке протистояння між двома товаришами по службі — В.Волгою та В.Адамовичем. Ще б пак, перший стверджує, що начальник департаменту провернув усю аферу з кредитною спілкою самостійно, без його участі, другий божиться, що без схвалення боса це неможливо було здійснити і що саме Василь Олександрович був ідейним натхненником. Хто з них говорить правду, а хто лукавить — зрозуміти складно.

На останньому судовому засіданні В.Волга нарешті дав показання — і воно затягнулося до 8-ї вечора. Безумовно, політик має непогані ораторські здібності, і, якщо, не читаючи матеріалів справи, слухати тільки його виступ, може скластися враження, що й справді за гратами сидить невинуватий. Але сам хабар був цілком зримим як і аудіозаписи деяких розмов, що велися за ініціативою А.Азарова.

Проте красномовство В.Волги на деяких присутніх (у першу чергу на його соратників) справило враження. Мабуть, не дарма на всіх останніх судових засіданнях він читав книгу іншого політика й оратора, відомішого й успішнішого, — Уїнстона Черчилля. Наприклад, причину введення тимчасової адміністрації в КС В.Волга пояснив цілком логічно: «У той момент, коли я був призначений, у Держфінпослуг стали надходити сотнями листи з різних областей України про те, що КС «ПКС» не виконує своїх зобов'язань перед вкладниками. Більш того, було встановлено, що ще до мого призначення Держфінпослуг неодноразово накладала штраф на КС «ПКС» за порушення закону й невиконання своїх зобов'язань перед вкладниками. Після вивчення й аналізу всіх справ, які перебували на контролі департаменту, а особливо фінансового стану КС «ПКС», В.Адамович вирішив винести на розгляд комісії питання про необхідність уведення тимчасової адміністрації».

Правда, начальник юридичного відділу КС «ПКС» Максим Перейда, що виступав напередодні в суді, розповів: якщо раніше вони хоча б частково, але погашали заборгованість перед вкладниками, то весь час після введення тимчасової адміністрації кредитна спілка була в замороженому стані й практично не розраховувалася з людьми. «Тимчасова адміністрація залишила кредитну спілку в руїнах», — з гіркотою заявив М.Перейда.

700 тіньових мільйонів

За словами В.Волги, він навіть не мав можливості одноособово ухвалити рішення про введення або виведення тимчасової адміністрації з кредитної спілки. Це рішення повинне було ухвалюватися колегіально, на засіданні комісії. «Всі запрошені до суду члени комісії в один голос заявили, що В.Волга на них ніколи ніякого тиску не чинив. Вони відзначили, що є незалежними людьми й В.Волга не те, що не вимагав від них ухвалити рішення, він ніколи навіть не звертався з проханням про те, що йому б хотілося, аби хтось за щось проголосував», — розповів «ЗіБ» адвокат В.Волги Євген Солодко.

Тим часом адвокат В.Адамовича у свою чергу вимагав оголосити протоколи всіх засідань комісії, аби довести, що всі її члени голосували так само, як і їхній бос. Дійсно, найчастіше комісія дружно й одноголосно голосувала «за». Але, за словами В.Волги, рішення обговорювалося й узгоджувалося заздалегідь, до початку засідання, і «лобіювали» його зазвичай рядові члени комісії, так що, на його думку, протоколи нічого не доводять — може, це він голосував услід за своїми підлеглими, а не навпаки.

До речі, у своєму виступі екс-голова Держфінпослуг уперше натякнув, що за порушенням проти нього кримінальної справи стоїть не тільки керівництво кредитної спілки. На думку В.Волги, таке «падіння» може бути пов'язане з тим, що в його розпорядженні опинилася детальна інформація про те, якими конкретно компаніями були переведені в «тінь» бюджетні кошти на суму близько 700 млн грн. «Я вважаю, що це стосується мого арешту, але, знову-таки, це тільки мої припущення, тому що я був заарештований відразу після того, як приїхав з відпустки й Калиненко — директор департаменту дозвільних процедур — зайшов до мене й показав теку. Там були конкретні назви фірм, одержувачів і об'єм. За 3 місяці те, що було під контролем, пішло в «тінь», тобто було розготівковано близько 700 млн грн.», — розповів суду В.Волга.

Крім того, він повідомив, що свого часу був ініціатором подання Урядом на розгляд парламенту законопроекту про внесення змін до Податкового кодексу, відповідно до яких «починаючи з 2011 р. страхові компанії переходили на загальну систему оподаткування». «Таким чином, мені вдалося ліквідувати податковий арбітраж, який у принципі призводив до можливості... ухилення від податків, і в цих же перехідних положеннях комісія була зобов'язана запустити окремий підрозділ, який мав у режимі он-лайн реєструвати договори перестрахування. Тоді було б зрозуміло, куди витрачаються гроші й навіщо... Кабінет Міністрів це подав до парламенту — у відповідний профільний комітет, ми це доопрацювали з Віталієм Хомутинніком», — згадував Василь Олександрович.

За словами В.Волги, він тільки в СІЗО дізнався про те, що за ініціативою Комітету ВР з питань фінансів, банківської діяльності, податкової і митної політики були внесені відповідні зміни, що скасували ініційовані ним зміни.

Зі всіх пред'явлених йому обвинувачень екс-чиновник визнав тільки одне, найбезневинніше — в недбалості при прийманні на роботу свого водія.

СКАНДАЛ

«Особистий» кримінал

Прокуратура захистила права народного депутата Володимира Ландіка й порушила кримінальну справу щодо інформаційного порталу LB.ua, який поширив у Інтернеті досить цікаве смс-листування парламентаря.

Прокуратура Печерського району м.Києва провела перевірку за заявою народного депутата В.Ландіка від 21.06.2012, в якій ідеться про порушення його особистих прав, гарантованих Конституцією. Мова йде про те, що 17.11.2011 в приміщенні Верховної Ради було зафіксовано й поширено в інтернет-виданні LB.ua приватне смс-листування В.Ландіка.

За результатами цієї перевірки 18.07.2012 прокуратура Печерського району столиці порушила кримінальну справу за фактом скоєння злочину, передбаченого ч.2 ст.163 («порушення таємниці листування чи іншої кореспонденції державного діяча, що передаються засобами зв'язку») та ч.2 ст.182 КК («незаконне збирання, використання або поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди»).

Можливо, журналісти дійсно порушили права народного депутата, але відночас виникає питання: наскільки законно чи прийнятно для публічної особи (народного обранця) займатися приватними справами в робочий час?

КОРИСЛИВІ МОТИВИ

Віце-мера чекають нари

Ялтинський міський суд засудив колишнього заступника мера Алушти до 5 років ув'язнення з конфіскацією майна.

«До кримінальної справи увійшли чотири епізоди злочинної діяльності підсудного, який отримав близько $50 тис. за сприяння у вирішенні питань виділення земельних ділянок і розміщення різних об'єктів на набережній курортного міста. При цьому в деяких випадках дії посадової особи мали шахрайський характер, оскільки, отримуючи гроші, він не збирався виконувати взяті на себе зобов'язання», — повідомляє прокуратура.

За рішенням суду 5 років у в'язниці проведе й спільник віце-мера, якого узяли під варту в залі суду. Його майно вже конфісковане.

РЕЗОНАНС

Найшла коса на камінь

Чи вдасться ВСС приступити до розгляду касації у «справі Тимошенко»?

АЛІНА АЛЕКСАНДРОВА

Вищий спеціалізований суд з розгляду цивільних і кримінальних справ утретє відхилив клопотання Юлії Тимошенко про розгляд касації у «газовій справі» за її відсутності й призначив наступне засідання на 16 серпня. За великим рахунком це означає, що, швидше за все, Юлія Володимирівна вже не зможе брати участі в парламентських виборах, адже останній день реєстрації кандидатів — на три дні раніше, ніж дата наступного судового засідання.

Судді порадилися й вирішили: без Ю.Тимошенко засідання краще не проводити.

Судові лабіринти

ВСС уже традиційно переніс розгляд касаційної скарги захисників екс-прем'єра Ю.Тимошенко. Таким чином, суд задовольнив клопотання прокуратури. Держобвинувачення, по-перше, наполягає на бажанні бачити в суді Юлію Володимирівну, по-друге, вимагає дочекатися результатів судово-медичної експертизи, призначеної екс-прем'єру. А лідер БЮТ завзято відстоює своє право не з'являтися в суді. Поступатися жодна із сторін поки що не збирається.

У своїх коментарях після останнього судового засідання прокурори засумнівалися в адекватності Ю.Тимошенко, а також натякнули на те, що підсудна намагається маніпулювати юридичними формулюваннями для того, аби водити суд за ніс. Такий висновок мимоволі напрошується після заяви держобвинувача Оксани Дрогобицької про те, що Юлія Володимирівна нечітко сформулювала свою відмову від участі в розгляді касації: «Якщо прочитати всі три заяви Ю.Тимошенко, то в жодній з них немає її категоричної відмови, що справа може слухатися без неї». Прокурор не говорить однозначно, але немов підштовхує нас до думки про те, що лідер БЮТ умисно так розмито оформляє свою вимогу. Першу ж тезу можна вивести з іншої заяви О.Дрогобицької: «Ураховуючи, що вона знаходиться в лікарні, це пригноблює її стан, вона не може ухвалити об'єктивного рішення про участь у судовому процесі».

У свою чергу адвокат екс-прем'єра Сергій Власенко вже заявив, що Юлія Володимирівна на розгляді касації у ВСС ні за яких обставин не з'явиться: «Яким би не був висновок експертів, суд все одно слухатиме справу без Ю.Тимошенко, тому що вона чітко визначилася, що не хоче бути присутньою на цьому процесі». Тобто, виходить, підсудна не хоче бути присутньою на процесі не за станом здоров'я, а принципово?

На думку С.Власенка, позиція ВСС спрямована на те, щоб перешкодити Ю.Тимошенко подати звернення до Європейського суду з прав людини, а також не допустити її участі в парламентських виборах, що власне взаємопов'язано. Прокуратура ж дає зрозуміти, що просто хоче перестрахуватися — раптом Ю.Тимошенко через якийсь час заявить, що її відсутність у судовому засіданні порушила її право на захист, або пошлеться на свою неповну адекватність у зв'язку із станом здоров'я.

Пат чи мат?

Але не може ж врешті-решт розгляд касаційної скарги тривати нескінченно? Юлії Володимирівні, незважаючи на активне лікування, краще не стає. А якщо судити за останніми словами її адвоката, вона просто «не хоче бути присутньою на цьому процесі». Отже, навіть отримання висновку судмедекспертизи не гарантує якоїсь зміни в позиціях сторін.

На перший погляд ситуація здається майже патовою. Як у таких умовах поведеться суд? «На жаль, немає ніяких жорстких критеріїв, що обмежують перенесення розгляду справи якимсь строком, — сказав «ЗіБ» старший партнер компанії «Ільяшев і партнери» Роман Марченко. — Але я не думаю, що це продовжуватиметься до нескінченності, хоча теоретично це цілком можливо. Припускаю, суд урешті-решт ухвалить вольове рішення: слухати справу, незважаючи на жодні перепони».

Адвокат уважає, що приводити Юлію Володимирівну у ВСС насильно не будуть: «Доставити підсудного в суд можна, але не думаю, що в цьому випадку суд піде на такі заходи».

У будь-якому випадку, швидше за все, взяти участь у цих виборах у Юлії Володимирівни вже не вийде. Навряд чи ВСС, навіть розглянувши 16 серпня заяву Ю.Тимошенко, ухвалить рішення на її користь. Адже реєстрація кандидатів у депутати закінчується якраз за три дні до цієї дати. Але якщо навіть Ю.Тимошенко спробує домогтися того, щоб її ім'я внесли до списку в останню мить, вона спершу має бути несудимою. А для цього екс-прем'єру буде потрібно як мінімум позитивне рішення Європейського суду — тільки тоді можна буде говорити про незаконність вироку Печерського райсуду м.Києва у «газовій справі». Судячи з рішення ЄСПЛ у «справі Луценко», перспективи в адвокатів лідера БЮТ у Страсбурзі непогані. Ось тільки пройти касаційну інстанцію в Україні до серпня у Ю.Тимошенко вже не вийде. А, як відомо, в серпні судді ЄСПЛ традиційно йдуть у відпустку. Навіть якщо служителі європейської Феміди привласнять «справі Тимошенко» ранг першочергової, розглянути її до жовтня навряд чи вдасться. Але, як вже мовилося, щоб направити скаргу до Страсбурга, спочатку потрібно пройти всі судові інстанції у своїй країні. А зробити це в стислі строки в команди екс-прем'єра не виходить. Одним словом, замкнуте коло. Схоже, Юлія Володимирівна дійсно опинилася в патовій ситуації. Чи їй уже поставили судовий мат?

ПОСАДОВИЙ ЗЛОЧИН

8 років за $150000

Печерський районний суд м.Києва засудив до 8 років позбавлення волі чиновника Державної акціонерної компанії «Національна мережа аукціонних центрів», якому інкримінували одержання хабара в сумі $150 тис.

За «винагороду» розміром $150 тис. колишній заступник начальника одного з управлінь ДАК зобов'язався забезпечити перемогу підприємця в аукціоні з продажу комунального майна — нежилої будівлі площею 629,5 м² в м.Василькові на Київщині. Але ця історія закінчилася для нього інакше — Печерський райсуд м.Києва засудив посадовця до 8 років позбавлення волі з конфіскацією майна за отримання хабара (ч.3 ст.368 КК).

НА ГАРЯЧОМУ

Хабар у «телевізорі»

Співробітники СБУ затримали одного з посадовців Нацради з питань телебачення та радіомовлення, який вимагав та одержав від представника комерційної структури хабар у розмірі 40 тис. грн.

На початку червня цього року чиновник, до обов'язків якого належить підготовка документів, що виносяться на розгляд ради, звернувся до представника одного з регіональних провайдерів кабельного телебачення, який подав заявку на отримання ліцензії. За підготовку й винесення на розгляд ради відповідних документів посадовець зажадав $5 тис.

6 липня зловмиснику було передано першу частину хабара — 20 тис. грн. 12 липня співробітники СБУ затримали держслужбовця на гарячому — під час одержання другої частини хабара в розмірі 20 тис. грн.

АКТУАЛЬНЕ ІНТЕРВ'Ю

Голова Обухівського районного суду Київської області Оксана СТЕПАНОВА:

«Здійснення правосуддя — це не шоу-бізнес, не піар, а велика відповідальність перед людьми й самим собою»

Оксана СТЕПАНОВА народилася 2 жовтня 1980 р. в м.Новомосковську Дніпропетровської області. У 2003 р. закінчила Національну юридичну академію України ім. Ярослава Мудрого. Працювала в Печерському районному суді м.Києва, спочатку секретарем судового засідання, потім — помічником судді. Указом Президента від 13.11.2008 призначена на посаду судді Печерського районного суду м.Києва строком на 5 років. З 13.01.2012 працює суддею Обухівського районного суду Київської області. Рішенням Вищої ради юстиції від 7.02.2012 призначена головою цієї установи.

ОКСАНА РАДІОНОВА

Якість роботи судових органів залежить від їхніх керівників. В Обухівському районному суді Київської області лише півроку тому змінився очільник, а результати, як кажуть, навіч. Удосконалюється матеріально-технічна база, змінюється ставлення працівників суду до відвідувачів тощо. Головою суду стала молода, енергійна, цілеспрямована та добре обізнана в суддівській професії жінка. Вона прийшла на роботу до провінційного Обухова зі столичного Печерського районного суду. Про те, з якими проблемами зіткнулася на новій посаді, про непрості робочі будні та плани на майбутнє, а також про своє навчання й перші кроки в кар'єрі, залюбки розказала в інтерв'ю «ЗіБ» голова Обухівського районного суду Київської області Оксана СТЕПАНОВА.

«Вибір професії був інтуїтивний, так званий душевний поклик»

— Оксано Сергіївно, перед тим як перейти до питань, пов'язаних із вашою суддівською кар'єрою та обранням головою установи, в якій ми зараз перебуваємо, дозвольте поцікавитися вашим, так би мовити, досуддівським життям. Розкажіть, будь ласка, де навчались, які предмети були найулюбленішими?

— Навчалась у Національній юридичній академії України ім. Ярослава Мудрого в м.Харкові. Про академію — тільки позитивні враження, оскільки це дійсно школа найдосвідченіших учителів і надійний фундамент для майбутнього юриста. Любов до предмета залежить від викладача. У мене найулюбленішими дисциплінами були кримінальний і цивільний процеси та криміналістика. Під керівництвом доцента кафедри кримінального процесу Володимира Михайловича Хотенця я навіть писала наукову працю, яка брала участь у всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт з юридичних наук за підсумками 2001/2002 навчального року, за що отримала заохочувальний диплом. Незабутніми залишаються враження від вивчення цивільного процесу. Цю дисципліну викладав наш декан професор Володимир Іванович Тертишніков. Коли тобі викладає людина, яка сама пише кодекс, — це дуже цікаво.

— Чому обрали саме юридичний вищий навчальний заклад?

— Коли я закінчувала школу, в мене в сім'ї постало питання: бути юристом чи економістом. Чесно кажучи, в економічній освіті я себе не бачила, цифри — це не для мене. Батьки завжди прислухалися до моїх побажань, у межах розумного, звичайно, тому моє бажання навчатися в юридичному вузі вони підтримали. А щодо місця навчання (вузу), то його обирали мої батьки, яким, як і всім батькам, хотілося, щоб їх діти навчалися в кращих навчальних закладах та досягли у своєму житті більшого, ніж вони самі.

— Під час навчання не пошкодували, що обрали саме юридичну освіту, а не економічну, як пропонували батьки?

— Навпаки, зрозуміла, що не помилилась! В академії мене часто запитували, де працюють мої батьки. Отримувавши відповідь, що мій батько — зв'язківець, а мати працює в управлінні торгівлі, казали: «А ти що тут робиш?» (Посміхається). У моїй сім'ї юристів немає. Та це не повинно впливати на вибір професії. Треба завжди слухати своє внутрішнє переконання.

— Чому вирішили стати суддею, а не адвокатом чи прокурором? Що привабило в непростій суддівській професії: високий статус, оплата праці…

— Спочатку вибір професії був інтуїтивний, так званий душевний поклик. Коли навчалася на другому курсі академії, мене направили проходити практику до прокуратури. У перший же день разом з прокурором, який був державним обвинувачем у кримінальній справі, потрапила в судове засідання як вільний слухач. Добре пам'ятаю, як до залу суду зайшла секретар і сказала: «Прошу встати». Слідом за нею зайшла жінка-суддя: впевнена, вродлива, розважлива. Вона мене підкорила, а всередині щось зойкнуло. Протягом усього засідання, уважно слідкуючи за процесом, не могла відірвати від неї очей і розуміла, що з-поміж всіх учасників процесу я бажала б займати місце саме судді. Це були тільки мрії студентки-другокурсниці, а попереду чекала важка та наполеглива, але від того не менш натхненна щоденна праця задля їх досягнення. Лише згодом зрозуміла, наскільки це відповідальна та важка професія, але мене це не злякало, навпаки, надало впевненості та рішучості. Результат поєднання мрії з наполегливістю ви бачите.

— Куди пішли працювати після закінчення академії?

— До Печерського районного суду м.Києва. Місяць тривало стажування, потім працювала в архіві, канцелярії. Згодом я була секретарем судового засідання, а потім і помічником судді. За весь цей час мені довелося попрацювати з двома суддями. Це суддя Квасневська Наталія Дмитрівна, в якої навчилася самостійності, а також заступник голови суду Горяйнов Андрій Миколайович, який навчив чітко витримувати процес у судовому засіданні.

— Пам'ятаєте, як вас перевіряли, чи достойні ви носити мантію? Важко було переконати, що ви гідна кандидатура?

— Було непросто. Проте мені допомогло те, що я 5 років працювала в суді, а тому була добре обізнана з роботою суду першої інстанції. Звичайно, мені було легше, ніж тим, хто, обираючись на посаду судді, ні дня в суді не пропрацював. Крім того, разом зі мною це випробування проходило ще кілька працівників цього суду. Вважаю, що я та ті працівники апарату Печерського райсуду, які також стали суддями, були цього дійсно гідні, продемонстрували свою підготовленість, високий рівень знань і морально-етичних якостей, а нині є достойними представниками професії. Впевнена: ми не розчарували тих, хто нам довірив вершити правосуддя.

«Вирішуючи будь-яку справу, суддя має керуватися правом»

— 13 листопада 2008 р. Президент підписав указ про ваше призначення, ви стали суддею Печерського районного суду м.Києва. Якою була перша справа?

— Країну охопила економічна криза. Банки масово почали звертатися до суду з позовними заявами про стягнення заборгованості за кредитними договорами, тому найбільше було справ цієї категорії. Для мене не було нічого нового, я десятки разів готувала проекти рішень у справах, будучи помічником судді. Проте, коли це твоя справа, доводиться самостійно приймати та проголошувати рішення в ній — відчуття зовсім інше.

Коли проголошували перше рішення, хвилювання було дуже важко подолати. А які враження, коли, працюючи вже понад 5 років у апараті центрального районного суду столиці та дивлячись на суддів як на еталон професіоналізму та еліту юридичної спільноти, ти сам уперше одягаєш мантію!.. Словами це не можна передати.

— Ви відразу потрапили до столичного суду. Важко було працювати? З якими проблемами стикалися?

— Морально не було важко. З 2003 року я працювала саме в цьому суді, добре знала колектив, з яким у мене склались і дотепер підтримуються дружні стосунки. Тому проблем, на щастя, не виникало. Поруч завжди були старші та досвідченіші колеги, з якими можна було обговорити проблеми правозастосування, подискутувати, набратися досвіду. До речі, багато з них сьогодні працюють у судах вищих інстанцій, однак, незважаючи на це, вони, як завжди, поруч.

— Про суддів рідко говорять у новинах. Хіба що пощастить (чи навпаки) розглядати справу за участю відомих політиків чи про резонансні вбивства. Про вас в Інтернеті, та й то — на сайті опозиції, можна знайти одне речення: «Суддя Печерського районного суду м.Києва прийняла незаконне рішення про арешт Юрія Луценка». Як можете це прокоментувати?

— Твердження про обрання мною запобіжного заходу Ю.Луценку не відповідає дійсності, оскільки такої справи я не вирішувала. У мене в провадженні була скарга Ю.Луценка на постанову про порушення кримінальної справи, яку я по суті так і не розглянула у зв'язку з тим, що на момент слухання справи в суді досудове слідство було завершено.

Думаю, ви погодитеся зі мною, що, вирішуючи будь-яку справу, суддя має керуватися правом, бути чесним, об'єктивним, неупередженим. Зважати потрібно виключно на те, чи прийнято справедливе рішення, як воно позначиться на долях людей. Суддя не повинен залежати від будь-якого стороннього впливу чи бачення ситуації, а тим більше думати про потрапляння до якихось новин чи інтернет-рейтингів. Здійснення правосуддя — це не шоу-бізнес, не піар, не розвага, а висока честь та велика відповідальність перед людьми, суспільством та, зрештою, перед самим собою. Вважаю, що не можна одягати мантію, коли приймаєш рішення не по совісті та закону, а переживаючи, що про тебе скажуть та як анонсують подію в новинах.

«Я захотіла змінити дійсність на краще»

— У грудні 2011-го Вища кваліфікаційна комісія суддів дала вам рекомендацію на переведення до Обухова. Чому вирішили змінити місце роботи?

— Змінити місце роботи вирішила у зв'язку із сімейними обставинами, про які не хотіла б говорити…

— Справи, які доводилося розглядати в новому для вас суді, відрізняються від тих, що були в столиці?

— Так, звичайно. Більшість справ, що розглядає Обухівський районний суд Київської області, стосується права на землю, нерухомості. Разом з тим, Обухівський районний суд Київської області, як і інші суди України, не обділений спорами, що стосуються розірвання шлюбу, стягнення аліментів, стягнення заборгованості за надані послуги, поновлення на роботі, та іншими категоріями справ.

— Невдовзі після переведення Вища рада юстиції рекомендувала вас на посаду голови цього суду. Чи легко було переконати членів ВРЮ, що ви гідні адмінпосади?

— Звичайно такі кроки легко не даються, разом з тим дякую за довіру і вважаю, що сьогодні потрібно давати дорогу молодим, досвідченим і енергійним людям. А гідна я цієї посади чи ні — покаже час.

— Коли ви очолили суд, знали, що робити? Страшно не було?

— Переступивши поріг суду, відразу зрозуміла, що тут є над чим працювати. Я захотіла змінити дійсність на краще. З організацією роботи в суді була добре знайома, адже працювала помічником у заступника голови Печерського районного суду. Цей досвід дозволив чітко зрозуміти, як і що маю робити, з чого починати, яких результатів прагнути. Енергії для того, щоб організувати роботу суду, ідей та планів з перетворення моїх задумів у життя маю достатньо. Але за один день усього не зробиш. Треба наполегливо працювати кожного дня. Я турбуюсь про суд, ставлюсь до нього, як до своєї дитини, і намагаюсь робити все для того, щоб він був зразковим та слугував гарним прикладом для інших.

— Як вас прийняли в новому колективі? Відразу знайшли спільну мову?

— Колектив апарату суду мене прийняв добре. Разом ми успішно працюємо, разом аналізуємо помилки та самовдосконалюємося. Недавно здали звіт за перше півріччя поточного року. Найголовніше, що громадяни здебільшого залишаються задоволеними.

А от щодо суддів… Вони не дуже зраділи моєму призначенню.

— Чому?

— Ідучи на посаду голови цього суду, мала твердий намір припинити ганебну практику роботи суду як комерційної структури, про що одразу дала зрозуміти колективу. То за що ж мене любити?

Поки очолюватиму суд, зроблю все можливе для того, аби кожна людина знала, що вона може звернутися сюди по допомогу та реальний захист своїх порушених прав і законних інтересів незалежно від соціального статусу та майнового стану, а не в порядку укладення договору купівлі-продажу необхідного судового рішення, як тут звикли. Є неприпустимим, коли майже кожна процесуальна дія відбувається виключно після певної «винагороди», а в протилежному випадку справа просто не приймається до провадження. Неприйнятно, коли у справі виноситься рішення, а після цього вона місяцями чи навіть роками не здається до канцелярії, що позбавляє сторону можливості оскаржити вердикт чи, навпаки, — отримати завірену копію рішення, звернути рішення до виконання та отримати присуджене. Є непристойним та свідчить про зневагу до себе, своєї посади, колективу та відвідувачів суду розпивання алкогольних напоїв на робочому місці, у суддівському кабінеті. Звичайно, старих звичок позбуватися важко, але все ж таки я впевнена, що ми їх викоренимо. Думаю, що для початку в Обухівському районному суді Київської області за прикладом Макарівського районного суду необхідно провести комплексну перевірку.

Разом з тим є в нас судді, які, хоч і нетривалий час працюють, мають високі морально-ділові та професійні якості, прийшли в суд дійсно працювати, стверджувати повагу до суду, суддівського корпусу, правосуддя.

«Щодо двох суддів ініціатором звернень до Вищої ради юстиції виступила я особисто»

— Скільки суддів у вашому суді? Навантаження велике? Скарг на них до ВРЮ та ВККС надходить багато?

— У суді згідно зі штатним розписом працює 9 суддів, вакансій немає. Навантаження по області середнє, а якщо порівнювати зі столичними судами, то й узагалі відсутнє. Залишок справ на одного суддю за наслідками кожного місяця становить приблизно 20 цивільних і 7 кримінальних справ. А в Печерському райсуді бувало й по 120 цивільних справ. Коли я йшла з нього, мала в залишку 50 справ.

Скарги на дії суддів надходять і до ВРЮ, і до ВККС. Їх досить багато, проте сам факт подання скарги ще не свідчить, що викладені у ній обставини будуть підтверджені в ході проведення цими органами перевірки. Водночас мушу констатувати, що інколи обставини для обгрунтованого звернення до компетентних органів дійсно є. Щодо двох суддів ініціатором звернень до Вищої ради юстиції виступила я особисто. З огляду на те, що законом «Про судоустрій і статус суддів» право на звернення до ВРЮ та ВККС надано будь-якій особі, якщо їй стали відомі факти про обставини, які можуть слугувати підставами для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності чи свідчити про порушення ним присяги, я, як голова суду та просто свідомий громадянин, не могла обійти факти порушень, що стали мені відомі. Не могла вчинити по-іншому, адже тоді кожен думав би, що так можна робити. Поки триває перевірка, вважаю некоректним називати імена цих суддів.

— Чи запроваджена у вашому суді спеціалізація?

— Ні. Це питання в нашому суді неодноразово обговорювалося та викликало, хоч як дивно, жваві дискусії. Я та ще двоє суддів підтримують запровадження спеціалізації, решта — категорично проти.

Всі вищі суди мають палати, які спеціалізуються на певній категорії справ.

> «Я турбуюсь про суд, ставлюсь до нього, як до своєї дитини, і намагаюсь робити все для того, щоб він був зразковим та слугував гарним прикладом для інших».

Суди апеляційної інстанції — колегії. Спеціалізація запроваджена в багатьох місцевих судах першої інстанції. Мені достеменно відомо, що спеціалізація діє в Ірпінському міському суді Київської області. І це дійсно підвищує якість розгляду справ, дозволяє коригувати їх розподіл за категоріями новопризначеним суддям, які ще не мають достатнього досвіду, і навпаки — найдосвідченішим. Крім того, новий КПК прямо передбачає затвердження спеціалізації в частині визначення слідчих суддів, суддів, уповноважених здійснювати розгляд справ щодо неповнолітніх та високопосадовців.

— З якими проблемами під час слухання справ найчастіше стикаються служителі Феміди вашого суду?

— Трапляється, що сторона недобросовісно здійснює свої процесуальні права, а інколи не виконує обов'язків, що, у свою чергу, тягне за собою елементарне порушення строків розгляду справи.

Що стосується матеріально-технічного забезпечення, то тут проблем значно більше. Жоден з 4 залів судових засідань не обладнаний кондиціонером. Коли на вулиці спека, а в залі суду площею 15 м^2 перебувають: суддя (в мантії), секретар, підсудні та конвой, захисники, прокурор, потерпілі, можливо, свідки, — суддя змушений оголошувати перерву навіть під час проголошення рішення, щоб не знепритомніти. Також елементарно не вистачає марок для відправлення кореспонденції. Є справи, в яких, наприклад, по 150 відповідачів. Одна повістка коштує 8,30 грн., виходить, аби викликати всіх учасників процесу тільки на одне засідання, потрібно близько 1300 грн. І це без урахування необхідності направлення відповідачам копій позовної заяви та додатків до неї. У середньому суд за тиждень витрачає на поштову кореспонденцію 2500—3000 грн., за місяць — 10000—12000 грн.

Будівля суду була зведена наприкінці 1970-х рр. Тож не завадило б провести її капітальний ремонт. Зокрема, якщо відремонтувати підвальне приміщення, то там можна було б обладнати зали засідань, яких бракує. В ідеалі, хочу в підвальному приміщенні та на першому поверсі розмістити канцелярію та зали засідань, а на другому — кабінети суддів і помічників. А поки на порядку денному — заміна вхідних дверей, облаштування кімнати для охорони приміщення суду та санвузла, а також ремонт даху будівлі.

Далі, в межах наданого фінансування, разом з нашим територіальним управлінням судової адміністрації, яке нам завжди допомагає, будемо робити все можливе для відтворення в реальності згаданих проектів з покращення матеріально-технічної бази суду.

«Налагодження співпраці з міліцією та прокуратурою стало частиною моєї повсякденної роботи»

— У багатьох районних судах часто виникають проблеми з доставленням на засідання підсудних, які перебувають у СІЗО. Як у вас вирішується це питання?

«Суд має бути відкритим для людей, а правосуддя — доступним».

— Дійсно така проблема існувала і в нас, але десь приблизно протягом одного місяця, через ремонт конвойної машини. Тепер з цим проблем немає. Разом з тим на сьогодні здебільшого причиною затягування розгляду кримінальних справ, незалежно від того, перебувають особи під вартою чи ні, є неналежне ставлення до виконання своїх обов'язків органами досудового слідства. Так, непоодинокими є випадки відкладення судових засідань у зв'язку з невиконанням органами досудового слідства приводів підсудних, свідків та потерпілих. Коли мова йде про згвалтування або вбивство, а підсудний не визнає своєї вини, то як ми можемо без потерпілого чи свідків розглянути справу? Звичайно судді в межах наданих їм чинним законодавством повноважень реагують на такі випадки, як можуть, в тому числі й окремими постановами. Місцева ж прокуратура не бажає здійснювати дієвого контролю за виконанням органами досудового слідства постанов про привід. Тому організаційна допомога при плануванні суддями графіків розгляду справ, налагодження співпраці з міліцією та прокуратурою стало частиною моєї повсякденної роботи.

— Новий КПК передбачає налагодження в судах системи відеоконференцзв'язку. Ви підтримуєте це нововведення?

— Звичайно. Це дуже дієво і зручно, дозволяє економити час, звільняє працівників конвойного полку для доставлення осіб у тих справах, де розгляд за їх відсутності не можливий, дозволяє не етапувати підсудних, коли їх тримають під вартою в інших регіонах України.

Новий КПК взагалі містить багато прогресивних моментів. Це зокрема:

• закріплення розгляду найрезонансніших справ (щодо високопосадовців, а також неповнолітніх) за найдосвідченішими суддями;

• посилення контролю за якістю й законністю на стадії досудового розслідування справи шляхом закріплення компетенції слідчих суддів;

• запозичення зі світової практики порядку кримінального провадження на підставі угод;

• закріплення можливості захисту збирати й подавати докази тощо.

Впевнена, що все це буде працювати й найближчим часом дасть свої плоди — якість рішень у кримінальних справах неодмінно поліпшуватиметься, строки розгляду справ скоротяться, припиняться зловживання, пов'язані з утриманням осіб під вартою, що нині є загальнодержавною проблемою, на яку неодноразово звертає увагу Європейський суд з прав людини.

— На передостанньому засіданні ВРЮ згадували про систему пропуску в суди. Так, на голову Індустріального райсуду м.Дніпропетровська Геннадія Кухтіна надійшло безліч скарг. Заявники нарікали, що охорона не пропускає їх до будівлі суду. Ваш суд відкритий для людей?

— До суду, канцелярії, архіву, до мене на прийом відвідувачі можуть потрапляти безперешкодно, дотримуючись найпростіших правил: мати при собі документ, що посвідчує особу, пристойно поводитися, не ображати інших відвідувачів. Звичайно, не допускаються до приміщення суду особи в стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння. Ці самі правила є дійсними для осіб, які бажають потрапити на відкриті судові засідання. Жодних проблем із цим у нас не виникає. Суд має бути відкритим для людей, а правосуддя — доступним.

Разом з тим уважаю, що будівля суду повинна цілодобово охоронятися. Сьогодні ми працюємо над цим питанням також, і думаю, завдяки судовій адміністрації та спецпідрозділу судової міліції «Грифон» вже менше ніж через місяць в Обухівському районному суді буде цілодобова охорона.

А що стосується працівників суду, то хотілося б запровадити пропускну систему за магнітними карткам з фіксацією часу входу та виходу. Це дуже дисциплінує!

«Намірів звертати з наміченого шляху не маю»

— Як поставилася до вашого призначення сім'я? Адже відповідальність та обов'язки збільшились, а кількість вільного часу, навпаки, зменшилась? Якщо я не помиляюся, ви виховуєте малолітню дитину?

— Моя сім'я — це моя фортеця. Вона завжди підтримує мене. Бути чоловіком судді, а тепер ще й голови суду, не так уже й легко. Це теж свого роду професія. Нам допомагають: уміння слухати одне одного, іти на компроміс, із розумінням та увагою ставитися до потреб і проблем іншого. Брак вільного часу глобально не вплинув на сімейні відносини. Ми звичайна сучасна молода родина. Завжди знаходимо час для спільного активного відпочинку, для того, щоб просто побути разом, поділитися новинами, у важкий момент підтримати одне одного. А донечка в нас — просто молодець, ми вже нею пишаємося. Тільки уявіть: дитині 1 рік 4 місяці, а вона вже староста групи в центрі раннього розвитку дитини.

— Одна з найгостріших проблем в Україні — відсутність власного житла. Судді — не виняток. Як житлові проблеми вирішуються у вашому суді? Місцева влада допомагає?

— Дійсно, така проблема існує, і на сьогодні 5 наших суддів потребують поліпшення житлових умов. Однак це питання не одного дня, і ми над ним працюємо.

— Ви очолюєте суд уже півроку. У вас є табу як у керівника?

— Табу це чи ні, але я завжди намагаюся поважати думку іншого. Крім того, дуже важливо вміти почути протилежну позицію щодо спірного питання. І, звісно, треба ставитися до людей так, як хочеться, щоб ставилися до тебе.

— Яке ваше життєве кредо?

— Життя нічого не дає без праці та хвилювань. Прагнути йти вперед, стійко переносити труднощі, бути чесною із собою та радіти життю!

— Після закінчення 5-річного строку суддівства будете просити у ВККС рекомендації для отримання мантії пожиттєво?

— Судити про себе складно, проте вважаю, що сумлінною працею, професіоналізмом, принциповістю я довела: маю повне право носити високе звання судді. Намірів звертати з наміченого шляху не маю.

— Як бачимо, у вашому кабінеті висять мапи Франції та Печерського району столиці. Поясніть, який стосунок голова Обухівського райсуду має до Франції?

— Коли я йшла з Печерського райсуду, колеги подарували мені цілу бібліотеку про Обухів та Обухівський район, компас, щоб я ніколи не забувала дороги додому, та мапу району. До речі, компас у мене постійно знаходиться на столі, біля Феміди. Також вони презентували мені карту Франції, де розташовується страсбурзький суд. Вони побажали, щоб мій кар'єрний зріст не зупинявся та привів мене до суддівства у цій міжнародній установі.

На моєму першому місці роботи був дуже гарний колектив. Я вірю, що не гірший буде і в нашому суді.

— І наостанок. Якими будуть ваші побажання колегам та читачам «ЗіБ»?

— Натхнення, процвітання та віри в справедливість. Оскільки нині — пора відпусток, усім зичу гарного відпочинку.

ЗАСІДАННЯ

Перевантажені, та чи незалежні?

В українців запитають про неупередженість та доступність правосуддя

ОКСАНА КОВАЛЕНКО

9 липня Рада суддів України зібралася на чергове засідання. Цього дня, серед іншого, колегіальний орган обговорив звіт Державної судової адміністрації про фактичне навантаження законників у 2011 році та проект «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (щодо дисциплінарної відповідальності суддів). Також були обговорені деталі моніторингу стану незалежності суддів України-2012.

Навантаження у відсотках

Служителі Феміди, особливо місцевих загальних та апеляційних судів, перевантажені справами. На засіданні РСУ заступник голови ДСАУ Володимир Півторак по секрету розповів членам РСУ: «ДСАУ порахувала середньомісячне навантаження на одного суддю місцевого загального суду за 3 останніх роки. Відняла від отриманого числа так звані соціальні справи, результат — 94,5». Як зауважив В.Півторак, ці дані ДСАУ використала під час підготовки пропозиції щодо збільшення кількісного складу суддів у зв'язку з набранням чинності КПК.

Згідно зі звітом ДСАУ про фактичне навантаження служителів Феміди у 2011 році середньомісячне навантаження на одного законника місцевого загального суду становило 140 справ. Натомість у 2010-му один володар мантії розглядав 121 справу на місяць. У відсотковому еквіваленті обсяг роботи зріс у Чернігівській області на 93%, Черкаській — 81%, Вінницькій — 76%, Волинській — 58%, Київській — 49%, Миколаївській — 47%, Житомирській — 46% та Одеській — 32%. Однак побільшало роботи не для всіх. Зменшення навантаження спостерігалося на Донеччині (на 18%), Кіровоградщині (13%), Луганщині (12%). Крім того, дещо знизилося навантаження в Севастополі та Києві — на 2,9% та 0,21% відповідно.

Що стосується навантаження загальних апеляційних судів, то тут ситуація зовсім інша. Торік середньомісячне навантаження на одного служителя Феміди виявилося на 21,5% нижчим, ніж у 2010-му. Роботи поменшало перш за все через те, що від судів загальної юрисдикції до адміністративної повернули так звані соціальні справи. Згідно з дослідженням ДСАУ навантаження зменшилося в усіх загальних апеляційних судах, окрім Апеляційного суду Чернігівської області. Там кількість справ зросла майже на 20%. Заступник голови РСУ Раїса Ханова зауважила, що обсяг справ, котрі надходять до цього суду, вражає.

Член РСУ О.Удовиченко розповів своїй колезі І.Алєєвій, чому він підтримує законопроект, запропонований ДСАУ.

Апеляційних судів господарської юрисдикції поменшало, тому логічно, що середньомісячне навантаження на законників, які там працюють, за 2011 рік зросло. Якщо у 2010-му на служителя Феміди припадало 12 справ, то у 2011-му — вже 14. Що ж до апеляційних адміністративних судів, то там в 2011 році було навантаження 216, а в 2010 році — 71 справа.

Озвучивши статистику, Р.Ханова назвала таку ситуацію напруженою, особливо в судах загальної юрисдикції та апеляційних адмінсудах. «Як завжди, місцеві загальні суди є найбільш завантаженими. Обсяг роботи в них не зменшиться і з запровадженням КПК». У свою чергу В.Півторак зауважив: «Статистична звітність говорить про те, що є середньомісячне навантаження 120, 160 справ, а у Білоцерківському міськрайонному суді Київської області — взагалі 238. Водночас є обителі Феміди, де навантаження не перевищує 37 справ. На перший погляд здається, що можна, де є необхідність, об'єднати суди, і це треба напрацьовувати, але утворювати чи ліквідовувати такі установи може лише Президент».

Запропоновані доповнення

У рамках виконання рішення X позачергового з'їзду суддів стосовно підготовки пропозицій щодо законодавчого визначення норм навантаження на одного володаря мантії ДСАУ розробила проект «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (щодо дисциплінарної відповідальності суддів). Зокрема, в ньому пропонується вказати, що служителя Феміди не можна притягнути до дисциплінарної відповідальності на підставі п.2 ч.1 ст.83 у разі, коли невжиття ним заходів щодо розгляду заяви, скарги чи справи протягом строку, встановленого законом, відбулося внаслідок значно більшого навантаження, ніж середнє навантаження на суддю відповідної юрисдикції та інстанції. Крім того, згідно з проектом у ДСАУ з'являться нові обов'язки: щорічно, не пізніше 5 березня, оприлюднювати відомості щодо навантаження на суддів за минулий рік. Також проектом пропонується внести зміни у ч.2 ст.87 закону. Як сказано в пояснювальній записці, це надасть змогу оптимізувати застосування заходів дисциплінарного впливу з урахуванням об'єктивних підстав.

На думку Р.Ханової, проект узаконить ситуацію, яка склалася в державі. Вона зауважила: «Як бачимо із засідань Вищої кваліфікаційної комісії суддів та Вищої ради юстиції, коли суддя вживає усіх заходів, аби не порушувалися строки розгляду справ, але все одно не встигає розглянути справу вчасно і затримка відбулася внаслідок надмірного навантаження, тоді до відповідальності нікого не притягують. Принаймні мені такі випадки не відомі!» Ці слова підтвердив і член ВРЮ Олександр Удовиченко, який висловився на підтримку запропонованого ДСАУ проекту. Зокрема, він сказав: «Ці пропозиції є позитивними. Єдине, в чому небезпека, щоб судді не зрозуміли це нововведення як певний імунітет від відповідальності». Він додав, що ВРЮ, розглядаючи питання про звільнення законника за порушення присяги, обов'язково витребовує статистичні дані про навантаження. Однак існування загального офіційного орієнтиру не завадить. «Після прийняття закону «Про судоустрій і статус суддів» виникла істерія. Всі злякалися, що тепер суддів за порушення двомісячного строку розгляду почнуть звільняти. Але, дякувати Богу, нічого такого не відбулося», — сказав О.Удовиченко.

А от Валентину Устименко пропозиція про оприлюднення статистики насторожила. Вона зауважила: «Навантаження з року в рік збільшується. Чи не витлумачать це як норму? Адже ми самі пропонуємо, аби середнє навантаження за минулий рік, яке саме по собі вже є перенавантаженням, стало нормою».

У свою чергу Олександр Джайдурін зазначив, що в жодній країні Європи немає інституту притягнення до дисциплінарної відповідальності за порушення строків розгляду. Тому, на його думку, «говорити про значно більше навантаження, встановлювати обсяг середнього, виходячи лише із статистики, неправильно».

На такі репліки Р.Ханова відповіла: «Частини 2 в ст.81 не було, тому якщо ми усі проти зазначених доповнень до закону «Про судоустрій і статус суддів» — немає питань! Адже у нас сьогодні є фактично відповідальність за порушення строків. Інше питання, як органи, які здійснюють притягнення законників, це реалізують». Вона додала, що відомості щодо фактичного навантаження на суддів, надані ДСАУ, відомі лише членам ради, а для звичайних громадян ці дані недоступні. На її переконання, населення має знати, яким є навантаження на судову систему.

В результаті РСУ вирішила перенести вирішення цього питання на вересневе засідання, а також передати матеріали на розгляд до спеціалізованих рад суддів.

Стан незалежності

РСУ спільно із Центром суддівських ініціатив проведуть моніторинг стану незалежності суддів України-2012. Метою заходу є аналіз стану незалежності, неупередженості та доступності правосуддя. Як стало відомо на засіданні РСУ, в рамках моніторингу проведуть опитування як серед експертів, так і серед звичайних громадян — відвідувачів судів. Запитання для представників адвокатури та прокуратури, виконавчої та законодавчої влади, науковців, суддів та представників правових громадських організацій і учасників міжнародних проектів РСУ вже затвердила. Правознавцям поставлять більше десятка запитань, серед них, зокрема: чи існує незаконний вплив, тиск або втручання в діяльність суддів та органів судової влади з боку представників законодавчої та виконавчої влади, органів місцевого самоврядування? чи є дисциплінарна практика ВРЮ стосовно суддів та практика призначення суддів на адмінпосади неупередженою та чи відповідає вона принципу незалежності суддів? яким чином можна підвищити довіру громадян до суду? Усього планують опитати близько сотні фахівців у галузі права та правосуддя.

Окрім запитань для експертів, РСУ затвердила анкету для громадян — відвідувачів судів. Так, спочатку пропонується оцінити зручність умов перебування громадян у суді, повноту, якість і доступність інформації для відвідувачів установи, а також ефективність організації роботи. Далі у громадян запитають, чи можуть вони сказати, що суд при розгляді їх справи був незалежним та неупередженим; чи ставляться судді та працівники апарату до сторін у справі коректно та ввічливо. І наостанок: чи можна сказати, що в їхній справі суд прийняв справедливе та законне рішення.

«На мій погляд, цей перелік можна затвердити, адже під час складання анкети ми їх детально обговорили і внесли відповідні корективи», — сказала на підтримку проекту член РСУ Інна Алєєва. Однак в інших членів ради виникли питання стосовно останнього пункту. Мовляв, моніторинг проводиться, аби з'ясувати якість надання послуг, а вирішення питань законності постанов та ухвал є повноваженнями вищих судів. «Питання треба відкорегувати. Адже якщо на нього відповідатиме особа, яка спір виграла, то вона відповість, що рішення справедливе, а якщо та, що програла і має намір його оскаржувати, то скаже, що рішення несправедливе», — зауважив член РСУ О.Удовиченко і запропонував об'єднати 4-ий та 7-ий пункти.

Після жвавої дискусії члени ради вирішили виключити 7-ме питання, а 4-те доповнити словами «та забезпечено справедливість судового розгляду справи», зробивши акцент на створенні умов для здійснення правосуддя.

Анкетування відвідувачів судів відбудеться в усій Україні 15 серпня. Результати опитувань обговорять на жовтневому засіданні ради. І згідно з отриманими висновками будуть розроблені рекомендації для вирішення проблемних питань і вдосконалення діяльності обителей Феміди, органів суддівського самоврядування та інших органів судової влади.

ВІТАЄМО!

ТЕТЯНА ТАРАН
21 липня

Суддя Верховного Суду, заслужений юрист України.

ВАЛЕРІЙ БАЛУХ
24 липня, 64 роки

Голова Одеського апеляційного господарського суду, заслужений юрист України, кандидат юридичних наук, полковник юстиції, нагороджений орденами «За заслуги» II та III ступенів.

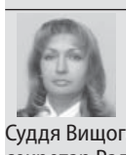

ТЕТЯНА КОЗИР
24 липня

Суддя Вищого господарського суду, секретар Ради суддів України.

ЗАНЯТТЯ

Вибори на часі!

11 липня в приміщенні Донецького апеляційного адміністративного суду відбувся семінар, присвячений питанням застосування виборчого законодавства. Захід проведено з метою забезпечення єдності судової практики щодо однакового тлумачення та застосування виборчого законодавства при вирішенні спорів.

Організаторами семінару, присвяченого питанням застосування виборчого законодавства, стали Вищий адміністративний суд спільно з проектом Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) «Справедливе правосуддя» та Міжнародною фундацією виборчих систем (IFES).

З доповідями, зокрема, виступили заступник голови Вищого адміністративного суду Михайло Цуркан, голова Донецького апеляційного адміністративного суду Тамара Бадахова та радник проекту Олексій Гоцул. Також у семінарі взяли участь голови окружних адміністративних судів Донецької та Луганської областей, судді місцевих загальних, адміністративних та окружних адміністративних судів цих областей.

Під час семінару були обговорені новели в законодавстві щодо виборів народних депутатів. Зокрема, проаналізовано основні нововведення та відмінності від законодавства про вибори народних депутатів минулих років. Судді обмінялися думками стосовно проблемних питань тлумачення окремих положень закону «Про вибори народних депутатів України» щодо формування єдиної практики застосування закону судами в ході виборчої кампанії у світлі зобов'язань України про забезпечення вільних виборів до парламенту.

СИСТЕМА

Президент України
Указ

Про ліквідацію та утворення місцевих загальних судів

Відповідно до пункту 23 частини першої статті 106 Конституції України та частини першої статті 19 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»
ПОСТАНОВЛЯЮ:

1. Ліквідувати:
Замостянський районний суд міста Вінниці;
Ленінський районний суд міста Вінниці;
Староміський районний суд міста Вінниці.
2. Утворити: Вінницький міський суд; Новодністровський міський суд Чернівецької області.
3. Внести до Мережі місцевих загальних судів, затвердженої Указом Президента України від 20 травня 2011 року №591 «Питання мережі місцевих загальних та апеляційних судів», такі зміни:
1) у розділі «Вінницька область»: доповнити розділ пунктом 21 такого змісту:
«21. Вінницький міський м.Вінниця»; назву підрозділу «м.Вінниця» та пункти 29-31 виключити;
2) розділ «Чернівецька область» доповнити пунктом 61 такого змісту:
«61. Новодністровський міський м.Новодністровськ».
4. Кабінету Міністрів України забезпечити фінансування заходів, пов'язаних із реалізацією цього Указу.
5. Цей Указ набирає чинності з дня його опублікування.

Президент України
В.ЯНУКОВИЧ
5 липня 2012 року
м.Київ,
№437/2012

СЕМІНАР

У пошуках моральності

На робочій зустрічі визначали критерії добору кандидатів у законники

Початок на стор.1

Вона звернула увагу й на норми закону, які мають недоліки: «Частина четверта ст.71 закону визначає, що кількість набраних балів є першочерговим критерієм при проведенні конкурсного добору. Оскільки бали кандидат набирає за результатами кваліфіспиту, а він має кілька складових, серед яких — виявлення моральних якостей кандидата, то напрошується висновок: моральні якості мають вимірюватися в балах. Але це ж абсурд, кандидат не може бути моральним на 15 чи 20 балів!»

«Залишається цікавим питання виконання вимог ч.7 ст.70 закону в разі, якщо кандидат не склав іспиту саме у зв'язку з недостатнім рівнем моральних якостей — невже через рік особа може стати моральнішою?» — зазначила О.Булка.

Експерт-тестолог Леонід Середа також назвав питання щодо визначення моральних якостей кандидатів складним. «Можна говорити про визначення моральних якостей людини, якщо спостерігати за нею від моменту її народження і до того часу, коли вона прийшла складати кваліфіспит. В обмеженому часі це зробити неймовірно складно, і питання — чи можливо взагалі. Оскільки оцінити особисті та моральні якості важко, то і внесок оцінки за них у загальний бал повинен бути невеликий», — зазначив Л.Середа. Він процитував польського спеціаліста з педагогічного оцінювання: «Треба відділити те, що можна поміряти, від того, що поміряти не можна, і міряти те, що можна поміряти, а не те, чого поміряти не можна». Пояснив висловом абсурдність спроби вимірювати моральні якості за якоюсь шкалою.

Учасники семінару активно обговорювали кожну пропозицію. Без емоцій не обійшлося.

Можливо, саме така невизначеність і призвела до того, що по закінченню семінару остаточних рішень так і не було прийнято. «Ми просто хочемо конкретніше визначити складові кваліфікаційного іспиту. Для того й фахівців запросили. Тож урахуємо всі побажання та зауваження», — запевнив І.Самсін.

Семінар закінчився по обіді 10 липня. Проте не для членів ВККС. Вони вирішили продовжити обговорення питань, винесених на семінар, але вже в приміщенні комісії. «А коли будуть відомі результати?» — цікавимося в І.Самсіна. «Думаю, в серпні. Зараз обговорюватимемо положення про складання кваліфікаційного іспиту. Саме його відповідно до вимог закону затверджує ВККС. Такий порядок», — відповів голова комісії.

Уже наступного дня на офіційному сайті ВККС з'явилася інформація: «Робочою групою прийнято рішення про необхідність вирішення кандидатами на стадії проведення кваліфікаційного іспиту практичних завдань із усіх чотирьох спеціалізацій».

***

Неофіційно

І все ж про мораль. Ми попросили учасників семінару визначити, на їхню думку, кілька основних моральних якостей, які обов'язково повинен мати кандидат на посаду судді. Частіше відповідали так: «всі головні», «сказати категорично не можна», «ніхто вам того не скаже» тощо... То так ніхто і не сказав. Жодної конкретної відповіді. Але ж як тоді кандидатам на посаду судді визначити, мають вони їх, ті якості, чи ні? Чекаємо серпня…

НАГОРОДА

Золотий фонд нації

Суддя у відставці Апеляційного суду Чернігівської області отримала орден

РОСТИСЛАВ МУСІЄНКО

Людина-легенда. Напевне, точніше не визначити сутність Катерини Пилипівни Оліферовської. Всупереч європейським підходам, коли до співрозмовників звертаються по імені, в цьому випадку так чинити негоже. Адже колишній партизанці виповнюється 87 років.

Учасниця бойових дій із 15-річного віку внаслідок тяжкого поранення втратила руку. Однак це не завадило Катерині вступити на юридичний факультет найпрестижнішого університету України, а потім 36 років пропрацювати суддею в головній установі юстиції Чернігівської області.

Днями вона була нагороджена орденом Княгині Ольги III ступеня — єдина серед законників Чернігівщини удостоєна такої вагомої відзнаки. Вручав її голова Апеляційного суду Чернігівської області Садіг Тагієв. І відповідно прокоментував непересічну подію.

— Пане Садіг, я глибоко переконаний, що жінка, якій ви щойно вручили від імені держави цей ошатний ювелірний виріб, належить до золотого фонду нації. До людей, про яких треба знімати телефільми, готувати радіопередачі та вагомі публікації. Адже їхня доля і знання, якими вони ще можуть поділитися, унікальні. А коло цих носіїв далеко не рядових істин, на жаль, усе звужується…

— Моя позиція така: той, хто легковажить минулим, не знає своєї історії, своїх предків — не може мати майбутнього. Ви правильно відзначили — це золотий фонд, це наш фундамент, оскільки це носії колосального досвіду, в тому числі й знань. Адже юридична теорія формується не за день-два, а століттями.

Такі люди, як Катерина Пилипівна, працювали в не порівнюваних із нинішніми умовах. Ручка, чорнильниця, папір — це вам не сучасні комп'ютерні технології. А були ще й часи, коли через банальну відсутність паперу їм доводилося обрізати газетні поля, склеювати їх й на цих імпровізованих «носіях» вершити правочинні записи. Нагадаю, що в 1952 році К.Оліферовська прийшла на посаду судді в один із судів області (а на той час таких служителів Феміди було аж… 9). В нашому архіві є документи з відповідними рішеннями, що вступили в законну силу. На стрічках, підклеєних борошняним клейстером — іншого просто не було.

Нині адміністрація апеляційного суду наполегливо працює з цими безцінними архівами, бере на облік усіх ветеранів — жоден не залишиться без уваги. Радію, що знаходимо в цьому порозуміння з Радою суддів України. Завдяки цьому за відносно короткий час уже кілька ветеранів суддівського корпусу отримали поважні відзнаки, але, звісно, орден Княгині Ольги — це дуже високе визнання.

С.Тагієв вручив К.Оліферовській орден та побажав їй міцного здоров'я, тепла, затишку, благополуччя.

Ця подія, зокрема, стане окрасою «Літопису правосуддя Чернігівщини» — така поки що робоча назва книги, яка охопить значний період судової практики в регіоні. Не забудемо нікого — особисто я це контролюю. Тому що без неоціненного досвіду ветеранів, фактів їхньої реальної діяльності доцільні, правомірні реформи просто неможливі. Іноді ж чуємо, що, мовляв, забудемо все радянське, напрацюємо щось своє… Вибачайте, це підхід іванків безпам'ятних. Хату без підмурівка можна вивершувати лише для того, щоб вона завалилася. Але ж маємо і правдивий фундамент, і такі його наріжні камені, як К.Оліферовська.

КАДРИ

ВРЮ заповнила вакансії

15 служителів Феміди отримали адміністративні посади. Прийняття рішень щодо двох претендентів відклали

Вища рада юстиції
Довідка
про результати розгляду
питань порядку денного

11 липня 2012 року **№11**

1. За поданням Ради суддів загальних судів ВРЮ прийняла рішення про призначення:

ВОЛОШКА Сергія Григоровича — заступником голови Апеляційного суду Херсонської області;

ГРИНОВЦЯ Богдана Михайловича — заступником голови Апеляційного суду Львівської області;

ПИЩИДИ Миколи Миколайовича — заступником голови Апеляційного суду Кіровоградської області;

АДАМОВА Ігоря Миколайовича — головою Ізюмського міськрайонного суду Харківської області;

БОЙЧУКА Олександра Григоровича — головою Погребищенського районного суду Вінницької області;

БУЦЬКОГО Василя Валерійовича — головою Комінтернівського районного суду м.Харкова;

ВОЛКОВОЇ Оксани Миколаївни — головою Віньковецького районного суду Хмельницької області;

ДАНИЛЮКА Миколи Івановича — головою Шевченківського районного суду м.Чернівців;

ЗАМЕГИ Ігоря Івановича — головою Любарського районного суду Житомирської області;

КОЗІНОЇ Світлани Миколаївни — головою Ржищевського міського суду Київської області;

МАШКІНОЇ Віри Валентинівни — головою Сквирського районного суду Київської області;

СТРІЛЬЦЯ Ярослава Степановича — головою Заставнівського районного суду Чернівецької області;

БЕВЗА Олега Юрійовича — заступником голови Бобринецького районного суду Кіровоградської області;

СИНГАЇВСЬКОГО Олександра Павловича — заступником голови Корольовського районного суду м.Житомира;

ЧІШМАН Лариси Миколаївни — заступником голови Богунського районного суду м.Житомира.

2. За поданням Ради суддів адміністративних судів прийнято рішення про звільнення Сіренко Ольги Іванівни з посади заступника голови Харківського апеляційного адміністративного суду.

3. Прийнято рішення про внесення подання Президентові про призначення кандидатів на посади суддів місцевих адміністративних судів:

Білоус Інни Олександрівни — Тернопільського окружного адміністративного суду;

Марича Євгена Васильовича — Миколаївського окружного адміністративного суду;

Семененко Марини Олександрівни — Запорізького окружного адміністративного суду;

Ткаченко Тетяни Степанівни — Донецького окружного адміністративного суду.

4. Прийнято рішення про внесення подання Президентові про призначення кандидатів на посади суддів місцевих господарських судів:

Золотарьової Яни Сергіївни — Господарського суду Дніпропетровської області;

Смоли Сергія Васильовича — Господарського суду Луганської області;

Субботіної Людмили Олександрівни — Господарського суду Хмельницької області;

Щигельської Олени Ігорівни — Господарського суду Львівської області.

5. Прийнято рішення про внесення подання Президентові про призначення кандидатів на посади суддів місцевих загальних судів:

Бабія Сергія Олександровича — Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області;

Балеми Тетяни Геннадіївни — Нижньогірського районного суду Автономної Республіки Крим;

Бойка Олександра Юрійовича — Орджонікідзевського районного суду м.Запоріжжя;

БЕЗПЕКА

Міфічна охорона

«Грифону» не вдається взяти під своє крило всі суди, а от для розгляду резонансних справ він залучає додаткові сили

МАРИНА ЗАКАБЛУК

Правосуддя має бути захищеним від стороннього впливу, а за безпеку його здійснення відповідає судова міліція. Однак представників останньої пощастить побачити не в кожному суді. Чому обителям Феміди не вистачає охорони, а бабусям удається пронести туди легкозаймисту речовину і чим напередодні резонансної події — початку виборчого процесу — загрожує така «відкритість» судів?

Для деяких храмів Феміди двоє «грифонівців» на пункті пропуску —майже диво, адже 20% приміщень місцевих загальних судів не мають охорони.

Беззахисна Феміда

Не так давно в Кіровоградській області сталася подія, яка повинна насторожити владу й спонукати її до вирішення питання щодо забезпечення належної охорони для судів. Однак цей випадок став лише черговим нагадуванням для володарів мантій, що їхній захист та безпека не такі вже й надійні.

Так, місяць тому 60-річна жінка облила бензином двері кабінету законника з Новомиргородського райсуду Кіровоградської області, де мали розглядатися справи за протоколами, складеними працівниками ДАІ стосовно сина пенсіонерки. Вона вирішила завадити розгляду справ: прийшла до суду, знайшла кабінет потрібного володаря мантії та вилила на двері бензин, який принесла із собою у відрі. Щоправда, двері пенсіонерка не підпалила.

«На час виникнення події Новомиргородський райсуд під охороною спецроти судової міліції «Грифон» при УМВС України в Кіровоградській області не перебував та не перебуває» — таку відповідь «ЗіБ» отримав від прес-служби УМВС області.

Цей суд — не єдиний у країні, де немає охорони. Так, близько 20% місцевих загальних судів — беззахисні, і їхнім відвідувачам жодного разу при вході до суду не доводилося чути: «Пред'явіть ваші документи. Маєте при собі зброю, колючо-ріжучі предмети?» Вся справа в тому, що судових стражів на всіх не вистачає.

Дефіцит «грифонівців»

Законом «Про судоустрій і статус суддів» передбачено: підтримання громадського порядку в суді, охорона останнього і захист його представників здійснюються спеціалізованими підрозділами органів Міністерства внутрішніх справ. Сьогодні відповідальним за безпеку Феміди є спецпідрозділ судової міліції «Грифон».

Ще в 1990-ті роки виникла ідея створення структури для захисту Феміди. Навіть планувалося розробити закон про судову міліцію. Проте не все задумане вдалося здійснити. Так, 23.07.97 з'явився наказ МВС «Про створення спеціальних підрозділів міліції для забезпечення безпеки працівників суду, правоохоронних органів, осіб, які беруть участь в кримінальному судочинстві, членів їх сімей і близьких родичів». Через 6 років, 19 листопада 2003 р., ці спецпідрозділи були реорганізовані в СПСМ «Грифон» (у міфології стародавнього світу грифон — це фантастична істота з головою орла та тулубом лева).

У структури з'явилося більше обов'язків, проте реалізувати всі покладені на них завдання не вдається через законодавчі прогалини та фінансові проблеми. Так, у 2008 році колегія Рахункової палати встановила, що бюджетні кошти в сумі понад 128 млн грн., виділені МВС у 2007 та першому півріччі 2008 р. на виконання заходів для захисту Феміди, в основному були витрачені на зарплату працівникам судової міліції. При цьому штатна чисельність спецпідрозділів становила лише 34% від затвердженої Кабміном.

Також колегія Рахункової палати зробила висновок: потрібно на законодавчому рівні врегулювати питання щодо повноважень і порядку діяльності судової міліції. Минуло вже 4 роки, а ситуація не змінилася: не відбулось ані законодавчих зрушень, ані фінансового та кадрового покращення.

«Проблемними питаннями кадрового забезпечення є створення якісного резерву нового прийому кандидатів на службу в органи внутрішніх справ. Близько 80% молодих людей, які пройшли строкову службу в Збройних силах та виявили бажання працювати в СПСМ «Грифон», не проходять професійно-психологічний відбір», — повідомили «ЗіБ» у прес-службі УМВС у Кіровоградській області.

У спецбатальйоні СМ «Грифон», підпорядкованому ГУ МВС у м.Києві, який охороняє 33 приміщення столичних судових установ, теж кадрові проблеми. Його штатна чисельність — 231 працівник. «Останнім часом збільшилася кількість приміщень судів, що охороняє СБСМ «Грифон». У зв'язку зі збільшенням навантаження на суди голови останніх усе частіше звертаються з проханням збільшити кількість працівників міліції на постах. Але штатна чисельність підрозділу не дає можливості забезпечувати охорону судів у повному обсязі: сьогодні потрібно додатково ввести 114 посад», — розповіли нашому виданню в прес-службі столичного ГУ МВС.

Про фінансові проблеми «грифонівці» мовчать. Але й так зрозуміло: стражі Феміди не можуть працювати на повну потужність через брак коштів.

Посилений режим

Недостатня кількість охоронців Феміди негативно позначається й на судах. Як показує практика, володарі мантій та будівлі правосуддя потребують захисту не лише під час розгляду резонансних справ, а й «буденних».

За останні роки суди пережили багато гучних процесів: вони в екстремальних умовах розглядали кримінальні справи, фігурантами яких були високопосадовці, і виборчі спори, коли вирішувалася доля кандидатів у президенти. Незабаром Феміду чекає ще одне випробування — парламентські вибори. Кампанія стартує через тиждень — 30 липня, однак про 100-відсоткову готовність до неї можуть заявити не всі суди.

Всі пам'ятають випадки з блокуванням приміщень Вищого та Київського апеляційного адмінсудів, які розглядали виборчі спори. Сьогодні органи влади повинні зробити все для того, аби такі ситуації не повторились. У червні Рада суддів адмінсудів забила на сполох — зібралась, аби обговорити готовність храмів Феміди до виборів. Ішлось і про забезпечення їх необхідною кількістю стражів правосуддя та технічних засобів охорони. РСАС дійшла закономірного висновку: всі проблеми — через брак коштів, але вибори потрібно «відбути» достойно.

Як стало відомо «ЗіБ», на час виборчого процесу «Грифон» буде переведений на посилений режим несення служби, а суди, які розглядатимуть виборчі спори, — забезпечені додатковими працівниками за рахунок власних сил СПСМ. Однак це — короткочасний захід: після виборів судова міліція працюватиме у звичному режимі.

Статистика захисту

Після виборів проблеми безпеки судів не зникнуть. Так, за інформацією Державної судової адміністрації, станом на 1.04.2012 охороняється 582 (78,8% від загальної кількості) приміщення місцевих загальних судів, у тому числі судовою міліцією — 425 (57,7%). Під цілодобовим захистом перебуває 171 будівля.

100-відсотковою охороною «грифонівців» забезпечені місцеві загальні суди Івано-Франківської, Львівської, Рівненської, Тернопільської та Чернівецької областей, мм.Києва та Севастополя. «Менше 40% судів продовжує перебувати під охороною в Полтавській (21%), Харківській (37%), Житомирській (38%) та Миколаївській (39%) областях. Крім того, цивільними охоронними структурами в нічний час охороняється 71 приміщення. Така практика поширена, зокрема, в АРК (74% приміщень), Вінницькій (58%) та Херсонській (45,5%) областях», — зазначається в довідці ДСАУ.

Не всі суди можуть похвалитися й забезпеченням технічними засобами охорони. Так, 10% приміщень місцевих загальних судів не мають охоронної сигналізації. Стаціонарні металодетектори встановлені в 40% будівель, їх мають усі місцеві загальні суди Івано-Франківської області та м.Севастополя. Більше 80% приміщень судів Луганського та Сумського регіонів із цим «дивом техніки» не стикалися. А в обителях Феміди Тернопільської області металодетекторів узагалі немає.

Сподіватимемося, що така статистика не стане на заваді розгляду виборчих спорів та інших резонансних справ, а проблеми «грифонівців» і безпеки Феміди будуть поступово вирішуватись. Адже не хочеться, аби охоронні послуги спецпідрозділу з «міфічною» назвою для багатьох судів були не реальністю, а міфом.

ПРЯМА МОВА

РУСЛАН КИРИЛЮК, *голова ДСАУ:*

— Із 9 апеляційних адмінсудів під цілодобовою охороною судової міліції перебуває лише 6. Одеський апеляційний адмінсуд охороняється приватною охоронною структурою, а Дніпропетровський — під час його роботи. Севастопольський апеляційний адмінсуд охороняється відомчою охороною. Із 27 окружних адмінсудів під цілодобовою охороною «Грифону» перебуває 22.
Нещодавно було звернення до Першого віце-прем'єр-міністра з проханням дати доручення МВС забезпечити цілодобову охорону всіх адмінсудів, у першу чергу на час виборчого процесу. Позиція МВС полягає в тому, що недостатньо в міністерстві фінансування, аби утримувати необхідний штат судової міліції.

ДМИТРО ЛІПСЬКИЙ, *заступник голови ВАС:*

— Незабаром розпочнеться виборчий процес, і нам потрібно забезпечити розгляд виборчих справ. Усім відомі ексцеси з блокуванням приміщень ВАС, КААС, що перешкоджало розгляду справ. Які проблеми є сьогодні? Незадовільний кількісний склад спецпідрозділу «Грифон». Так, в Окружному адмінсуді м.Києва на пункті пропуску замість двох охоронців — один. Ви розумієте, що один працівник нічого не зробить, якщо під час виборчого процесу певна політична сила увірветься до приміщення й заблокує роботу. Я розумію, що не від гарного життя суди наймають приватну охорону та залучають інших працівників міліції, однак усе повинно бути відповідно до закону — суди має охороняти «Грифон».

ДОВІДКА «ЗіБ»

Замахи на Феміду

Дата	Подія
лютий 2004 р.	Вибух у Дарницькому райсуді м.Києва (брат одного з підсудних вирішив зірвати судове засідання, на якому мав оголошуватися вирок у справі про розбій). Приміщення суду не охоронялося. Постраждало більше 10 осіб.
квітень 2008 р.	У приміщенні Дзержинського райсуду м.Харкова чоловік (сторона в цивільній справі) пострілом з пістолета поранив адвоката своєї дружини. Охорона в суді була, однак не працював металодетектор.
жовтень 2010 р.	Рада суддів України розглянула звернення Олени Волкової з Южноукраїнського міськсуду Миколаївської області (приміщення якого не охороняється). Судді погрожували, до її помешкання спробували проникнути невідомі. Свої негаразди О.Волкова пов'язувала з кримінальною справою, порушеною за фактом шахрайства (збитки становили близько $2 млн), яка перебувала в її провадженні.
січень 2010 р.	Судді Київського апеляційного адмінсуду Галині Федоровій надали особисту охорону у зв'язку з тим, що двічі було пошкоджене її авто, яке стояло на закритій території суду.

Бондаренка Владислава Вікторовича — Бобринецького районного суду Кіровоградської області;

Бондаренко Ганни Віталіївни — Синельниківського міськрайонного суду Дніпропетровської області;

Борачка Миколи Васильовича — Сихівського районного суду м.Львова;

Васильківської Тетяни Валеріївни — Смілянського міськрайонного суду Черкаської області;

Василюк Тетяни Василівни — Трускавецького міського суду Львівської області;

Вачко Вікторії Ігорівни — Овруцького районного суду Житомирської області;

Воздвиженського Олександра Леонідовича — Дніпропетровського районного суду Дніпропетровської області;

Волошина Романа Романовича — Бериславського районного суду Херсонської області;

Галиш Іванни Богданівни — Старосинявського районного суду Хмельницької області;

Гладун Христини Анатоліївни — Ніжинського міськрайонного суду Чернігівської області;

Дзеньдзюри Степана Маркіяновича — Франківського районного суду м.Львова;

Добош Наталії Богданівни — Ізяславського районного суду Хмельницької області;

Дудар Тетяни Валеріївни — Березанського міського суду Київської області;

Дяді Тетяни Володимирівни — Нахімовського районного суду м.Севастополя;

Заболотного Андрія Миколайовича — Мукачівського міськрайонного суду Закарпатської області;

Зленко Анни Володимирівни — Попільнянського районного суду Житомирської області;

Ілюшик Інни Анатоліївни — Вільногірського міського суду Дніпропетровської області;

Кедик Марії Василівни — Любарського районного суду Житомирської області;

Колодяжного Сергія Юрійовича — Шепетівського міськрайонного суду Хмельницької області;

Курбатової Ірини Леонідівни — Староміського районного суду м.Вінниці;

Левченка Василя Васильовича — Чорнобаївського районного суду Черкаської області;

Леська Максима Олександровича — Романівського районного суду Житомирської області;

Любенок Лариси Дем'янівни — Пролетарського районного суду м.Донецька;

Лозинського Богдана Мар'яновича — Франківського районного суду м.Львова;

Мигаль Галини Петрівни — Теребовлянського районного суду Тернопільської області;

Мирошникової Олени Шаміліївни — Рубіжанського міського суду Луганської області;

Міліціанова Романа Валерійовича — Зарічного районного суду м.Суми;

Оберемка Владислава Олександровича — Макарівського районного суду Київської області;

Огієнка Дмитра Валерійовича — Зачепилівського районного суду Харківської області;

Олійника Ігоря Васильовича — Хмільницького міськрайонного суду Вінницької області;

Петейчука Богдана Михайловича — Бродівського районного суду Львівської області;

Петрашка Мирослава Михайловича — Лугинського районного суду Житомирської області;

Питель Олени Віталіївни — Барського районного суду Вінницької області;

Піхало Наталі Володимирівни — Першотравневого районного суду м.Чернівці;

Рощиної Тетяни Сергіївни — Деснянського районного суду м.Чернігова;

Савчака Андрія Володимировича — Перемишлянського районного суду Львівської області;

Самойловича Андрія Павловича — Теофіпольського районного суду Хмельницької області;

Сегіна Ігоря Романовича — Старосинявського районного суду Хмельницької області;

Семенникова Олександра Юрійовича — П'ятихатського районного суду Дніпропетровської області;

Сидор Наталії Теодозіївни — Чуднівського районного суду Житомирської області;

Скрипки Олександра Володимировича — Корольовського районного суду м.Житомира;

Снігір Віти Михайлівни — Коростенського міськрайонного суду Житомирської області;

Стаднічук Наталії Леонідівни — Шепетівського міськрайонного суду Хмельницької області;

Таргонія Михайла В'ячеславовича — Березнівського районного суду Рівненської області;

Томчишена Сергія Володимировича — Лисичанського міського суду Луганської області;

Турак Ольги Василівни — Турійського районного суду Волинської області;

Федорової Олени Вікторівни — Фрунзенського районного суду м.Харкова;

Хаврони Оксани Йосипівни — Старовижівського районного суду Волинської області;

Ходоровського Ігоря Богдановича — Летичівського районного суду Хмельницької області;

Чайкіної Ольги Володимирівни — Дзержинського районного суду м.Кривий Ріг Дніпропетровської області;

Чернової Олени Вікторівни — Петровського районного суду м.Донецька;

Шевченко Ольги Юріївни — Верхньодніпровського районного суду Дніпропетровської області;

Шеремети Юлії Степанівни — Центрального районного суду м.Миколаєва;

Яцини Олександра Івановича — Новоушицького районного суду Хмельницької області.

6. Відмовлено у внесенні подання Президентові про призначення кандидатів на посади суддів місцевих загальних судів:

Дибця Олексія Михайловича — Балаклавського районного суду м.Севастополя;

Китаєва Андрія Володимировича — Новоазовського районного суду Донецької області.

7. Відхилено заяву кандидата на посаду судді Жданівського міського суду Донецької області Поповича Ігоря Анатолійовича про повторний розгляд ВРЮ питання щодо внесення подання Президентові про призначення його на посаду судді вказаного суду.

8. Прийнято рішення про внесення подань про звільнення суддів з посад за загальними обставинами:

8.1. У зв'язку із закінченням строку, на який призначено:

Гукаленка Олександра Олеговича — судді Білгород-Дністровського міськрайонного суду Одеської області.

8.2. У зв'язку з поданням заяви про відставку:

Грачова Володимира Леонідовича — судді Артемівського міськрайонного суду Донецької області;

Данюка Василя Васильовича — судді Хустського районного суду Закарпатської області;

Кузьміна Анатолія Степановича — судді Апеляційного суду м.Києва;

Муратової Жанни Афанасіївни — судді Керченського міського суду Автономної Республіки Крим;

Охременка Віктора Анатолійовича — судді Новоукраїнського районного суду Кіровоградської області;

Попова Олексія Федоровича — судді Апеляційного суду Одеської області;

Пшонки Миколи Павловича — судді Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ;

8.3. У зв'язку з поданням заяви про звільнення за власним бажанням:

Головка Володимира Григоровича — судді Дніпропетровського апеляційного господарського суду;

› Закінчення в наступному числі

СЕМІНАР

З напрацюваннями, але без рішень

На початку липня ВККС провела семінар, присвячений виявленню особистих та моральних якостей кандидатів на посаду судді. Учасники заходу висловлювали свої пропозиції та працювали над удосконаленням критеріїв добору і проведення кваліфікаційного іспиту. Семінар тривав 2 дні, за цей час члени ВККС напрацювали певні рекомендації, проте остаточних рішень не прийняли. Тож обговорення триває, а результати стануть відомими в серпні.

ФОТО: ОЛЕКСІЙ ШИБАНОВ

Голова ВККС Ігор САМСІН мав питання чи не до кожного, хто виступав.

Учасники зібрання обмінялися думками щодо вдосконалення кваліфіспиту. Поки що пропозиції обмірковуються.

Члени ВККС після семінару ділилися враженнями. Обговорити було що.

ПІДСУМКИ

Сесія великих змін

6 липня закінчила свою роботу 10-а сесія Верховної Ради VI скликання. За 5 місяців народні депутати ухвалили багато важливих законів. Не обійшлося без бійок, скандалів, нічної роботи. Головним досягненням сесії стало прийняття 13 квітня Кримінального процесуального кодексу. Попереднім властям не вдавалося розробити цей документ майже 2 десятиліття.

ФОТО: ІВАН СТЕЦЕНКО, ОЛЕКСІЙ ЧЕРНИШЕВ

Ідеологу нового КПК Андрію ПОРТНОВУ (праворуч), вважає політолог Михайло Погребинський, можна поставити пам'ятник.

Переможна мить: 5 липня о 12.06 був прийнятий закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Юрій МІРОШНИЧЕНКО дякував колегам за підтримку.

Соратники дочекалися можливості привітати Валерію ЛУТКОВСЬКУ з обранням на посаду омбудсмена: це крісло дісталося їй лише з другої спроби.

За 3 дні до закриття сесії нардепи проголосували за прийняття закону «Про засади державної мовної політики», ініціатором якого були Сергій КІВАЛОВ (ліворуч) і Вадим КОЛЕСНІЧЕНКО.

Доповідач законопроекту щодо посилення гарантій незалежності суддів Дмитро ШПЕНОВ переконав колег: фундамент самостійності Феміди потрібно зміцнювати.

Завершальний акорд: сесію довелося закривати першому віце-спікеру Адаму МАРТИНЮКУ, адже Голова ВР Володимир ЛИТВИН та його заступник Микола ТОМЕНКО залишили президію й написали заяви про відставку.

АДВОКАТУРА

АДВОКАТСЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ
КОЛЕГІЯ ПРАВОЗАХИСНИКІВ

ПРИЗНАЧЕННЯ

Ліквідація вакансій

11 липня Вища рада юстиції призначила на адміністративні посади 15 суддів. Зокрема, головою Шевченківського районного суду м.Чернівців став Микола Данилюк. Він керує цією установою вже 20 років поспіль. Однак члени комісії довго вагалися, чи призначати його знову, оскільки будівля суду, який він очолює стільки років, перебуває в украй незадовільному технічному стані. Цього ж дня ВРЮ внесла подання Президентові про призначення майже 70 кандидатів на посади суддів адміністративних, господарських та місцевих загальних судів.

ФОТО: ІВАН СТЕЦЕНКО

Член ВРЮ Андрій ПОРТНОВ уважно слухав думки колеги Лідії ІЗОВІТОВОЇ щодо обмеження повноважень представників Ради, котрі працюють у прокуратурі.

Члени Ради Михайло ГАВРИЛЮК (ліворуч) та Сергій САФУЛЬКО розказали один одному, де проведуть відпустки.

Голова ВРЮ Володимир КОЛЕСНИЧЕНКО з цікавістю читав свіжу пресу.

Кожен претендент на суддівську мантію уважно слухав голову ВРЮ, щоб не пропустити свого прізвища.

Голова Шевченківського районного суду м.Чернівців Микола ДАНИЛЮК пояснював членам Ради, чому будівля суду — в незадовільному стані.

У діях судді Алуштинського міськсуду АРК Миколи ЛЮБИНЕЦЬКОГО члени ВРЮ не побачили порушення присяги.

ЗАСІДАННЯ

Попрацювали належно

Нещодавно Рада суддів адміністративних судів провела зустріч, у ході якої підбила підсумки першого півріччя. Свою роботу РСАС визнала проведеною на належному рівні. Під час засідання його учасники обговорили кілька важливих питань, затвердили рішення про зарахування до резерву суддів на заміщення адміністративних посад.

ФОТО: ОЛЕКСІЙ ШИБАНОВ

Микола КОБИЛЯНСЬКИЙ (ліворуч) та Михайло ЦУРКАН. Обговорення тривало й після засідання.

Під час зібрання іноді звучали репліки. Проте Василь ЮРЧЕНКО мав що сказати.

Дехто з «резервістів» був присутнім на засіданні РСАС.

РЕКЛАМА

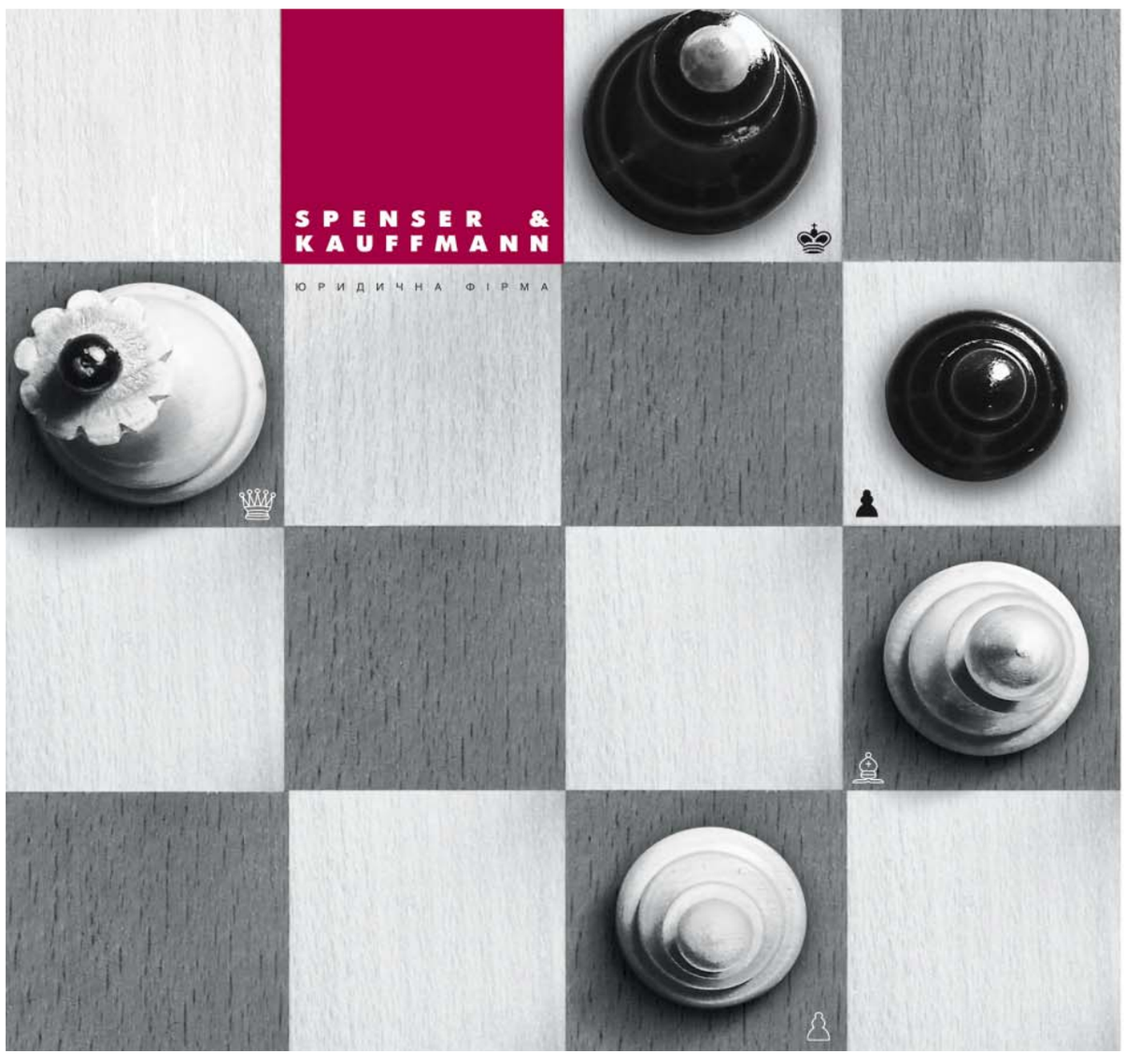

Білі починають і виграють

SPENSER & KAUFFMANN — ВАША ПЕРЕМОЖНА ПОЗИЦІЯ

Україна, 01021, м. Київ
Кловський узвіз, 7, 14 поверх

Тел./Факс: +380 44 288-83-83

E-mail: office@sklaw.com.ua
www.sklaw.com.ua

ДО УВАГИ ЧИТАЧІВ!

НОВИЙ КПК ВІД «ЗіБ»!

Вийшов друком новий Кримінальний процесуальний кодекс! Він надійшов усім передплатникам разом з №22 «ЗіБ».

Якщо ви бажаєте замовити додаткові примірники кодексу, звертайтеся безпосередньо до редакції:

— за телефоном **(044) 537-34-33;**
— надіславши лист-замовлення на адресу **zibpodpiska@optima.com.ua.**

Вартість 1 примірника — 49 грн. з урахуванням доставлення.

Отримайте кодекс першими!

ТРАНСПОРТ

Солома замість нафти

З наступного року всім виробникам бензину буде рекомендовано додавати в паливо біоетанол, а незабаром його використання стане обов'язковим.

Біоетанол — паливо, яке отримують у процесі переробки рослинної сировини. На сьогодні велика частина біоетанолу у світі виробляється з кукурудзи й цукрової тростини. Проте сировиною для виробництва біоетанолу також можуть бути картопля, цукровий буряк, ячмінь та інші сільгоспкультури. Більш того, можуть використовуватися й різні сільськогосподарські відходи, наприклад пшенична солома.

Як стверджують експерти, додавання біоетанолу в бензин дозволяє економити його і, крім того, знизити викиди діоксиду вуглецю в атмосферу.

Використання біоетанолу в нашій країні стане обов'язковим завдяки закону «Про внесення змін до деяких законів України про виробництво й використання моторних палив із вмістом біокомпонентів», який підписав Президент.

Згідно з документом у 2013-му встановлюється лише рекомендаційна норма вмісту біоетанолу в бензині — не менше 5%. У 2014—2015 роках такий вміст біоетанолу буде обов'язковим. З 2016-го обов'язкова частка біоетанолу в бензині зросте до 7%.

Законопроект також передбачає, що перелік підприємств, які мають право виготовляти палива-суміші, визначатиме Кабмін за поданням Міненерговугілля.

БЕЗПЕКА

Дорога наша розвідка

Віктор Янукович підписав закон, що збільшує фінансування Служби зовнішньої розвідки на 47 млн грн., завдяки чому розвідники зможуть розширити штат.

Президент підтримав акт «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2012 рік» (№5022-VI).

Цим документом вносяться зміни до бюджету, згідно з якими фінансування Служби зовнішньої розвідки збільшується на 47 млн грн. Кошти планується надати, щоб доукомплектувати підрозділ — взяти на службу ще 652 людини. На 1 квітня цього року фактична укомплектованість підрозділу Служби зовнішньої розвідки становила 79,3% від затвердженої законом.

Покрити вказані витрати пропонується за рахунок збільшення надходжень до загального фонду державного бюджету від ввізного мита.

НЕРУХОМІСТЬ

Приватне життя

Президент підтримав нововведення, згідно з якими гуртожитки мають передати у власність їх мешканців. Діяти програма почне вже цього року.

Віктор Янукович підписав закон «Про загальнодержавну цільову програму передачі гуртожитків у власність територіальних общин на 2012 — 2015 роки» (№4995-VI). Відповідно до нього до 2016-го необхідно передати з державної в комунальну власність 1058 гуртожитків. Зокрема, в 2012 році планується передати 214 гуртожитків, в 2013-му — 263, в 2014-му — 294, в 2015 році — 287.

Законом передбачено затвердження програми передачі у власність територіальних общин гуртожитків і залучення ресурсів державного бюджету, інших джерел фінансування, матеріально-технічних і трудових ресурсів територіальних общин і суб'єктів господарювання, у власності, управлінні або повному господарському веденні яких перебувають гуртожитки.

Передача гуртожитків у власність територіальних общин згідно із законом здійснюється шляхом уведення державної програми — законодавчого акта прямої дії, який не вимагає ухвалення ряду підзаконних актів щодо механізмів її реалізації.

Фінансування програми здійснюватиметься за рахунок коштів державного й місцевого бюджетів, а також інших джерел.

Держава виділить місцевим бюджетам кошти на заходи, пов'язані з прийняттям у комунальну власність гуртожитків: на виготовлення необхідної технічної документації, проведення капітального ремонту (дахів, внутрішньобудинкових мереж тепло- і водопостачання, ліфтів).

РІШЕННЯ

Таємне стало явним

КС дозволив звільняти спікера звичайним голосуванням

Закінчення, початок на стор.1

Вже 4 липня більшість проголосувала за спрощення процедури зміни спікера. Відповідно до закону «Про внесення змін до Регламенту Верховної Ради України» рішення парламенту про відкликання Голови приймається відкритим поіменним голосуванням більшістю нардепів, тобто 226 голосами.

Проте В.Литвин, уже маючи досвід ігнорування прийнятих парламентом законів, вирішив не поспішати з підписанням і цього акта. Тож єдиним способом змінити правила гри стало рішення КС.

Спрощення правил

У Суду нардепи поцікавилися, чи відповідають Основному Закону положення Регламенту про те, що призначення і відкликання Голови ВР відбувається таємним голосуванням, а бюлетені мають одержати 2/3 нардепів.

Єдиний орган конституційної юрисдикції вирішив, що чинні правила не забезпечують відкритості роботи парламенту, а тому не відповідають ч.1 ст.84 Конституції. Крім цього, на вул. Жилянській відзначили, що обрання Голови ВР таємним голосуванням суперечить ч.2 цієї ж статті Основного Закону, за якою рішення парламенту приймаються виключно на пленарних засіданнях.

Не сподобалася КС і вимога участі в голосуванні 300 парламентарів, адже ст.91 Конституції встановлено, що ВР приймає закони, постанови та інші акти більшістю від її конституційного складу, крім випадків, передбачених в Основному Законі. Суд також нагадав про рішення від 17.10.2003 №17-рп, в якому говорилося, що ВР правомочна реалізовувати свої повноваження за умови присутності на її засіданнях на момент голосування не менше тієї кількості народних депутатів, яка необхідна для прийняття рішення. Тоді ж КС зазначав, що неучасть певної кількості нардепів у голосуванні не є складовою процесу прийняття рішень парламентом.

Урни й кабінки для голосування більше не стоять на захисті посади В.Литвина.

Як наслідок, єдиний орган конституційної юрисдикції вказав на невідповідність Основному Закону оспорюваних положень. Таке рішення сподобалося далеко не всім. Проти нього висловилися навіть у самому Суді. Так, на думку судді КС Віктора Шишкіна, конституцієдавець уповноважив Верховну Раду унормовувати в законах ті питання своєї внутрішньої організації та діяльності, які безпосередньо не визначені Основним Законом. На його думку, парламент має право встановлювати та змінювати регламентування різних аспектів своєї організації та діяльності на свій розсуд за умови, що це не суперечить закріпленим в акті найвищої юридичної сили положенням. «За 12-річну історію існування Української незалежної держави ВР неодноразово змінювала порядок своєї роботи, і ця її нормотворча діяльність не розглядалась як така, що суперечила положенням Конституції», — відзначив В.Шишкін у окремій думці до рішення.

Крім цього, суддя наголосив, що КС поставив під сумнів існування інституту призначення парламентом осіб на певні державні посади шляхом таємного голосування. Адже саме в такий спосіб ВР призначає омбудсмена, голову Рахункової палати, суддів КС, дає згоду на призначення Генпрокурора тощо.

Про неможливість втручання Суду в розпорядок роботи законодавчого органу заявив В.Литвин. «Регулювання внутрішньої організації роботи парламенту знаходиться поза законодавчо визначеною компетенцією органу конституційної юрисдикції, на що неодноразово вказував КС у своїх правових позиціях», — зазначив спікер. Крім того, Голова ВР уважає, що процедура обрання та відставки спікера, прописана в Регламенті, захищає волевиявлення депутатів.

Усе тільки починається

Депутати від більшості вже готуються до скликання позачергової сесії парламенту, на якій сподіваються позбавити В.Литвина крісла. Цілком можливо, що вона відбудеться вже наприкінці липня.

Разом з тим не варто відкидати й того, що спікер спробує затягнути або й узагалі не допустити скликання позачергової сесії. Наприклад, у Регламенті ВР говориться, що для її скликання потрібні «вмотивовані вимоги», а наскільки такими можна вважати бажання змінити голову, ще треба довести.

Схоже, означеного розвитку подій не виключають і в більшості. Принаймні «регіонами» вже підготували альтернативний план направлення «мовного» закону до Президента. Нардепи вирішили внести до КС подання, де просять роз'яснити, хто повинен підписувати закон, якщо спікер відмовляється це робити.

Вадим Колесніченко сподівається, що КС розгляне це подання в прискореному порядку ще до початку серпня. Тому цілком можливо, що В.Литвин залишиться у кріслі, але буде поза грою.

ПРЯМА МОВА

Дмитро ШПЕНОВ,
народний депутат, фракція Партії регіонів

— Визнані неконституційними норми Регламенту передбачали, що для обрання й звільнення спікера повинне проводитися таємне голосування бюлетенями, при цьому рішення вважається прийнятим, якщо за нього проголосувала більшість, але за умови, що бюлетені отримали не менше 300 народних депутатів. У той же час у Конституції не прописана якась особлива процедура обрання голови парламенту.

Згідно з Основним Законом ВР приймає акти більшістю від свого конституційного складу. При цьому згідно з позицією Конституційного Суду достатньо присутності тієї кількості депутатів, яка необхідна для ухвалення рішення. Крім того, процедура таємного голосування за Голову ВР обмежує дію ст.88 Конституції в частині безумовного повноваження обирати й відкликати посадових осіб парламенту — таким голосуванням, вид якого депутати визначать самостійно. Це суперечить також одній з основ парламентаризму — відкритості роботи ВР.

СТРАХУВАННЯ

Шкода має свою ціну

Нардепи визначили мінімальні виплати потерпілим у ДТП

МИКОЛА МУСІЙЧЕНКО,
юрист, м.Київ

Верховна Рада з третього разу схвалила закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» з урахуванням усіх поправок та зауважень Президента. Які ж зміни у сфері страхування цивільно-правової відповідальності чекають власників авто?

Закордонні перспективи

З моменту набрання чинності цим законом виїзд з України до країн — членів системи автострахування «Зелена картка» транспортного засобу, зареєстрованого в Україні, можливий лише при наявності договору міжнародного страхування, посвідченого відповідним уніфікованим сертифікатом «Зелена картка» та укладеного лише зі страховиком — повним членом Моторного (транспортного) страхового бюро.

Дострокове припинення договору страхування за ініціативою страхувальника тепер буде можливе з підстав, передбачених лише законом, а не як до цього часу — законом або договором. Також при достроковому припиненні договору тепер страховик спочатку вилучатиме та анульовуватиме страховий поліс, а потім, в разі відсутності виплат страхового відшкодування, повертатиме страхувальнику частку платежу. Якщо відмова страхувальника від договору буде обумовлена порушеннями його умов страховиком, то останній зобов'язуватиметься повернути страхувальнику сплачені ним платежі в повному обсязі, чого не передбачав чинний закон.

Правила відшкодування

Водночас новаціями передбачається встановлення мінімальної суми регламентної виплати за шкоду, пов'язану з лікуванням потерпілого внаслідок настання ДТП, яка становитиме 1/30 розміру мінімальної заробітної плати (станом на 1 липня мінімальна зарплата— 1102 грн.) за кожен день лікування навіть за відсутності документального підтвердження про розмір витрат, але не більше 120 днів.

Також установлено мінімальний розмір відшкодування в разі стійкої втрати працездатності потерпілим внаслідок ДТП. У разі встановлення I групи інвалідності — 36 мінімальних зарплат, визначених законом на дату настання страхового випадку, II групи інвалідності або визнання неповнолітньої (малолітньої) дитини інвалідом — 18 мінімальних зарплат, III групи інвалідності — 12 мінімальних зарплат. У результаті настання смерті потерпілого, страховик або МТСБ виплачуватиме компенсацію членам сім'ї загиблого в розмірі до 36 мінімальних зарплат плюс 12 мінімальних зарплат відшкодування моральної шкоди. Встановлюватиметься також ліміт компенсації документально підтверджених витрат на поховання в розмірі не більше 12 мінімальних зарплат. Загальний розмір усіх здійснених страхових відшкодувань (регламентних виплат) за шкоду, заподіяну життю та здоров'ю однієї особи, не перевищуватиме страхової суми за таку шкоду.

Фото Василия Артющенка zn.ua

Новий закон змінить правила гри як для страховиків, так для учасників дорожнього руху.

З моменту набрання чинності цим законом розмір шкоди, пов'язаної з пошкодженням дороги, дорожніх споруд та інших матеріальних цінностей, визначатиметься не так, як передбачено в чинному законі (різниця між вартістю відповідного об'єкта до та після ДТП), а на підставі аварійного сертифіката, рапорту, звіту, акта чи висновку про оцінку, складеного аварійним комісаром, оцінювачем або експертом.

Буде відшкодовуватись лише шкода, пов'язана із втратою товарної вартості транспортного засобу, а не з втратою його товарного вигляду.

Страховикам буде надане право в разі самостійного ремонту потерпілим чи його представником та неподання ними документального підтвердження факту оплати проведеного ремонту вираховувати з суми оціненої шкоди суму ПДВ.

Якщо в момент настання ДТП за кермом сидітиме не страхувальник, який згідно з п.13.2 ст.13 закону має знижку розміром 50% від суми страхового платежу, а інша особа, та коли страховик виплатить потерпілим страхове відшкодування, то він матиме право стягнути з особи, винної в ДТП 50 % від суми виплаченого відшкодування.

Багато змін у новому законі стосуються діяльності МТСБ, зокрема, воно тепер може встановлювати єдині умови перестрахування договорів обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності, які є обов'язковими для членів МТСБ.

Регламентні виплати з централізованих страхових резервних фондів МТСБ будуть проводитись лише у відповідності з цим актом, а не як це передбачено чинним законом, за інших обставин, визначених законодавством про цивільно-правову відповідальність власників наземних транспортних засобів.

Згідно з новим законом членство у МТСБ обійдеться страховикам у суму еквівалентну уже не €100 тис. (981 тис. грн. за курсом Нацбанку), а €500 тис. (4,905 млн грн.). Це базовий гарантійний внесок до фонду захисту потерпілих.

Положення про єдину централізовану базу даних щодо страхування цивільно-правової відповідальності тепер затверджуватиметься уповноваженим органом не за погодженням з МТСБ, а за поданням МТСБ, тобто розробка такого положення покладатиметься на останнє.

Ну, і в доповнення до всього вищенаведеного завважимо, що згідно з новим абз.3 п.21.1 ст.21 закону водіям вже не потрібно буде приклеювати на лобове скло талон про те, що їхня цивільно-правова відповідальність застрахована.

Дострокове припинення договору за ініціативою страхувальника стане можливе лише з підстав, передбачених законом.

ПОЗИЦІЯ

Право на позов

Платники податків обгрунтовано очікують від державних органів законних дій та рішень

МИКОЛА КУЧЕРЯВЕНКО,
завідувач кафедри фінансового права Національного університету «Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого», доктор юридичних наук, академік НАПрН України;

НАТАЛІЯ ШЕВЦОВА,
заступник голови Харківського апеляційного адміністративного суду, кандидат юридичних наук

З прийняттям Податкового кодексу дуже проблемною є ситуація з формуванням судової практики щодо можливості оскарження дій або бездіяльності податкових органів під час проведення перевірок, за результатами яких складаються відповідні акти чи довідки.

Від держави порушень не очікують

Позиція наших опонентів базується на тому, що ні дії посадовців, ні акт перевірки, із включення до нього певних висновків, не породжують правових наслідків для платника податків, тобто не змінюють стану його суб'єктивних прав та не створюють жодних додаткових обов'язків. З таким висновком можна було б погодитись, якби йшлося тільки про перевірки, що проводяться з дотриманням вимог законодавства (та й то з певними умовностями). Якщо ж перевірка проводиться без достатніх на те підстав, сам цей факт уже порушує права і свободи.

Ми виходимо з того, що норми чинного законодавства України та міжнародних конвенцій, до яких приєдналася наша держава, дають право платнику очікувати, що посадові особи державних органів, зокрема контрольних, діятимуть виключно в порядку та в межах, встановлених законодавством.

У рішенні Конституційного Суду від 2.11.2004 №15-рп/2004 зазначено, що «верховенство права — це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність…». Водночас не можна залишати поза увагою і практику Європейського суду з прав людини. Так, у рішенні ЄСПЛ у справі «Креуз проти Польщі» зазначено, що «…від таких (державних) органів очікують дій, що відповідають принципу верховенства права. Заявник піддав гострій критиці думку… про те, що він повинен був заощадити кошти, передбачаючи розгляд… справи. Це, на його думку, означало б, що він мав передбачати порушення закону державними службовцями як норму їхньої поведінки».

Усі ці висновки набувають яскравішого забарвлення при аналізі відповідних статей Кодексу адміністративного судочинства. Стаття 8 КАС передбачає, що суд при вирішенні справи керується принципом верховенства права. Його застосування відбувається з урахуванням практики Євросуду. Забороняється відмова в розгляді та вирішенні адміністративної справи з мотивів неповноти, неясності, суперечливості чи відсутності законодавства, яке регулює спірні відносини.

Обмеження права на звернення з позовом про оскарження дій з проведення незаконної перевірки є прямим порушенням не лише цієї норми, адже платники податків правомірно очікують від державних органів та їх посадових осіб дотримання принципу верховенства права, що виражається в здійсненні законних дій та прийнятті законних рішень, а також прогнозуванні наслідків своїх рішень. Недотримання цього принципу державним органом саме по собі є порушенням прав і свобод платників податків.

Відповідно до ст.124 Конституції юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі. Гарантоване право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади чи місцевого самоврядування, посадових і службових осіб згідно зі ст.64 Основного Закону не може бути обмеженим навіть в умовах військового чи надзвичайного стану. Таким чином, відмова суду в прийнятті та розгляді позовних та інших заяв чи скарг, які відповідають встановленим процесуальним вимогам, є порушенням права на судовий захист.

Захист від неправомірного втручання

В адміністративному судочинстві відповідно до п.8 ч.1 ст.3 КАС позивачем є особа, на захист прав, свобод та інтересів якої подано адмінпозов. За приписами ст.6 КАС кожна особа має право в порядку, встановленому цим кодексом, звернутися до адмінсуду, якщо вважає, що рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень порушено її права, свободи або інтереси. Тобто для ініціювання судового провадження саме позивач, а не суд, має уважати, що вчинене відповідачем є порушенням його, позивача, прав, свобод або інтересів. Суд свої висновки щодо наявності або відсутності таких обставин викладає у рішенні.

При цьому право особи на звернення до суду не обмежується лише цією підставою. КС у п.2 мотивувальної частини рішення від 19.10.2009 №26-рп/2009 зазначив, що особа має право звернутися до суду не лише, якщо її права чи свободи порушені або порушуються, а також якщо створено або створюються перешкоди для їх реалізації або вони ущемляються. Тобто якщо платник податків уважає, що при призначенні, проведенні перевірок та складанні висновків за їх наслідками орган ДПС порушив його права чи свободи, створив або створює перешкоди для їх реалізації, допустив або допускає їх ущемлення, він має право звернутися за судовим захистом.

Особливу увагу варто звернути на останнє положення ст.17 КАС, де йдеться про можливість оскарження не лише рішень, а й дій чи бездіяльності, які безпосередньо не набули оформлення в те чи інше рішення. Це ж положення деталізується й у ст.162 КАС «Повноваження суду при вирішенні справи», в якій підкреслюється, що при вирішенні справи по суті суд може задовольнити позов повністю або частково чи відмовити в його задоволенні повністю або частково. У разі задоволення позову суд може прийняти постанову про визнання протиправним рішення (окремих його положень), дій або бездіяльності суб'єкта владних повноважень й про скасування або визнання нечинним рішення чи окремих його положень, про поворот виконання цього рішення чи окремих його положень із зазначенням способу його здійснення.

Припустимо, в останній день звітного періоду стосовно платника проведено позапланову чи зустрічну перевірку. Жодного рішення не прийнято, протиправних дій не виявлено, але платник не зміг своєчасно подати звітність. Чи він не має права оскаржити дії податкового органу в цьому випадку? Здається, це порушення вже не галузевого законодавства, а Конституції!

Висновки спричиняють обов'язки

Прикладом наявності такого права в платника податків є постанова Донецького апеляційного адміністративного суду від 23.04.2012. При розгляді справи було встановлено, що за наслідками проведення перевірки у висновках акта встановлено порушення контрагентом ТОВ п.2 ст.215, пп.1, 5 ст.203, ст.228 ЦК, визнано нікчемними угоди між ПП та ТОВ. Такий висновок грунтувався на акті перевірки Ленінської МДПІ, яким встановлено, що ПП не здійснювало й не могло здійснити операції з придбання товарів, робіт, послуг від постачальників та подальшого їх продажу на адресу покупців. Тобто укладені правочини суперечать положенням ЦК, іншим нормативно-правовим актам, а також моральним засадам суспільства, вчинені особами, котрі не мали необхідного обсягу цивільної дієздатності та не спрямовані на реальне настання правових наслідків, а отже є нікчемними.

Вирішуючи справу, колегія суддів зазначила, що в межах спірних правовідносин податковий орган діяв як суб'єкт владних повноважень, реалізуючи владні управлінські функції. Підставою проведення перевірки в межах спірних правовідносин стали положення пп.78.1.1 п.78.1 ст.78 ПК, а саме наслідки перевірки іншого платника податків.

Колегією суддів установлено, що висновки перевірки не узгоджуються з відомостями, наведеними в первинних документах, якими підтверджуються здійснені господарські операції, а грунтуються лише на змісті акту перевірки контрагента. Колегія зазначила, що податковий орган привласнив собі повноваження робити висновки щодо протиправності угоди замість того, аби зробити перевірку документів за взаємовідносинами позивача з певним контрагентом. При цьому суд узяв до уваги посилання апелянта на те, що висновки акта перевірки створюють певні правові наслідки.

Із запровадженням ПК чітких підстав та порядку проведення перевірки акти встановлюють не тільки певні факти, але й створюють правові наслідки як для конкретної особи, так і в межах податкових правовідносин. Адже вони слугують підставою для внесення змін в АС «Результати співставлення податкових зобов'язань та податкового кредиту в розрізі контрагентів на рівні ДПА України» як для особи, що перевіряється, так і для задіяних у процесі перевірки осіб. Саме з цією обставиною пов'язаний обраний позивачем спосіб захисту порушеного права.

Відображенню в електронній базі даних підлягають самостійно задекларовані платником суми податкових зобов'язань та кредиту (за основною декларацією чи уточнюючим розрахунком), результати автоматизованого співставлення уточнюються по мірі підписання актів перевірки та узгодження податкових зобов'язань. Натомість будь-яких податкових повідомлень-рішень за наслідками перевірки стосовно позивача не приймалось, разом з тим такі рішення на підставі акту прийняті щодо контрагентів позивача.

У пп.14.1.7 п.14.1 ст.14 Податкового кодексу зазначено, що оскарження рішень контролюючих органів — це оскарження платником податку податкового повідомлення-рішення про визначення сум грошового зобов'язання платника або будь-якого рішення контрольного органу в порядку й строки, які встановлені цим кодексом за процедурами адміністративного оскарження або в судовому порядку. Аналіз цієї норми доводить, що платник податку може оскаржити в суді будь-яке рішення контрольного органу, яке порушує його права. Суд уважає, що прийняття повідомлення-рішення є правом, а не обов'язком податкового органу. Разом з тим повідомлення-рішення не є єдиним документом, який породжує правові наслідки для платника. У межах спірних правовідносин податковий орган, установивши факт завищення податкових зобов'язань, податкове повідомлення-рішення не прийняв.

Колегія зазначила, що висновок суду першої інстанції про те, що оскарження висновків акта перевірки є можливим лише якщо його складено за результатами перевірки, призначеної відповідно до кримінально-процесуального закону або закону про оперативно-розшукову діяльність, не узгоджується з нормами податкового законодавства. Відсутність іншого порядку судового оскарження висновків актів перевірок, за наявності створених ними правових наслідків безпосередньо (без прийняття податкових повідомлень-рішень) є підставою для їх оскарження в розумінні ч.2 ст.2 КАС. При цьому суд звернув увагу, що позивачем вірно обрано спосіб захисту порушених прав, шляхом оскарження висновків акту, оскільки він є актом ненормативного характеру (актом індивідуальної дії) суб'єкта владних повноважень, спричиняє виникнення прав та обов'язків позивача та їх контрагентів.

Недотримання державним органом принципу верховенства права саме по собі є порушенням прав і свобод платників податків.

ТОЧКА ЗОРУ

Гарантії для Феміди

Новий закон забезпечить виконання судових вердиктів

ОЛЕКСІЙ ПИСАРЕВ

Вітчизняні та закордонні експерти обговорювали за круглим столом закон «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» та зміни, які він спричинить.

Експерти міжнародного проекту Twinning 11 липня завітали до Вищого господарського суду. Як уже повідомляв «ЗіБ», цей проект організований Європейським Союзом з метою обміну досвідом та надання допомоги в питаннях державного управління і адаптації законодавства до західних стандартів.

Серед ініціатив проекту — допомога в покращенні роботи адміністративного судочинства. Для того щоб краще розібратись у проблематиці, експерти спілкуються з представниками різних спеціалізацій. Цього разу у ВГС вони обговорили проблеми виконання судових рішень.

«У нас трохи суперечливе враження від того, що ми дізналися про виконання судових рішень. Ми довідалися про цілу низку законів і підзаконних актів, якими регулюється виконання судових рішень. Крім цього, зустрілись із працівниками виконавчої служби, і нам здається, що вони завалені й перевантажені справами», — відзначив Ів Дутрійо, суддя Державної ради Франції — органу, що розглядає адміністративні справи.

Закордонний гість відзначив, що одна з проблем може полягати в не надто докладно прописаних виконавчих листах. За його словами, бувають ситуації, коли не зрозуміло, до кого має звертатись провадження: приватної особи, суб'єкта владних повноважень чи установи.

В.Москаленко розповів про зміни, які спричинить новий закон.

«Сьогодні виконання судових рішень інколи дійсно є проблематичним, але Україна рухається в напрямку подолання цих проблем», — відзначив на зустрічі заступник голови ВГС Віктор Москаленко. Зокрема, великі надії він покладає на закон «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень».

Серед позитивних моментів документа В.Москаленко відзначив новий механізм гарантування виконання судових рішень за рахунок бюджету, якщо державна установа не має відповідних коштів. Крім цього, закон містить норми, які дозволяють у порядку регресу стягнути кошти з особи, якщо вона винна в невиконанні рішення суду, відзначив заступник очільника ВГС.

«Я переконаний, що закон сприятиме належному виконанню судових рішень і реалізації міжнародних зобов'язань України», — наголосив В.Москаленко.

Разом з тим закордонні гості до закону ставляться з певною настороженістю. Зокрема, їх цікавлять положення про відповідальність за невиконання рішень. У запровадженій системі відповідальною може бути фізична особа, в той час як у Франції це неможливо. Якщо рішення суду не виконане державним органом — саме адміністрація установи відповідає за це, але в жодному разі не конкретна фізична особа.

На думку ж В.Москаленка, говорити про недоліки закону ще до того, як він почав діяти, зарано. Нововведення наберуть чинності 1 січня наступного року, й лише після цього можна буде зрозуміти, чи не допустили парламентарі помилок.

ДУМКА

Захист з економією

Захист прав споживачів фінансових послуг пропонують удосконалити за рахунок додаткових витрат з держбюджету. Проти таких нововведень виступила Асоціація «Український Кредитно-Банківський Союз».

Неоднозначні положення містить проект Стратегії державної політики у сфері реформування системи захисту прав споживачів. Зокрема, в ньому говорилося про створення окремого державного органу в справах захисту прав споживачів фінпослуг. Однак УКБС наголосив на недоцільності норми, й позиція Асоціації знайшла підтримку в банківській сфері. Завдяки цьому положення все ж було змінено. Автори стратегії погодились, що зазначений орган потрібно не створювати, а визначити серед уже існуючих. Таким чином, на думку експертів, вдасться зекономити бюджетні кошти.

Крім того, при доопрацюванні документа деякі члени робочої групи погодилися з позицією УКБС, що спеціальне законодавство про захист прав споживачів фінансових послуг, як передбачалося стратегією, не потрібне, адже діючі норми на 90% відображають та враховують вимоги європейської директиви про споживче кредитування.

Також була врахована пропозиція Асоціації щодо недоцільності внесення іпотечного та автокредитування до переліку фінансових послуг.

Асоціація продовжує вносити свої пропозиції щодо змін до ініційованого міжнародними експертами проекту стратегії. Так, УКБС не погоджується з твердженням іноземних фахівців, що довіра до банківських установ у нашій державі зменшується. В Асоціації звертають увагу, що депозитний портфель фізичних осіб зростає, а це свідчить про підвищення довіри до банків серед населення.

Недоцільним вважає УКБС і примусове впровадження типових договорів щодо надання фінпослуг, адже таке втручання держави в господарську діяльність фінансових установ суперечить законодавству. Зокрема, Конституції, Цивільному та Господарському кодексам та акту «Про банки та банківську діяльність».

Не згоден УКБС також і з тим, що в Україні відбувається маніпулювання фінансовим ринком та недостатня конкуренція. «Щоб стверджувати цей факт, необхідні дослідження Антимонопольного комітету, а на сьогодні претензії АМК стосовно обмеження конкуренції у фінансовій сфері відсутні», — зазначила генеральний директор УКБС Галина Оліфер. Асоціація переконана, що ринок банківських послуг у нашій державі сьогодні досить конкурентний.

«Проект стратегії не підкріплений статистичними показниками та фактами щодо реального стану банківського ринку. Натомість наведені оціночні припущення, які не враховують останніх тенденцій взаємовідносин між банками та їх клієнтами. Автори проекту мали опиратися на останні аналітичні показники перед тим, як пропонувати порядок, за яким передбачаються додаткові бюджетні витрати», — підкреслила Г.Оліфер.

СЕМІНАР

Документи захисту

Правильно складені папери — запорука успіху в суді

СЕРГІЙ МИЛОГРАДОВ

При укладанні договорів сторони мають ураховувати всі небезпеки, які можуть нести із собою неправильно оформлені папери. При цьому слід готуватися до можливої тяжби зі своїми партнерами.

Роз'єднані тлумаченням

На питанні небезпек, з якими сторони можуть зіткнутися, підписуючи документи, під час практикуму «Останні новації судової практики та її використання для ефективного захисту інтересів підприємства. Практичні алгоритми використання новел вирішення господарських, цивільно-правових спорів» зупинився адвокат Юрій Кісельов. Семінар для юристів-практиків було організовано Всеукраїнською мережею практикумів від компанії «ЛІГА:ЗАКОН».

Укладаючи договір, Ю.Кісельов радить спершу визначитися з тим, якою мовою краще користуватися. «Хто займався зовнішніми контрактами, чудово розуміє, що, коли контракт на англійській віддаєте перекладачу, він може запитати, що ви хочете, аби в ньому було написано. Юридичні терміни не збігаються навіть в українській і російській мовах через велику кількість синонімів», — наголошує адвокат.

Таким чином, переклади створюють можливості для зміни змісту. За словами Ю.Кісельова, іноді може здаватися, що в закінченні змінюються лише дві літери, але з ними змінюється і смислове навантаження.

Крім цього, можуть виникнути труднощі, якщо різними мовами написано різні частини документа. «Серед найпростіших способів саботування господарського процесу — неоднорідність мови. Наприклад, якщо тіло контракту — на українській, додатки — на російській, з'являються можливості для різного формулювання положень», — наголошує Ю.Кісельов. Тому фахівець радить домовлятися про мову ще на стадії меморандуму.

> Фізичній особі не треба нічого доводити, а слід просто продекларувати, що компанія примусила її щось підписати.

Підпис із поясненнями

Підписуючи цивільно-правові договори з фізичними особами, у тому числі з працівниками, представники підприємств повинні розуміти, що громадяни мають досить широкі можливості для захисту своїх прав. Кодекс законів про працю і закон «Про захист прав споживача» встановлюють багато в чому однакові гарантії для захисту прав фізичних осіб. Зокрема, якщо споживач або працівник узяв на себе зобов'язання, які порушують надані йому законом права, він завжди може зажадати перегляду умов.

«Наприклад, людина каже, що хоче працювати без відпустки і на компенсацію не претендуватиме. Але проходить 2—3 роки, і вона може сказати, що тепер бажає отримати відпустку за весь цей час або відповідні виплати, навіть якщо до цього написала розписку, що відмовляється від них», — пояснює Ю.Кісельов. Тому, за словами адвоката, підприємствам підписувати такі домовленості немає ніякого сенсу.

Крім цього, можуть виникнути труднощі, якщо спір із фізичною особою, котра підписувала договір, розглядатиме суд. «Конституція наділяє фізособу повною презумпцією невинуватості. Це означає, що їй не треба нічого доводити, а слід просто продекларувати, що компанія примусила її щось підписати. Тоді представник компанії мусить доводити, що він цього не робив», — звертає увагу фахівець. Так само громадянин може сказати, що йому не пояснили, як діє певний закон. Юридичні ж особи, відзначає адвокат, мають лише обмежену презумпцію невинуватості.

Тому, за словами Ю.Кісельова, фізична особа має брати участь у складанні документа. «Якщо ви просто роздрукуєте текст на принтері, а вона поставить підпис, то потім зможе сказати, що перебувала в стані алкогольного сп'яніння». Так само, принісши довідку від лікаря й чек з аптеки, громадянин матиме можливість заявити, що перебував під дією медикаментів. «А для судової практики довідка від лікаря про призначення і чек з аптеки означають, що він прийняв ці препарати», — відзначає адвокат.

Ю.Кісельов радить, щоб на паперах фізична особа не тільки ставила підпис, а й зазначала щось на зразок: «Я, [прізвище, ім'я, по-батькові], діючи на основі власного волевиявлення...» Крім цього, адвокат радить, щоб громадянин підписався під такими словами: «Текст документа складено на безумовно зрозумілій мені мові і дійшов до моєї свідомості». Після цього, переконаний експерт, громадянин у судовому процесі буде обеззброєний, а якщо все ж спробує відмовитись від своїх слів, у нього достатньо буде запитати про те, чи дієздатний він і чи не стоїть на обліку в нарколога і психіатра. Якщо все гаразд — справа фактично виграна.

НОВАЦІЇ

Адвокатський стандарт

Прийнятий Верховною Радою закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» спрямований на реформування адвокатури відповідно до загальновизнаних міжнародних стандартів, переконаний радник Президента — керівник головного управління з питань судоустрою АП Андрій Портнов.

«Основним досягненням закону стало підвищення рівня гарантій адвокатів. Так, з урахуванням європейських стандартів закон передбачає особливий порядок проведення обшуку чи огляду житла, іншого володіння адвоката. Вказані процесуальні дії здійснюватимуться виключно за рішенням суду, в якому в обов'язковому порядку вказуватиметься перелік речей і документів, які планується відшукати, виявити чи вилучити», — наголосив він. Крім того, за словами А.Портнова, новації сприятимуть забезпеченню адвокатської таємниці, адже під час проведення зазначених процесуальних дій передбачена обов'язкова участь представника органу адвокатського самоврядування.

Радник Президента повідомив, що закон гарантує кожній особі, незалежно від її фінансового чи майнового стану, можливість отримання від адвоката правової допомоги за рахунок держави. За словами А.Портнова, ця норма в комплексі з новим Кримінальним процесуальним кодексом та актом «Про безоплатну правову допомогу» стане належним законодавчим підгрунтям для захисту прав та інтересів кожного громадянина.

ПРОЕКТ

Безоплатно й безвідповідально?

Правову допомогу надаватимуть студенти старших курсів юридичних вузів під наглядом кураторів

ТИМУР КРЮКОВ,
юрист, м.Київ

5 липня парламент прийняв за основу законопроект, який повинен визначити статус юридичних клінік, що надаватимуть безоплатну правову допомогу. Документом передбачені досить широкі можливості для відмови в наданні безкоштовної правової допомоги, а також неможливість оскарження такої відмови.

Клініка — не особа

Згідно з проектом №9502 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо визначення статусу юридичних клінік як суб'єктів надання безоплатної правової допомоги) пропонується підкоригувати закон «Про безоплатну правову допомогу» (далі — закон), Цивільний процесуальний кодекс, Кодекс адміністративного судочинства і Кодекс про адміністративні правопорушення. У всіх указаних актах з'являється такий суб'єкт надання безкоштовної правової допомоги, як юридична клініка.

Особливість цього суб'єкта в тому, що юридична клініка не є юридичною особою. Клініки можуть створюватися при вищих навчальних закладах юридичного профілю як їх структурні підрозділи.

При цьому суб'єктом у повному розумінні слова юридичну клініку назвати навряд чи можна. Слід зазначити, що відокремлені структурні підрозділи (на відміну від самих юридичних осіб) мають усічений обсяг прав і обов'язків. Наприклад, вони не можуть бути позивачами й відповідачами в судах. Правовий статус таких підрозділів установлюється положенням, що затверджується юридичними особами, при яких вони створюються. Положення про юридичну клініку також затверджує вуз, при якому створюється клініка. При цьому за основу береться типове положення, яке затверджує Міністерство юстиції спільно з Міністерством освіти і науки, молоді та спорту. Положення про юридичну клініку і всі її внутрішні документи повинні узгоджуватися у відповідних управліннях юстиції.

Юридична клініка буде єдиним суб'єктом (серед усіх, що надають безоплатну правову допомогу), який не має статусу фізичної або юридичної особи. Відповідно, ця структура найменшою мірою відповідатиме задекларованому в ст.5 закону принципу забезпечення якості безоплатної юридичної допомоги.

«Клінічні» порядки

В юридичних клініках передбачений особистий прийом. Його вестимуть студенти-старшокурсники юридичних вузів, при яких створюються клініки.

Роботу студентів з надання первинної правової допомоги контролює куратор юридичної клініки, котрий повинен мати закінчену вищу юридичну освіту і стаж роботи за фахом не менше 2 років. Незрозуміло, правда, на яких умовах (контракт, працевлаштування, цивільно-правовий договір тощо) куратор виконує свої обов'язки з координації діяльності клініки й роботи студентів.

Первинна правова допомога надаватиметься (або в її наданні відмовлятиметься) протягом 15 днів з моменту надходження відповідного звернення.

Вторинну правову допомогу також надаватимуть студенти-старшокурсники. Але тут їх повинен контролювати адвокат. Причому не просто адвокат, а тільки внесений до Реєстру адвокатів, що надають безоплатну вторинну правову допомогу (на постійній основі за контрактом або на тимчасовій основі на підставі договору).

Рішення про надання вторинної правової допомоги (або про відмову в її наданні) ухвалюватиметься протягом 10 днів з моменту звернення.

Вторинна правова допомога надаватиметься фізичним особам у цивільному процесі, адміністративному судочинстві й у справах про адміністративні правопорушення (тільки в частині представлення інтересів потерпілого в справі про адміністративне правопорушення). При цьому довіреність на представлення інтересів у процесі (якщо інтереси представляє практикант юридичної клініки) може засвідчуватися керівником юридичної клініки, і така довіреність буде прирівняна до нотаріально засвідченої довіреності (думки нотаріусів із цього приводу можна не питати).

Студенти-старшокурсники юридичних вузів будуть надавати громадянам безоплатну правову допомогу під наглядом кураторів.

Відмовлять — не скаржся!

Цікавою особливістю правового статусу юридичної клініки є можливість відмови в наданні безоплатної правової допомоги й заборона на оскарження такої відмови.

Можливість відмови в наданні безоплатної первинної правової допомоги передбачена ч.8 ст.12[1] закону. Підставами для відмови можуть бути:

— стан здоров'я заявника;

— його поведінка;

— зловживання заявником своїми правами;

— наявність конфлікту інтересів і т.д.

Тобто перелік дуже нечіткий і невичерпний. Тому є підстави припускати, що на практиці будуть випадки безпідставних відмов у наданні безоплатної допомоги.

Коли мова йшла про відмову в наданні первинної такої допомоги, була хоча б зроблена спроба перерахувати підстави. Щодо вторинної допомоги такий перелік у законопроекті не передбачений узагалі. Тому при зверненні в юридичну клініку слід мати на увазі її особливий статус, суть якого полягає в можливості відмовити в допомозі з різних підстав.

Другою ознакою, що додає особливого характеру правовому статусу юридичних клінік, є їх «недоторканність». На відміну від решти суб'єктів надання безоплатної правової допомоги, відмову юрклініки в наданні такої допомоги неможливо оскаржити. Можна лише поскаржитися керівникові юридичної клініки на дії (бездіяльність) студентів, що порушують строки й порядок надання правової допомоги. Заслуговує уваги той факт, що порядок розгляду скарг і наслідки цього в законопроекті не передбачені. Тобто скаржитися можна, а якими будуть наслідки — незрозуміло.

Незважаючи на формулювання, які захищають юридичні клініки від відповідальності, спроби звільнити їх від судового переслідування, напевно, приречені на невдачу. Бо позбавити громадян права на звернення до суду неможливо. І неякісна правова допомога все одно може стати предметом розгляду в суді. Тільки відповідачем буде не юридична клініка, а ВНЗ, при якому вона створена.

Висновки

Однозначно сказати, чи приживеться така освіта серед суб'єктів, що надають безоплатну правову допомогу, складно.

З одного боку, ентузіазм, меткість розуму й свіжість знань студентів-юристів повинні стати конкурентною перевагою юридичної клініки порівняно з іншими суб'єктами, з другого — знання старшокурсників часто не є цілісними (не кажучи вже про відсутність практичних умінь і навичок), це набувається вже після закінчення вузу. Якщо порівняти з професією лікаря, то слід зазначити, що інтернатура (найбільш відповідний вид практики майбутніх лікарів) — це форма післядипломного стажування. При цьому знайти інші, менш ресурсовитратні й ефективніші, способи навчання умінням і навичкам студентів юридичних вишів навряд чи можна. Про результати ж утілення в життя цього законопроекту можна судити за кількістю претензій наших співгромадян до якості юридичної допомоги, що надається клініками. Хоча юридичні клініки працюють і тепер, не спричиняючи значних нарікань з боку тих, хто звернувся по допомогу.

УЗАГАЛЬНЕННЯ

Мирні зібрання: з обмеженнями й без

Якщо суд визнає, що проведення мітингів може створити реальну небезпеку заворушень чи злочинів, то задовольняє вимоги позивача

У другій частині узагальнення (першу частину див. у №29) розповідається про правове врегулювання реалізації права на мирні зібрання та особливості розгляду справ про мирні зібрання. Дослідження спрямоване на сприяння однаковому та правильному застосуванню адміністративними судами законодавства з метою забезпечення захисту прав, свобод та охоронюваних законом інтересів осіб, зокрема права на мирні зібрання, від порушень з боку органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, виявлення проблемних питань, що виникають під час розгляду та вирішення справ зазначеної категорії, надання пропозицій щодо їх розв'язання.

Обмеження в інтересах безпеки

Обмеження щодо реалізації права на мирні зібрання може встановлюватися лише для гарантування національної безпеки та громадського порядку. Визначення терміна «національна безпека» надано у ст.1 закону «Про основи національної безпеки України» від 19.06.2003, яка вбачає у ній «захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у сферах правоохоронної діяльності, боротьби з корупцією, прикордонної діяльності та оборони, міграційної політики, охорони здоров'я, освіти та науки, науково-технічної та інноваційної політики, культурного розвитку населення, забезпечення свободи слова та інформаційної безпеки, соціальної політики та пенсійного забезпечення, житлово-комунального господарства, ринку фінансових послуг, захисту прав власності, фондових ринків і обігу цінних паперів, податково-бюджетної та митної політики, торгівлі та підприємницької діяльності, ринку банківських послуг, інвестиційної політики, ревізійної діяльності, монетарної та валютної політики, захисту інформації, ліцензування, промисловості та сільського господарства, транспорту та зв'язку, інформаційних технологій, енергетики та енергозбереження, функціонування природних монополій, використання надр, земельних та водних ресурсів, корисних копалин, захисту екології і навколишнього природного середовища та інших сферах державного управління при виникненні негативних тенденцій до створення потенційних або реальних загроз національним інтересам».

Згідно зі ст.3 цього закону об'єктами національної безпеки є:

«людина і громадянин — їхні конституційні права і свободи;

суспільство — його духовні, морально-етичні, культурні, історичні, інтелектуальні та матеріальні цінності, інформаційне і навколишнє природне середовище і природні ресурси;

держава — її конституційний лад, суверенітет, територіальна цілісність і недоторканність».

Національні інтереси відповідно до зазначеного акта — це життєво важливі матеріальні, інтелектуальні й духовні цінності українського народу як носія суверенітету і єдиного джерела влади в нашій державі, визначальні потреби суспільства і держави, реалізація яких гарантує державний суверенітет України та її прогресивний розвиток. Загрози національній безпеці — це наявні та можливі явища і чинники, що створюють небезпеку життєво важливим національним інтересам України.

У практиці застосування юридичних термінів громадський порядок в широкому значенні можна визначити як сукупність усіх правил, що регламентують процеси в суспільстві й відносини між його окремими частинами; у вузькому — як інститути і норми, що обумовлюють статус людини та громадянина й соціальних груп у суспільстві тією мірою, якою це зумовлено їх інтересами та закономірностями розвитку самого суспільства, а також науково обгрунтовані відносини між членами суспільства та його структурними елементами.

Забезпечення громадського порядку

Згідно з Положенням про службу дільничних інспекторів міліції в системі Міністерства внутрішніх справ, затвердженим наказом Міністерства внутрішніх справ від 11.11.2010, «громадський порядок — це система суспільних відносин, які складаються і розвиваються в громадських місцях під впливом правових та соціальних норм, спрямованих на забезпечення нормального функціонування установ, організацій, громадських об'єднань, праці й відпочинку громадян, повагу до їх честі, людської гідності та громадської моралі».

Тлумачення понять «національна безпека», «громадський порядок», «громадська безпека» та інших, що стосуються окремих положень щодо обмеження прав, містяться також у Сіракузьких принципах тлумачення обмежень і відступів від положень Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, схвалених економічною та соціальною радою Організації Об'єднаних Націй у 1985 році.

Так, згідно з названим актом «громадський порядок» можна визначити як сукупність норм, які забезпечують життєдіяльність суспільства, або як низку основоположних принципів, на яких побудоване суспільство. Повага до прав людини є частиною громадського порядку. Громадський порядок необхідно тлумачити в контексті завдань конкретного права, яке обмежено з цієї підстави.

Під «громадською безпекою» мається на увазі «захист від загрози безпеці людей, їхньому життю або фізичному здоров'ю, а також від завдання серйозних збитків їхньому майну».

Здійснення повноважень щодо забезпечення законності, правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян під час проведення мирних зібрань законом «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 покладено на органи місцевого самоврядування. Так, відповідно до пп.3 п.«б» ч.1 ст.38 названого закону до відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належить вирішення відповідно до закону питань про проведення зборів, мітингів, маніфестацій і демонстрацій, спортивних, видовищних та інших масових заходів, здійснення контролю за забезпеченням при їх проведенні громадського порядку.

Забезпечення у межах і формах, визначених Конституцією і законами України, законності й правопорядку, додержання прав і свобод громадян у межах адміністративно-територіальної одиниці покладається також законом «Про місцеві державні адміністрації» від 9.04.99 на місцеві державні адміністрації.

Стаття 16 названого закону надає місцевій державній адміністрації функції зі здійснення на відповідній території державного контролю, зокрема, за додержанням правил транспортного обслуговування, громадського порядку, правил технічної експлуатації транспорту та дорожнього руху.

Забезпечення виконання Конституції та законів України, рішень Конституційного Суду, актів Президента, Кабінету Міністрів, інших органів державної влади; забезпечення здійснення заходів щодо охорони громадської безпеки, громадського порядку, боротьби зі злочинністю є одними з провідних функцій місцевої державної адміністрації на виконання її повноважень у галузі забезпечення законності, правопорядку, прав і свобод громадян.

Основними завданнями міліції відповідно до ст.2 закону «Про міліцію» від 20.12.90 є:

«забезпечення особистої безпеки громадян, захист їх прав і свобод, законних інтересів;

запобігання правопорушенням та їх припинення;

охорона і забезпечення громадського порядку;

виявлення і розкриття злочинів, розшук осіб, які їх вчинили;

забезпечення безпеки дорожнього руху;

захист власності від злочинних посягань;

виконання кримінальних покарань і адміністративних стягнень;

участь у поданні соціальної та правової допомоги громадянам, сприяння у межах своєї компетенції державним органам, підприємствам, установам і організаціям у виконанні покладених на них законом обов'язків».

Згідно з п.26 ч.1 ст.10 цього закону одним з основних обов'язків міліції є «виконання та контроль за рішеннями сільських, селищних, міських рад з питань охорони громадського порядку».

Отже, виконавчі комітети місцевих рад народних депутатів, місцеві державні адміністрації здійснюють повноваження щодо організації та контролю за забезпеченням охорони громадської безпеки, громадського порядку під час проведення мирних зібрань, органи міліції безпосередньо забезпечують громадський порядок, безпеку дорожнього руху та громадян на таких заходах.

Слово — за практикою Євросуду

Встановити обмеження щодо реалізації права громадян на мирні зібрання може лише суд, якому надано такі повноваження відповідно до Конституції, і лише для гарантування національної безпеки та громадського порядку — з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.

Відповідно до ст.8 КАС суд при вирішенні справ керується принципом верховенства права з урахуванням судової практики Європейського суду з прав людини. Однак під час розгляду та вирішення справ зазначеної категорії нечасто використовується практика Євросуду, як й інше міжнародне законодавство, що регулює питання реалізації права на мирні зібрання (за винятком ст.11 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року), хоча в умовах часткової неврегульованості розглядуваних питань національним законодавством європейська практика може значно полегшити вирішення справ та сприятиме забезпеченню реалізації права людини на мирні зібрання в Україні.

Свої позиції щодо реалізації передбаченого ст.11 конвенції права на свободу мирних зібрань Європейський суд з прав людини висловив у рішеннях у справах «Станков та Об'єднана македонська організація «Ілінден» проти Болгарії» (2001), «Іванов та інші проти Болгарії» (2005), «Християнська демократична народна партія проти Молдови» (2006), «Олліндер проти Австрії» (2006) та інших.

Також адміністративні суди під час розгляду та вирішення справ стосовно реалізації права на мирні зібрання повинні застосовувати Керівні принципи зі свободи мирних зібрань, розроблені експертами Бюро з демократичних інституцій і прав людини Організації з безпеки та співробітництва в Європі, які визначають параметри реалізації законодавства відповідно до міжнародних норм та наводять приклади дії основних принципів на основі передового міжнародного досвіду.

Особливості розгляду «мирних» справ

КАС (стст.182,183) встановлює особливості провадження у справах за адмінпозовами суб'єктів владних повноважень про обмеження щодо реалізації права на мирні зібрання та у справах за адмінпозовами про усунення обмежень у реалізації права на мирні зібрання.

Стаття 50 КАС передбачає, що громадяни України, іноземці чи особи без громадянства, їх об'єднання, юридичні особи, які не є суб'єктами владних повноважень, можуть бути відповідачами за адмінпозовом суб'єкта владних повноважень, зокрема, про обмеження щодо реалізації права на мирні зібрання.

Згідно з ч.1 ст.182 КАС органи виконавчої влади, місцевого самоврядування звертаються з позовною заявою про заборону проведення зборів, мітингів, походів, демонстрацій тощо чи про інше обмеження права на мирні зібрання (щодо місця чи часу їх проведення тощо) до окружного адміністративного суду за своїм місцезнаходженням. Закон не встановлює конкретного строку звернення з такою заявою до суду, однак обумовлює негайне звернення після одержання повідомлення про проведення масового заходу.

Організатор (організатори) зборів, мітингів, походів, демонстрацій чи інших мирних зібрань відповідно до ч.1 ст.183 КАС мають право звернутися з позовною заявою про усунення обмежень у реалізації права на мирні зібрання з боку органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, повідомлених про проведення таких заходів, до адміністративного суду за місцем проведення цих заходів.

Підсудність справ про усунення обмежень у реалізації права на мирні зібрання залежить від статусу відповідача та визначається за правилами предметної підсудності адмінсправ, встановленими ст.18 КАС. Так, згідно з приписами п.1 ч.1, п.1, чч.2 та 3 названої статті справи про усунення обмежень у реалізації права на мирні зібрання підсудні:

- якщо відповідачем виступає орган чи посадова особа місцевого самоврядування — місцевим загальним судам як адмінсудам;
- якщо відповідачем є орган державної влади, орган влади Автономної Республіки Крим, обласна рада, Київська або Севастопольська міська рада, їх посадова чи службова особа — окружним адмінсудам;
- у разі оскарження дій або бездіяльності посадових чи службових осіб місцевих органів виконавчої влади — місцевому загальному суду як адмінсуду або окружному адмінсуду за вибором позивача.

Негайне виконання з оскарженням

Згідно з приписами стст.182, 183 КАС про відкриття провадження у справі за позовом про обмеження права на мирні зібрання або про усунення обмежень у реалізації права на мирні зібрання, дату, час та місце розгляду справи суд негайно повідомляє позивача та відповідача (відповідний орган виконавчої влади, орган місцевого самоврядування та організатора (організаторів) зборів, мітингів, походів, демонстрацій чи інших мирних зібрань).

Адмінсправи зазначеної категорії повинні бути вирішені судом протягом 3 днів після відкриття провадження, а в разі відкриття провадження менш як за 3 дні до проведення відповідних заходів — невідкладно.

Позовна заява про заборону проведення зборів, мітингів, походів, демонстрацій тощо чи про інше обмеження права на мирні зібрання, яка надійшла в день проведення таких заходів або після цього, згідно з ч.2 ст.182 КАС залишається без розгляду.

На відміну від позовів за зверненням суб'єкта владних повноважень про обмеження в реалізації права на мирні зібрання, справи за позовами про усунення обмежень у реалізації цього права з боку органів виконавчої влади та місцевого самоврядування суд має право розглядати в день проведення цих заходів, що сприяє забезпеченню реалізації гарантованого державою права на мирні зібрання громадян.

Частиною 5 ст.182 КАС передбачено, що суд задовольняє вимоги позивача в інтересах національної безпеки та громадського порядку в разі, якщо визнає, що проведення зборів, мітингів, походів, демонстрацій чи інших зібрань може створити реальну небезпеку заворушень чи злочинів, загрозу здоров'ю населення або правам і свободам інших людей. У постанові суду вказується спосіб обмеження щодо реалізації права на мирні зібрання.

Необхідно зазначити, що для прийняття рішення про задоволення позову суд повинен пересвідчитися в реальності можливої загрози, при цьому така реальність повинна бути підтверджена відповідними доказами.

Постанови суду у справах про обмеження щодо реалізації права на мирні зібрання та про усунення обмежень у реалізації права на мирні зібрання виконуються негайно, але можуть бути оскаржені в апеляційному та касаційному порядку.

Копії судового рішення невідкладно видаються особам, які брали участь у справі, або надсилаються їм, якщо вони не були присутні під час його оголошення. У зв'язку з цим правила ч.3 ст.160 КАС щодо проголошення в судовому засіданні вступної та резолютивної частин постанови до справ зазначеної категорії не застосовуються.

Виходячи із завдань адмінсудочинства, визначених КАС, суд у справах про обмеження щодо реалізації права на мирні зібрання повинен перевірити обгрунтованість підстав для застосування таких обмежень, на які посилаються органи виконавчої влади та місцевого самоврядування, та у разі підтвердження необхідності їх застосування обрати спосіб обмеження, який би найкраще відповідав його меті — недопущенню заворушень чи злочинів, загрози здоров'ю населення або правам і свободам інших людей — та найменше обмежував би право громадян на мирне зібрання. Для уникнення порушень гарантованого Основним Законом права з'ясуванню передусім підлягає питання, чи є запланований захід мирним та яка мета його проведення.

ПОРЯДОК

Контроль і охорона землі

Феміда повинна відмовити державному органу в позові, якщо останній подано за відсутності передбачених законом повноважень

Вищий господарський суд України
Інформаційний лист

11 червня 2012 року №01-06/805/2012

Про деякі питання практики розгляду справ зі спорів, пов'язаних із здійсненням державного контролю за використанням і охороною земель

Господарським судам України

У зв'язку з виникненням у судовій практиці питань, пов'язаних з визначенням повноважень державних органів на звернення до господарського суду з позовами, пов'язаними із здійсненням контролю та нагляду за використанням і охороною земель, вважаємо за необхідне звернути увагу на таке.

Згідно зі ст.188 Земельного кодексу державний контроль за використанням та охороною земель усіх категорій та форм власності здійснюється відповідно до закону.

Законом, яким передбачені правові, економічні та соціальні основи організації здійснення державного контролю за використанням та охороною земель, є закон «Про державний контроль за використанням та охороною земель».

Органи, які здійснюють контроль за використанням та охороною земель, дотриманням законодавства про охорону земель, визначені ст.5 закону.

За загальним правилом, установленим ч.2 ст.1 Господарського процесуального кодексу, державні органи мають право звертатися до господарського суду у випадках, передбачених законодавчими актами України. Це правило повною мірою стосується й звернень до господарського суду державних органів з питань, пов'язаних із здійсненням державного контролю за використанням та охороною земель.

З огляду на приписи зазначеної норми ГПК господарським судам слід у разі звернення такого державного органу з відповідним позовом з'ясувати наявність у нього передбаченого законодавчим актом, тобто законом, повноваження на подання позову до суду.

Якщо позов подано державним органом за відсутності передбачених законом повноважень господарський суд повинен з цієї підстави відмовити державному органу в позові.

Це, зокрема, стосується випадків подання позову з питань, які згідно зі ст.6 закону повинні вирішуватися шляхом внесення клопотань до органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування.

Такий порядок установлено, наприклад, для приведення у відповідність із законодавством прийнятих зазначеними органами рішень з питань регулювання земельних відносин, використання та охорони земель і стосовно припинення права користування земельною ділянкою.

З урахуванням викладеного господарський суд повинен оцінювати й правильність визначення прокурором позивача стосовно вимог, пов'язаних із здійсненням державного контролю за використанням та охороною земель, і у разі неправильного його визначення — повертати таку позовну заяву й додані до неї документи без розгляду на підставі п.1 ч.1 ст.63 ГПК.

Голова Вищого господарського суду України
В.ТАТЬКОВ

РОСІЯ

Наклеп у законі

Депутати Держдуми 13 липня прийняли в другому й третьому читаннях закон, який передбачає повернення до Кримінального кодексу РФ статті про наклеп.

Закон прийняли за рахунок голосів депутатів від «Єдиної Росії» (цією ж політичною силою він був ініційований), три інші фракції голосували проти.

Цей акт передбачає не тільки повернення статті про наклеп до Кримінального кодексу, а й багатократне збільшення штрафів за скоєння цього злочину. Так, розмір штрафу зріс до 500 тис. руб. (раніше він становив 200 тис. руб.). Також за наклеп передбачені обов'язкові роботи на строк до 160 год.

Цей злочин, здійснений з використанням службового становища, каратиметься штрафом у розмірі до 2 млн руб. або обов'язковими роботами на строк до 320 год. А наклеп, поєднаний із обвинуваченням у скоєнні тяжкого або особливо тяжкого злочину, потягне за собою штраф у розмірі до 5 млн руб. або обов'язкові роботи на строк 480 год.

Тим часом тюремне ув'язнення за наклеп не передбачено, хоча в першій редакції проекту містився пункт, згідно з яким за наклеп можна було сісти у в'язницю на строк до 5 років.

ІРАН

Страта за алкоголь

Верховний суд країни схвалив рішення місцевої влади страчувати за розпивання алкоголю.

Двоє іранців, яких раніше вже визнавали винними в розпиванні алкогольних напоїв, порушили закон утретє. У попередніх випадках кожен з них був покараний 80 ударами різок, розповів Хасан Шаріаті, генеральний прокурор Хорасан-Резаві — північно-східної провінції Ірану.

За чергове порушення закону місцева влада має намір страчувати іранців. За словами прокурора, рішення про винесення смертного вироку було схвалене Верховним судом країни.

США

До 18 довічно не сядеш

Верховний суд США постановив, що підлітків не можна автоматично карати так само, як дорослих, за аналогічні злочини, а слід враховувати їхній вік та інші чинники.

Разом з тим прийнята постанова залишає можливість виносити довічні вироки неповнолітнім в окремих, виняткових випадках. Раніше Верховний суд постановив, що підлітків не можуть засуджувати до страти або до довічного ув'язнення без права на дострокове звільнення у випадках, якщо злочини, здійснені ними, не включали вбивства.

Відповідно до федерального законодавства, а також законів 26 штатів деякі види вбивств обов'язково караються довічним ув'язненням, зокрема, якщо злочинець — неповнолітній.

Всього в США відбувають довічні строки близько 2,5 тис. чоловік, що потрапили у в'язницю до свого 18-річчя. 79 з них було на час скоєння злочинів 14 років або менше.

УКРАЇНА І СВІТ

Вся пара — в HUDOC

Від судових процесів за океаном або в Європі виграють виключно іноземні адвокати

МИХАЙЛО БІЛЕЦЬКИЙ

Абревіатура HUDOC — зовсім не данина минулому Євро, під час якого було здійснено спробу зробити нашу мову зрозумілішою для інтуристів. HUDOC — це назва бази даних судових рішень Європейського суду з прав людини, де останнім часом нагромадилося безліч справ, фігурантами яких є багато наших колись можновладців. Проте, судячи з того, як поволі обертаються жорна європейської судової системи, і, головне, з того, що маємо в результаті, цілком доречно цю абревіатуру використовувати в її безпосередньому значенні — «гудок». Звук якого повинен нагадувати про викинуті на вітер гроші.

Де відшукати компанію «Лакшмі авто», у якої Кабмін купив 1000 авто для сільської медицини, знає хіба що сама Ю.Тимошенко.

Прописні істини

Історія коли-небудь обов'язково встановить взаємодію між силою цього самого гудка і кількістю грошей, укинутих у судову топку. Цілком логічно припустити, що зв'язок цей прямо пропорційний. Досить пригадати «прецедент Тимошенко»: ще до оскарження винесеного ЄСПЛ вердикту в справі «Мирослава Гонгадзе проти України» тоді ще Прем'єр Юлія Тимошенко погодилася заплатити дружині зниклого журналіста €100 тис. в обмін на обіцянку «більш не чинити позовів проти України».

Шкода, що Юлія Володимирівна не стала брати приклад зі своїх попередників у тому, як треба захищати національні інтереси. До неї представники України без бою не здавалися, гудок, що в результаті прозвучав зі Страсбурга, трансформувався в несмілий писк. Приблизно таку ж суму, як Ю.Тимошенко сплатила М.Гонгадзе, в України зажадав любитель піддиванних записів. Микола Мельниченко, керуючись досить сумнівною логікою, намагався переконати Суд (справа №17707/02), що наша країна винна йому €100 тис. у формі моральної компенсації, а також зобов'язана відшкодувати в повному обсязі недоотриману депутатську зарплату. Нардепом, як уважає сам М.Мельниченко, він би обов'язково став, коли б не «підступи» ЦВК, для котрої, як виявилося, прописка в паспорті — зовсім не аргумент для того, щоб реєструвати громадянина як кандидата. Нагадаємо: суд абсолютно чітко розставив пріоритети для відмови в реєстрації М.Мельниченка кандидатом. Рішення Центрвиборчкому спиралося не на формальне місце проживання (зумовлене пропискою), а на істинне. Й у зв'язку із цим не викликає сумніву: М.Мельниченко в той час надав ЦВК неправдиві відомості.

Захищати інтереси гр. Мельниченка і за сумісництвом керувати машиною часу взявся Сергій Головатий. Проте його знайомства з кухнею ПАРЄ виявилося недостатньо для того, щоб переконати суддів, що статус політичного біженця в США, численні свідчення тривалої відсутності М.Мельниченка на батьківщині — ніщо порівняно з пропискою. З логіки С.Головатого випливає, що ця сама прописка — магічний кристал, через який слід розглядати події, які могли б відбутися, якби ЦВК не зациклювалася на суворому дотриманні українського законодавства.

Завдяки не тільки очевидній абсурдності аргументів, а й позиції представників України апетити майора вдалося стримати. Адже абсолютно очевидно: Феміда (незалежно від національної належності) оперує виключно фактами й подіями, а не віртуальними побудовами сумнівної ймовірності.

Закордонна Феміда не допоможе

Аналіз «прецеденту Тимошенко», який вона згодом творчо розвинула, підписавши газові контракти, зайвий раз засвідчив, що не за всяку справедливість потрібно боротися.

Але коли на кону особисті інтереси, мова не може йти про економію — гудок повинен бути максимально гучним. Свого часу не бажаючи без гарантій повернення їхати в Сан-Франциско, щоб виступити на суді над Павлом Лазаренком, котрого обвинувачували у відмиванні грошей, тепер Юлія Володимирівна найняла не останню в США адвокатську контору, аби та представляла її інтереси в суді Південного округу Нью-Йорка. Тут представники леді Ю. намірилися довести приблизно те, що свого часу не вдалося С.Головатому: машина часу існує, і Ю.Тимошенко точно знає, на які кнопки натискати, аби та працювала.

Її позовні вимоги — добре що американська практика дозволяє такий виклад — це суміш крутого детективу та слізної мелодрами, що розкриває страждання Юлії Володимирівни через майже 100 «кривдників». Одних додатків — на 400 сторінок! Слабкість фактологічної бази й дозволила відповідачам (не тільки українцям, а й громадянам США) зажадати від суду закрити справу, зважаючи на її непідсудність американській Феміді. До речі, раніше в тому ж суді було закрито справу «Юрій Луценко проти Віктора Пшонки», оскільки вона не підлягає юрисдикції цієї обителі Феміди.

Цілком очевидно, що виграли від цього виключно американські адвокати, які за свою старанність отримали непогані гонорари. Звичайно, непристойно рахувати гроші в чужих кишенях, але як чинити, якщо мова йде про наші з вами кошти? А те, що гроші, в усякому разі значна їх частина, — бюджетні, сумніватися не доводиться. Якщо вже в листопаді 2008 року Уряд Ю.Тимошенко з легкістю розстався з 300 млн грн. для компанії Blackstone за пораду, як правильно витратити кредит МВФ, то скільки не шкода віддати за гарну пораду собі?

Можна будувати припущення тільки за методом аналогії. Ось, наприклад, вартість аудиту, який проводила на прохання Уряду Миколи Азарова американська контора «Траут Качеріс», за офіційними даними, становила 23 млн грн. Сума в масштабах державних фінансів не абияка, але якщо пригадати, що ще в лютому 2010 року Президент доручив Генпрокуратурі перевірити діяльність попередників у бюджетній сфері, а в травні того ж року ГоловКРУ направило в ГПУ документи, які свідчили, що МОЗ купував препарати за завищеними цінами, навіщо залучати заокеанських аудиторів, якщо все розслідувано до них?

Погодимося з версією, що їхнє завдання — подати позови до зарубіжних судів (що й було зроблено в штаті Орегон і в Королівському суді Лондона). Коли на кону — репутація країни, це обходиться недешево. Ось, наприклад, вітчизняний МЗС пройнявся необхідністю розробити стратегію поліпшення реноме України. Як наслідок, виникла солодка парочка — Спритко і Гарнюня. За прейскурантом — $100 тис. На виході — уся пара пішла в гудок: про ляльок забули, утім, і про ляльководів — теж. І про те, щоб повернути гроші, витрачені на Гарнюню, ніхто вже й не мріє.

Схоже, доведеться забути і про мрії повернути за допомогою маститих адвокатів багатократну переплату за поставлені вакцини. А які райдужні були надії!

26 травня 2011 року прес-служба Кабміну поширила заяву, з якої випливало, що з дня на день до бюджету буде повернено $19 млн, незаконно отриманих компанією «Олден груп» за поставлені Україні вакцини. «23 травня апеляційна інстанція підтвердила рішення суду, відхиливши вимоги захисту відповідача». Чи то в Кабміні немає тямущих перекладачів, чи то на вул. Михайла Грушевського неправильно «витлумачили» луну від удару молотка судді Енн Ейкін, але обнародувану інформацію слід розуміти з точністю до навпаки. Клопотання відповідача — задовольнити, а позивача — відхилити з огляду на те, що Окружний суд штату Орегон зовсім не те місце, де слід розглядати такі позови.

Як прес-служба переклала коротке і містке рішення «У позові відмовити» на цілих півсторінки — залишається загадкою. Як і те, в що обійшлося українській скарбниці це рішення. Справді, не всі ж справи вигравати! Зате гудок був яким протяжним — цілих 10 місяців!

А може, у Лондоні пощастить більше, і нашим зарубіжним адвокатам удасться прикувати до ганебного стовпа компанію «Лакшмі авто», яка нагріла наше МНС на кругленьку суму при закупівлі автомобілів? Інтереси міністерства в суді доручено представляти не аудиторам, а їхнім англійським партнерам — адвокатській компанії «Набарро». Судячи з того, як тримають оборону «набарровці», відфутболюючи охочих отримати хоч якусь інформацію про посередницьку PR-компанію First International resources LLC (яка теж, напевно, працює не на голому ентузіазмі), представники МНС усе ще шукають способів передати повістку відповідачам. Згадуючи історію про те, як довго намагалася передати повістку ЮТ і Ко американська компанія, котра все ще сподівається отримати від Ю.Тимошенко належні від 2004 року 16 млн, — і це при тому, що загальновідома нинішня «прописка» Юлії Володимирівни, — можна лише поспівчувати адвокатам МНС.

Судячи з матеріалів аудиту, наданих Кабміном М.Азарова, відшукати для вручення повістки переможця тендеру — компанію «Лакшмі авто», що є одним з відповідачів, буде дуже непросто. За адресою, вказаною в контракті (м.Київ, вул. Автозаводська, 25-а), як випливає зі звіту фірми «Траут Качеріс», розміщується... відділення міліції. Прізвище ж директора «Лакшмі авто» — Сергій Нікогда — теж не вселяє оптимізму. Скільки ще піде часу й грошей, перш ніж англійські юристи визнають себе переможеними, — поки що невідомо.

Тимошенко поза реєстрацією

Важко сказати, що краще: платити іноземним юристам, сподіваючись на те, що вони зуміють показати свою кваліфікацію, або, як у випадку зі спадщиною П.Лазаренка, тихо сподіватися на те, що виведені з України мільйони самі по собі повернуться на батьківщину. Втім, бажання спробувати щастя на полях зарубіжних судових битв ще не зникло.

Місяць тому стало відомо, що вітчизняний Мін'юст уклав контракт з американською юридичною фірмою «Скадден», яка представлятиме в ЄСПЛ інтереси України в справі «Тимошенко проти України». Залишимо осторонь роздуми про те, як удалось умовити компанію, «за плечима» якої обслуговування в листопаді 2009 року операції зі злиття «Вимпелкому» й «Київстар» ($30 млрд), узятися за справу за гонорар 12 тис. «зелених». Хочеться вірити, що робота, покладена на заокеанських юристів, дійсно вимагатиме 12 год. (виходячи з помірної, за американськими мірками, погодинної ставки адвоката — $1000). І те, що представники американської фірми не стали шукати Ю.Тимошенко за місцем прописки, а відразу ж попросили побачення в Качанівській колонії, вселяє впевненість: свої гроші вони отримують не дарма (бесіда тривала 3 год.).

Правда, не зрозуміло, навіщо знадобилося звати на допомогу іноземних юристів, якщо заяву в Європейському суді можна «обнулити» практично безкоштовно. Досить поглянути на титульну сторінку, де вказано адресу заявниці. І ту, яка відповідно до прописки, і ту, де наша героїня нібито проживає.

«Нібито» — дуже доречне слово. І не тільки тому, що Юлія Володимирівна не проживала ні дня за адресою: вул. Туровська, 15. За вказаною адресою розміщується штаб-квартира ВО «Батьківщина» і, хоч як дивно, офіс англійської компанії, що активно судилася з Рінатом Ахметовим у Королівському суді Лондона за право володіння акціями «Запоріжсталі», — Midland Resources Holdings Ltd. Іншими словами, Ю.Тимошенко з якихось причин, не без наміру, зазначила неправильну адресу. Більш того, за цією адресою немає житлових будинків.

Цього не могли не зауважити представники України, оскільки заява потрапила в Страсбург у червні 2011 року, і напевно, була досконально вивчена. Невже фірма «Скадден» повинна, як і у випадку з кабмінівським аудитом, лише надати ваги думці української влади? Чи не надто висока ціна за право потрапити в HUDOC?

НІДЕРЛАНДИ

Сервер недоступний

У парламенті Нідерландів представники соціал-ліберальної партії «Демократи 66» виступили з пропозицією легалізувати такі прояви протестів, як DDoS-атаки.

DDoS-атака — це дії, метою яких є виведення системи з ладу. Як правило, в результаті DDoS-атаки користувачі частково або повністю не мають можливості отримати доступ до серверів. Іншими словами, користувач, намагаючись зайти на який-небудь ресурс, бачить вікно типу «сервер недоступний» і т.п.

Як наголошувалося раніше, до DDoS-атак часто удаються представники відомого в усьому світі співтовариства Anonymous.

ЗМІ повідомляють, що представники партії «Демократи 66» не говорять відкрито про легалізацію саме DDoS-атак — у їх ініціативі мова йде про онлайн-протести.

Проте телеканал RT заявляє, що в запропонованому «Демократами 66» законопроекті йдеться саме про протести у вигляді DDoS-атак.

Як би там не було, парламентарі пропонують зробити онлайн-протести легальними за однієї умови: організатори атак зобов'язані заздалегідь повідомити власників ресурсу про те, що готують акцію.

КАЗАХСТАН

Захист через відбитки

У зареєстрованому парламентом Казахстану законопроекті «Про персональні дані», що передбачає збір відомостей про населення країни, пропонується також знімати відбитки пальців громадян.

Якщо закон буде прийнятий, то дактилоскопування стане цілком нормальним явищем, закріпленим законодавчо. На думку авторів і представників влади, положення законопроекту спрямовані на захист прав громадян країни. Але так у Казахстані вважають далеко не всі. Багато юристів і представників правозахисних організацій відзначають, що новий закон не настільки хороший, як говорить про це влада.

Створити базу даних з особистими відомостями про громадян в Казахстані намагаються з 2001 року. Проте це питання до цього часу не вирішене. Головна проблема, як заявляють критики законопроекту, полягає в тому, що не надано чітких гарантій збереження особистих даних, крім того, не визначено відповідальність за просочування інформації.

Норми проекту передбачають отримання інформації про громадян країни такого характеру: п.і.б. людини, адресу, номери засобів зв'язку, сімейний стан, місце роботи, освіту, наявність майна і т.п. Також закріплено отримання зображення райдужної оболонки очей і зняття відбитків пальців.

У законопроекті передбачена можливість відмовитися від надання інформації, але в разі, коли йдеться про розвідувальну, контррозвідувальну й антитерористичну, оперативно-розшукову діяльність, а також про відомості, які є складовими держтаємниці, «в разі здійснення органами прокуратури наглядових повноважень, захисту життя, здоров'я або інших законних інтересів людини» такі дані відбиратимуться примусово.

АРХІВ

Вітчизняна конституційна юрисдикція в другому десятилітті нинішнього тисячоліття

Сторінка 3. Основні ухвали Конституційного Суду України в першому півріччі 2011 року

ОЛЕКСАНДР МИРОНЕНКО, *суддя Конституційного Суду України у відставці, доктор філософських наук, заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки*

На попередніх сторінках тижневика проаналізовано всі сім рішень, які єдиний орган конституційної юрисдикції прийняв у січні — червні минулого року. Але, звичайно, діяльність КС на цьому не закінчувалась. Ось чому тут ми зупинимося на деяких інших сторонах функціонування Суду, які аж ніяк не можна вважати другорядними.

Останнім, хто прийшов до КС, був О.Пасенюк.

Підстави припинення конституційних повноважень

Привертає увагу, на наш погляд, позитивна тенденція до різкого зменшення ухвал КС про припинення конституційних проваджень. Якщо у 2007—2010 рр. таких ухвал за півріччя приймалось у середньому 12—13, то у першій половині 2011 р. ця кількість зменшилася втричі.

Три з них стосувалися конституційних звернень двох юридичних осіб і гр. Т.Тенькаєвої. Залишилися без відповіді клопотання щодо офіційного тлумачення ч.6 ст.43 Конституції та 21 положення Цивільного і Кодексу законів про працю, а також законів «Про приватизацію державного майна», «Про перелік об'єктів державної власності, що не підлягають приватизації», «Про колективні договори і угоди», «Про виконавче провадження», «Про заходи, спрямовані на забезпечення сталого функціонування підприємств паливно-енергетичного комплексу». Підставою для припинення конституційного провадження за всіма трьома конституційними зверненнями виявився п.3 ст.45 закону «Про Конституційний Суд України» — непідвідомчість КС питань, порушених у клопотаннях, а за зверненням гр. Т.Тенькаєвої — ще й п.1 ст.45 (відсутність права на конституційне подання), оскільки заявниця вимагала визнати неконституційною ще й ч.1 ст.28 Кодексу законів про працю.

На підставі п.3 ст.45 закону про КС 29.03.2011 було припинено провадження й за поданням Верховного Суду щодо конституційності положень пп.1 п.14 розд.XIII «Перехідні положення» закону «Про судоустрій і статус суддів», у якому оспорювався припис про забезпечення розміщення Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ в адміністративних приміщеннях, де на день набрання чинності вказаним актом розміщувалися палати ВС.

Проблема обгрунтування неоднозначності застосування законів

Що ж до ухвал про відмову у відкритті провадження, то, на відміну від ухвал про його припинення, як підстава вочевидь переважала невідповідність клопотання вимогам, передбаченим Конституцією та законом про КС, тобто п.2 ст.45 останнього: 10 із 21 відмовної ухвали, прийнятої в першому півріччі 2011 р., спиралися виключно на п.2 ст.45.

Не змогли належним чином довести необхідність офіційного тлумачення, тобто наявність неоднозначного застосування положень акта найвищої юридичної сили або законів судами чи іншими органами державної влади, що могло б призвести або призвело до порушення конституційних прав і свобод суб'єкта права на конституційне звернення, громадяни Є.Тропанець, М.Морохін та О.Білокобильський. Не обгрунтували практичної необхідності інтерпретації тих чи інших правових норм Управління державної охорони, Державна податкова адміністрація в Харківській області та фермерське господарство «Бурка В.В.». У чотирьох конституційних поданнях, на думку Суду, не впоралися з належною аргументацією тверджень щодо неконституційності, з правовим обгрунтуванням таких тверджень і народні депутати.

Інші причини відмов

Ще в трьох ухвалах відмови у відкритті провадження базувалися не тільки на п.2 ст.45 закону про КС, а й на п.3 цієї ж статті — непідвідомчість Суду питань, порушених у клопотаннях. Ідеться про два конституційні звернення Б.Михальчука та подання 54 народних депутатів про визнання неконституційним у цілому закону «Про Державний бюджет України на 2011 рік». Громадянину А.Лі було відмовлено у відкритті провадження як на підставі п.2 ст.45 закону про КС, так і на підставі п.1 цієї ж статті, оскільки у зверненні ставилося питання не тільки про офіційне тлумачення, а й про конституційність окремих правових норм.

Виключно на підставі п.1 ст.45 — відсутність права на конституційне звернення — отримали відмову у відкритті провадження гр. С.Пономарьов, який не був визнаний Судом суб'єктом права на конституційне звернення, бо діяв від імені іншого громадянина, а також громадяни М.Бєлкін, Л.Бєлкіна та Є.Любович, котрі звернулися до КС на підставі неналежним чином оформленого доручення ТОВ «Компанія з управління активами «Профіт».

У 4 справах провадження не відкрили на підставі п.3 ст.45 закону «Про Конституційний Суд України» — непідвідомчість КС питань, поставлених у конституційних поданнях. Така доля спіткала клопотання Центральної виборчої комісії, Севастопольської міської державної адміністрації та громадян Б.Михальчука (втретє протягом 6 місяців) і М.Аниченка.

Чи визначений у законодавстві порядок звільнення суддів КС?

Більшість ухвал КС добре вмотивовані. Але деякі підстави відмов є дискусійними, а то й, на наш погляд, помилковими. До останніх треба віднести ухвалу від 23.02.2011 про відмову у відкритті провадження у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів щодо конституційності змін до ст.23 закону «Про Конституційний Суд України», внесених 7.10.2010. У новій редакції цього акта названа стаття дійсно, як і підкреслюється в ухвалі, по суті, відтворює положення ч.5 ст.126 Основного Закону, а тому в цій частині не може бути неконституційною.

Помилковим є твердження КС про «інший (окремий) порядок звільнення суддів Конституційного Суду з посади», якого начебто Основний Закон не передбачає. Тобто Суд беззаперечно визнає, що перенесений з Конституції до ст.23 закону текст визначає саме порядок звільнення суддів КС з посади. Це і є головною методологічною хибою ухвали.

Сам Суд нищить гарантії своєї незалежності

Адже ні ч.5 ст.126 Основного Закону, ні відтворений її текст у новій редакції ст.23 жодного стосунку до порядку звільнення суддів КС не мають. І в тому, і в іншому випадку йдеться лише про підстави (!) для звільнення суддів з посад. І якщо порядок звільнення суддів судів загальної юрисдикції детально розписаний у законі «Про судоустрій і статус суддів» від 7.07.2010, то всі елементи порядку звільнення суддів єдиного органу конституційної юрисдикції в новій редакції закону «Про Конституційний Суд України» від 7.10.2010 викреслені. Саме це стало об'єктом оспорювання народними депутатами та зумовило їхнє клопотання визнати зміни ст.23 неконституційними, оскільки такі зміни чи не повністю руйнують гарантії незалежності суддів КС, тобто фундамент діяльності останнього, що доведено й практикою буяння антиюридизму у 2007 р.

Отже, відмова у відкритті провадження за належним чином юридично обгрунтованим поданням народних депутатів є помилкою КС, помилкою, що відкриває шлях цілком можливим, про що свідчить практика, зловживанням у сфері конституційної юрисдикції, аж до повного її руйнування, навіть з боку гаранта додержання Конституції.

Підсилення аргументації потребували б і ухвали про відмову у відкритті конституційних проваджень від 10.02.2011 №5-у/2011, від 11.05.2011 №13-у/2011, від 13.05.2011 №14-у/2011, від 31.06.2011 №15-у/2011, від 14.06.2011 №17-у/2011 та деякі інші.

Запровадження дня відкритих дверей

Що стосується «юридичної якості» конституційних клопотань, то з роками вона підвищується. Проте кількість відмовних ухвал майже не зменшується. Особливо гостро ця проблема відчувається при аналізі конституційних звернень, причому як юридичних осіб, у штатах більшості яких працюють професійні юристи, так і фізичних осіб, що звертаються по допомогу до адвокатів чи правозахисних громадських організацій досить рідко.

Ось чому заслуговує на увагу ініціатива секретаріату КС, яка була реалізована саме напередодні 2011 р. Ідеться про день відкритих дверей для репрезентантів адвокатських об'єднань і студентів юридичних факультетів під час проведення тижня права. Працівники апарату КС розповідали гостям про найбільш характерні хиби в конституційних клопотаннях, про те, як правильно довести наявність неоднозначного застосування тих чи інших правових норм судами та іншими органами державної влади, як обгрунтувати практичну необхідність офіційного тлумачення, як оперувати лише беззаперечними юридичними фактами тощо.

Ліквідація посади представника Уряду в КС

Якщо вести мову про інші події в Конституційному Суді у 2011 р., то таку розповідь слід було б розпочати з ліквідації посади постійного представника Кабінету Міністрів у КС, необхідність уведення якої у квітні 2005 р. була очевидною, оскільки в Україні саме тоді розпочинав свою ходу антиюридизм, під час якого боротьба між главою держави й Урядом, главою держави і парламентом, парламентом і Урядом досягла свого апогею. Часто така боротьба переміщувалася саме в єдиний орган конституційної юрисдикції.

Посада представника Уряду в КС прирівнювалася до посади заступника міністра. Спочатку (із серпня 2005 р. до жовтня 2006 р.) позиції останнього в КС відстоювала Л.Павліковська. Потім цю посаду один за одним обіймали виключно судді КС у відставці: Л.Чубар (до березня 2007 р.), В.Німченко (до вересня 2010 р.) та В.Вознюк (до кінця її існування). Головними причинами ліквідації посади представника Уряду в КС, мабуть, стали, з одного боку, припинення жорсткого протистояння між Президентом, парламентом та Урядом, а з другого — адмінреформа, що, зокрема, передбачала скорочення управлінського апарату. Функції захисту позицій і глави держави, і Кабінету Міністрів у Конституційному Суді фактично повертались, як це було до серпня 2005 р., до Міністерства юстиції.

Започаткування Конституційної асамблеї

Наступною важливою подією у сфері конституційної юрисдикції України можна вважати створення 21.02.2011 Конституційної асамблеї. Вона покликана для роботи над змінами до головного об'єкта конституційного захисту. До складу науково-експертної групи з підготовки Конституційної асамблеї ввійшли відомі правознавці, зокрема й суддя КС у відставці В.Тихий. Як консультативно-дорадчий орган при главі держави Конституційна асамблея мала внести пропозиції щодо вдосконалення конституційного регулювання відносин з метою забезпечення максимальної прозорості, загальнодоступності, демократичності та деполітизації цього процесу, невтручання в нього суб'єктів владних повноважень, а також започаткування широкого обговорення конституційних ініціатив, залучення до нього громадськості, вчених, міжнародного експертного середовища тощо.

Ювілейна конференція

15—17.09.2011 у зв'язку з 15-ю річницею КС, що наближалась, та в рамках головування нашої країни в Комітеті міністрів Ради Європи в Києві відбулася міжнародна конференція «Захист прав людини органами конституційної юстиції: можливості і проблеми індивідуального доступу». У ній узяли участь експерти та представники органів конституційної юрисдикції 20 країн світу. У центрі уваги учасників форуму перебували питання запровадження інституту індивідуальної конституційної скарги в Україні, підвищення ефективності роботи КС і розширення його компетенції, удосконалення процедури формування єдиного органу конституційної юрисдикції, підняття на більш високий рівень статусу судді КС, авторитету останнього в суспільстві тощо.

З доповідями й повідомленнями на конференції виступали голови конституційних судів України, Вірменії, Грузії, Литви, Азербайджану, Молдови, Болгарії, Білорусі, Македонії, Сербії, голова Конституційної ради Казахстану, заступники голів конституційних судів Австрії, Таджикистану, судді конституційних судів ФНР, РФ, Туреччини, Болгарії, Вірменії, Польщі, Республіки Корея, Словаччини, України, а також Голова Верховної Ради України В.Литвин, голова Венеціанської комісії РЄ Дж.Букіккіо, директор Фонду міжнародного правового співробітництва Д.Міро та ін.

Продовження міжнародного співробітництва

Звичайно, протягом 2011 р. КС був активним учасником й інших заходів. Ідеться про участь А.Головіна в 2-му конгресі Всесвітньої конференції конституційного правосуддя, зустрічі Голови КС із послами Великої Британії, Австрії, головою Європейського суду з прав людини, координатором проектів ОБСЄ в Україні, делегацією співдоповідачів моніторингового комітету ПАРЄ, членами Українсько-польського клубу конституціоналістів, про участь суддів КС у спільній програмі РЄ та ЄС «Прозорість та ефективність судової системи України» (Іспанія), XV конгресі європейських конституційних судів (Румунія), міжнародній конференції з нагоди 15-ї річниці Конституційного суду Грузії, у семінарі з проблем захисту прав особи (ФНР), у міжнародному симпозіумі «Конституційна демократична держава» (Індонезія), у міжнародній конференції «Класичні та сучасні напрями розвитку конституційного контролю» (Болгарія), у міжнародній конференції «Роль конституційних судів у захисті конституційних цінностей» (Латвія), у заходах, присвячених 20-річчю КС РФ, у візиті до німецьких колег, про підписання меморандуму про співпрацю між КС України та КС Таджикистану тощо.

Зміни у складі Суду

22 вересня 2011 р. Верховна Рада звільнила у зв'язку з поданням заяви про вихід у відставку останнього суддю з першого складу КС (уступив на посаду 10.09.2002) П.Ткачука. Нагадаємо, що наприкінці 2010 р. його було обрано заступником Голови Суду. Отже, з виходом у відставку П.Ткачука в КС виникали не одна, а відразу дві вакансії — судді й заступника Голови. Сталося це за 3 тижні до 15-річного ювілею КС, який відзначався 16.10.2011. А ще через 3 тижні відбулося відразу кілька подій, не менш важливих для вдосконалення діяльності Суду.

3 листопада 2011 р. на ранковому пленарному засіданні Верховної Ради голосами 249 народних депутатів при таємному голосуванні суддею КС було обрано голову Вищого адміністративного суду Олександра Пасенюка — відомого правознавця, який мав майже 40-річний досвід роботи в галузі права та вважається одним із засновників адміністративного судочинства.

Ще 10 бюлетенів були опущені в урну з поміткою «проти», а представники розпорошеної опозиції відкрито заявили, що підтримувати кандидатуру О.Пасенюка відмовляються. Участі в голосуванні депутатська меншість не брала й намагалася його взагалі зірвати. Таку свою позицію вона пояснювали необгрунтованими звинуваченнями на адресу О.Пасенюка в тому, що він є кандидатом від влади, «ініціатором» призначення І.Зварича головою Львівського апеляційного адміністративного суду, людиною, котра наприкінці 2009 р. сама себе призначила виконувачем обов'язків голови ВАС, тощо.

Помилка в припущеннях опозиції

Проте вже на початку вечірнього засідання того ж дня в присутності Президента, Прем'єр-міністра, Голови КС та виконувача обов'язків Голови ВС О.Пасенюк склав присягу судді КС, після чого парламент звільнив його з посади судді ВАС, що автоматично відбирало в нього й крісло керівника ВАС. Уже 7 листопада ВККС рекомендувала на вивільнену посаду нову кандидатуру.

Відзначимо й те, що всупереч припущенням (переважно політиків) про підготовку до заповнення вакансії в КС кимось із народних депутатів, Верховна Рада вперше в історії конституційної юрисдикції України за рахунок власної квоти обрала членом КС репрезентанта судової влади.

Народився О.Пасенюк 7.07.49 в м.Житомирі. У 1975 р. закінчив юридичний факультет Одеського державного університету ім. І.Мечникова. У 1974—1993 рр. працював юрисконсультом, адвокатом, суддею Житомирського обласного суду. Після цього обіймав низку відповідальних посад у Міністерстві юстиції, Кабінеті Міністрів, Адміністрації Президента. У 2001—2004 рр. був заступником державного секретаря, заступником міністра юстиції. З грудня 2004 р. до листопада 2011 р. очолював Вищий адміністративний суд. Заслужений юрист України. Автор і співавтор численних наукових публікацій з адміністративної юстиції, підручника «Адміністративне судочинство України».

«Юридична якість» конституційних клопотань з роками підвищується. Проте кількість відмовних ухвал майже не зменшується.

Закон&Бізнес

Засновник і видавець: ТОВ «Редакція газети «Закон і Бізнес»

Головний редактор: Роман БОБОВ

Газета виходить з 15 червня 1991 року

Свідоцтво КВ № 3805 від 20.05.99

Р/р № 2600400002637 в АКБ «Правекс-Банк» м.Києва, МФО 321983, код ЄДРПОУ 30374826

Багатоканальний телефон: (044) 537-34-33

Адреса: 01021, м.Київ, Кловський узвіз, 9/2
E-mail: inzib@optima.com.ua

©При передруку матеріалів посилання на газету «Закон і Бізнес» обов'язкове

Редакція може публікувати матеріали в дискусійному порядку, не поділяючи поглядів автора

Редакція залишає за собою право на редагування та скорочення тексту

Рукописи не рецензуються і не повертаються

Листування з читачами — тільки на сторінках газети

Оголошення і реклама друкуються мовою оригіналу. Відповідальність за зміст реклами несе рекламодавець

Матеріали з позначкою (К) друкуються на комерційній основі

Виходить 52 рази на рік по суботах українською та російською мовами

Набір, верстка і фотоформи газети — комп'ютерний центр тижневика «Закон & Бізнес»

Номер віддрукований у ТОВ «Мега-Поліграф», 04073, м.Київ, вул. Марка Вовчка, 12/14

Номер підписано до друку 19.07.2012

Зам. № 25387
Загальний наклад 9860

СКАРГА

Право на… чай

В організацію по боротьбі за права людини надійшла скарга від британського ув'язненого. Він обурений тим, що йому відмовили в проханні випити чаю в нічний час, і стверджує, що його права порушили.

У ході розслідування з'ясувалося, що в багатьох колоніях дійсно порушують права в'язнів і безвідповідально ставляться до їх утримання.

В Англії кожному ув'язненому видається довідник про його права, який перекладений 20 мовами. Тому засуджені мають можливість, у випадку незгоди з діями керівництва в'язниці, отримувати офіційні відповіді на питання, що їх цікавлять.

Протягом кількох місяців влада повинна вирішити, як саме вона забезпечить в'язням можливість отримання гарячого чаю цілодобово, оскільки установка в кожній камері машини для заварювання чаю або електричного чайника обійдеться державі дуже дорого.

НОВІ ПРАВИЛА

Табу на відпочинок

Нове зведення правил поведінки для туристів в Об'єднаних Арабських Еміратах випустила поліція Абу-Дабі. Іноземцям тепер забороняється практично все, заради чого вони їдуть на курорт.

Поцілунки в Еміратах: і романтично, і… дорого.

Окрім заборонених у більшості країн проституції, водіння в нетверезому стані або вживання наркотиків, в ОАЕ також опинилися поза законом публічний прояв почуттів, носіння відкритого одягу, куріння, недотримання посту під час священного місяця Рамадан.

Щоб мандрівники зі всіх частин світу мали можливість дізнатися, як поводитися, зведення правил буде видано 12 мовами (англійською, російською, китайською, французькою, німецькою, японською, італійською, корейською, іспанською, хінді, урду й арабською). «Знання законів і правил допоможе туристам отримати ще більше позитивних емоцій від перебування в нашій країні», — заявив заступник гендиректора з оперативної роботи штабквартири поліції Омар аль-Мехейри.

ОАЕ вже давно ведуть активну боротьбу за чистоту звичаїв поведінки. Система штрафів, що функціонує в країні, вражає. Тільки у Дубаях поліція за минулий рік оштрафувала понад 2000 іноземних туристів.

В основному їх штрафують за фотографування на пляжах жінок без їх відома, непристойну поведінку, пристрасні поцілунки на вулиці, а також за надто відверті купальні костюми.

Видані рекомендації допоможуть туристам уникнути проблем із законом, оскільки в них детально роз'снюється, що вважається непристойним в ОАЕ.

ПОГОДА

Прогноз — катастрофа

Кілька туристичних компаній Бельгії погрожують національній метеослужбі судовим позовом.

Метеорологи країни прогнозували цього року дощове літо. За словами власників готелів та ресторанів, такі песимістичні прогнози синоптиків призвели до масового скасування попередніх замовлень та бронювань. Чимало людей поїхало до країн, де дощів не обіцяли. Підприємці назвали збитки від неправдивого прогнозу «катастрофічними» і планують відсудити в синоптиків хоча б частину втрачених коштів.

До протестувальників приєднався й мер курортного міста Кнокке-Хейст, котрий також незадоволений помилковими прогнозами.

«Ми всі розуміємо, що Бельгія — не Каліфорнія. Проте й у нас буває чудова погода. Ми подамо в суд на компанію за неправдиву інформацію, яка призвела до збитків», — заявив він.

Однак, як стверджують експерти, шанси виграти справу проти національної метеослужби в туристичних компаній мінімальні. Хоча у Швейцарії вже був подібний випадок. Тоді місцеві метеорологи програли процес.

СУСІДИ

Штраф в ім'я мистецтва

У Ризі поліція оштрафувала сім'ю, яка проживає в багатоквартирному будинку, за те, що їхня дитина грала на піаніно.

Зі скаргою на шум у поліцію звернувся сусід сім'ї — громадянин пенсійного віку. Як уточнюють іноземні ЗМІ, заяви від нього надходили двічі. Після першої скарги, в середині березня, батьки юного музиканта були оштрафовані на 1 лат. Повторно штраф становив 100 латів, це близько $180, оскільки було зафіксовано повторне порушення.

Батьки хлопчика оскаржили застосування до них стягнень у комітеті з питань порядку, безпеки й боротьби з корупцією. Вони повідомили, що їх син вчиться в музичній школі вже 8 років і повинен вправлятися в грі на піаніно вдома.

Начальник адміністративного управління поліції Яніс Знотинш пообіцяв розібратися в цій ситуації.

ВИХОВАННЯ

На уроки під конвоєм

В Угорщині знайшли ефективний метод боротьби з учнями-прогульниками. Для встановлення порядку в школі парламент країни вирішив залучити поліцію.

Педагоги різних країн давно борються з учнями, котрі прогулюють заняття. Якщо виклик батьків у школу й двійки не допомагають, доводиться вживати серйозніших заходів. Наприклад, влада Угорщини вирішила, що прогульники повинні ходити в школу в супроводі поліції.

Згідно з прийнятим законом вартові порядку примусово доставлятимуть в учбові заклади дітей, яким ще не виповнилося 14 років, якщо вони без поважних причин пропускають уроки або з'являються на вулицях без батьків у той час, коли йдуть заняття. Крокувати в школу за руку з поліцейським не надто приємно, проте представники влади сподіваються, що це матиме вплив на безвідповідальну дітвору.

Втім, депутати дали прогульникам відстрочення, щоб ті могли звикнути до нових правил. Закон набуде чинності з 1 січня наступного року.

НАВЧАННЯ

Збитковий дипломник

Школа економіки і менеджменту в Ессені (Німеччина) подала позов проти одного зі своїх студентів, що зумів отримати ступені бакалавра й магістра всього за 3 триместри. Університет підрахував збитки від кмітливого студента й вимагає, щоб той заплатив штраф за надто швидке навчання.

Зазвичай для отримання відповідних дипломів студентові потрібно 11 триместрів. А ось кмітливий Марсель Пуль уклався всього в три, пише Business Insider. До того ж під час отримання диплома студент ще й проходив практику в банку.

Завдячуючи двом друзям, які відвідували частину лекцій замість нього й писали конспекти з предметів, які збігалися в часі, М.Пуль зміг скласти всі необхідні іспити і залишити стіни учбового закладу. Проте університет уважає, що студент шахрайським способом недоплатив значної суми, і вимагає стягнути з нього штраф у розмірі $3772.

А М.Пуль стверджує, що під час вступу попередив керівництво вузу про свої плани й воно не заперечувало.

УСМІХНИСЬ!

Сергій ЙОЛКІН

Парадокси пам'яті

Парадокс: коли проживаєш життя, борючись із труднощами — запам'ятовується найкраще, коли живеш у достатку — найгірше.

Матюки й театр

Режисер — драматургові:
— Я вашу п'єсу прочитав, але ставити її не буду. Я, як вам відомо, противник матюків у театрі.
— Але там немає в тексті матюків!
— У тексті немає. Матюки будуть у залі.

Літо — увесь рік

Раніше я любив літо, але потім зрозумів, що літо може бути в будь-яку пору року, були б гроші. Тепер я люблю гроші.

Прогрес у роботі

Спочатку ти радієш, що завдяки планшету і 3G можеш працювати в будь-якому місці, а потім з жахом розумієш, що повинен працювати в будь-якому місці.

Тимчасова незалежність

Незалежна жінка — це жінка, яка поки що не знайшла того, від кого б їй хотілося залежати.

АФОРИЗМ

Там, де закони в силі, і народ сильний.

Публілій СІР (І ст. до н.е.)

ЖИТТЯ

Курятину приберуть з екранів

Влада Ірану рекомендувала місцевим телеканалам утриматися від демонстрації фільмів і передач, в яких є сцени ситних обідів, приготованих з курки.

На думку чиновників, подібні трансляції можуть спровокувати заздрість і агресію серед людей, які не можуть собі дозволити подібну розкіш, що викличе зростання соціальної невдоволеності.

«Кіно — це вікно суспільства. Деякі люди, надивившись фільмів про життя забезпечених людей, можуть схопити ножі й зажадати своєї частки суспільного блага. Телебачення не повинне бути вітриною недоступного рівня життя», — пояснив глава МВС Есмаїл Ахмаді-Могаддам.

Як пише видання The Daily Telegraph, що заяву було зроблено на тлі різкого погіршення економічної ситуації в країні. Дедалі більша інфляція зробила м'ясо (навіть куряче) недозволеною розкішшю для багатьох людей.

М'ясо курки було важливим джерелом тваринних білків для багатьох малозабезпечених іранців, проте за останній рік ціни на нього зросли втричі. Місцеві фермери стверджують: їхньої вини в цьому немає. Річ у тому, що через брак валюти різко скоротився імпорт кормів для тварин і птиці.

Дістати курятину за сталими цінами іранські бідняки можуть тільки в спеціалізованих державних магазинах, де товари відпускаються по талонах. Через величезний попит біля цих магазинів шикуються довгі черги.

Економічна ситуація в Ірані значно погіршилася через те, що Захід увів низку санкцій проти місцевих фінансових інститутів та виробників нафти.

ОСОБИСТЕ

Ні любові, ні зв'язку

Влада села Асара в штаті Уттар Прадеш (Індія) заборонила місцевим жителям одружуватися по любові та ввела низку обмежень для жінок.

Члени місцевої ради ухвалили, що пари, які одружилися по любові, будуть вигнані з села.

Старійшини також заборонили жінкам у віці до 40 років відвідувати публічні місця без супроводу, користуватися мобільними телефонами й зобов'язали представниць слабкої статі покривати голови, виходячи з дому.

СУСПІЛЬСТВО

«Обліко морале»

Туристам в Іспанії дорого ходити в бікіні

Гостям країни, що приїжджають на курорти, заборонили прогулюватися містами в купальниках або плавках. Порушникам нового порядку загрожує чималий штраф.

В Іспанії не бажають дивитися на напівголих туристів.

Жителі прибережних іспанських міст були проти того, щоб напівголі туристи гуляли по вулицях, магазинах й інших громадських місцях.

Прислухавшись до нарікань невдоволених, місцеві муніципалітети швидко трансформували їх у сувору заборону з'являтися в бікіні або в купальниках за межами пляжу або басейну. Інакше — штраф!

Першою цю ідею втілила в життя влада Барселони. Вона відреагували на численні скарги рестораторів, яким не подобалося, що в їхні вишукані заклади туристи приходять напівголими. У результаті з цього року в Барселоні заборонено красуватися в купальниках або плавках не тільки на території міста, але й відходити від пляжу в купальному костюмі далі, ніж на 100 м, повідомили зарубіжні ЗМІ.

Услід за Барселоною такі ж жорсткі заходи з «охорони суспільної моралі» ввели й інші іспанські курорти на півдні країни, а також місто Валь'яодолід — один з основних історико-культурних центрів на північному заході Іспанії.

Думки з приводу заборони розділилися. Одним ця ідея подобається, і вони стверджують, що купальний костюм призначений для пляжу, а не для прогулянок центром міста. Інші розглядають таку сувору заборону як посягання на особисту свободу.

Як би там не було, все йде до того, що любителям ходити «без нічого» все-таки доведеться дотримуватися нових правил, інакше їм загрожує чималий штраф — від €300 до €1500, залежно від міста.

ПОКАРАННЯ

Біблійний вирок

У Південній Кароліні (штат США)за водіння в нетверезому стані обвинувачену засудили до прочитання Книги Іова і написання конспекту старозавітної книги. Суддя уважає, що це покарання набагато суворіше, ніж просто 8 років ув'язнення.

Як повідомляють місцеві ЗМІ, адвокат Кассандри Толлі пояснив, що обвинувачена вдячна за біблійний вирок і вже почала працювати над виконанням завдання. Професор юриспруденції Університету Південної Кароліни Кенет Гейнс, що спеціалізується на цивільних і кримінальних процесах, повідомив, що такий вирок прийнятний, якщо обвинувачений з ним згоден. «За нормальних обставин суддя не має права робити це. Ви можете просто довільно додати те, що хочете до вироку», — сказав К.Гейнс виданню Herald.

У листопаді минулого року К.Толлі їхала вночі по зустрічній смузі й врізалася в іншу машину, внаслідок чого серйозно постраждали двоє людей. Під час ДТП рівень алкоголю в її крові був 0,333 проміле, що в 4 рази перевищує допустиму межу.

Як стало відомо з біографії судді Майкла Неттлса, він активний член першої баптистської церкви Лейк-Сіті, де служить дияконом і є членом команди іноземних місій.

ВИСНОВОК

Імунітет для незалежності

Скасування такої гарантії правосуддя, як недоторканність суддів, опосередковано може призвести до обмеження права на судовий захист

Конституційний Суд України
Іменем України
Висновок

у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо недоторканності вимогам статей 157 і 158 Конституції України (справа про внесення змін до статей 80, 105, 126, 149 Конституції України)

10 липня 2012 року *м.Київ* *Справа №1-21/2012 №1-в/2012*

Конституційний Суд України у складі суддів:
ГОЛОВІНА Анатолія Сергійовича — **головуючого,**
БАУЛІНА Юрія Васильовича, БРИНЦЕВА Василя Дмитровича,
ВДОВІЧЕНКА Сергія Леонідовича, ВИНОКУРОВА Сергія Маркіяновича,
ГУЛЬТАЯ Михайла Мирославовича,
ЗАПОРОЖЦЯ Михайла Петровича, КОЛОСА Михайла Івановича,
МАРКУШ Марії Андріївни, ПАСЕНЮКА Олександра Михайловича,
СЕРГЕЙЧУКА Олега Анатолійовича, СТЕЦЮКА Петра Богдановича,
СТРИЖАКА Андрія Андрійовича — **доповідача**,
ШАПТАЛИ Наталі Костянтинівни —

розглянув на пленарному засіданні справу про надання Конституційним Судом України висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо недоторканності (реєстр. №10530) вимогам статей 157 і 158 Конституції України.

Приводом для розгляду справи відповідно до статті 159 Конституції України стало надходження до Конституційного Суду України законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо недоторканності згідно з Постановою Верховної Ради України «Про включення до порядку денного десятої сесії Верховної Ради України шостого скликання законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо недоторканності і про його направлення до Конституційного Суду України» від 20 червня 2012 року №4990-VI для надання висновку щодо його відповідності вимогам статей 157 і 158 Конституції України.

Підставою для розгляду справи є необхідність надання Конституційним Судом України висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо недоторканності вимогам статей 157 і 158 Конституції України.

Заслухавши суддю-доповідача Стрижака А.А. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

УСТАНОВИВ:

1. Верховна Рада України згідно з Постановою «Про включення до порядку денного десятої сесії Верховної Ради України шостого скликання законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо недоторканності і про його направлення до Конституційного Суду України» від 20 червня 2012 року №4990-VI (Голос України, 2012 р., 27 червня) звернулася до Конституційного Суду України з клопотанням дати висновок щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо недоторканності (реєстр. №10530) (далі — Законопроект) вимогам статей 157 і 158 Конституції України.

У Законопроекті пропонується внести зміни до статей 80, 105, 126, 149 Конституції України, пов'язані з інститутами недоторканності Президента України, народних депутатів України, суддів судів загальної юрисдикції та суддів Конституційного Суду України, а саме:

«1. Внести до Конституції України (Відомості Верховної Ради України, 1996 р., №30, ст.141) такі зміни:

1) частини першу та третю статті 80 виключити;

2) частину першу статті 105 виключити;

3) у статті 126:

у частині першій слова «і недоторканність» виключити;

частину третю виключити;

4) у статті 149 слова «та недоторканності» виключити.

2. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування».

2. Відповідно до пункту 1 частини першої статті 85 Конституції України до повноважень Верховної Ради України належить внесення змін до Конституції України в межах і порядку, передбачених розділом XIII Конституції України.

Згідно зі статтею 159 Конституції України законопроект про внесення змін до Конституції України розглядається Верховною Радою України за наявності висновку Конституційного Суду України щодо відповідності законопроекту вимогам статей 157 і 158 Конституції України.

Перевіряючи Законопроект на предмет його відповідності вимогам статей 157 і 158 Конституції України, Конституційний Суд України виходить з такого.

3. За статтею 158 Основного Закону України законопроект про внесення змін до Конституції України, який розглядався Верховною Радою України, і закон не був прийнятий, може бути поданий до Верховної Ради України не раніше ніж через рік з дня прийняття рішення щодо цього законопроекту (частина перша). Верховна Рада України протягом строку своїх повноважень не може двічі змінювати одні й ті самі положення Конституції України (частина друга статті 158 Основного Закону України).

Законопроекти про внесення змін до статей 80, 105, 126, 149 Конституції України протягом року Верховною Радою України шостого скликання не розглядалися.

З дня прийняття Конституції України положення її статей 80, 105, 126, 149 не змінювалися.

Отже, Законопроект відповідає вимогам статті 158 Конституції України.

4. Відповідно до частини другої статті 157 Основного Закону України Конституція України не може бути змінена в умовах воєнного або надзвичайного стану.

На момент надання Конституційним Судом України висновку в Україні не введено воєнного або надзвичайного стану, тому в цій частині Законопроект є таким, що не суперечить вимогам частини другої статті 157 Конституції України.

5. Згідно з частиною першою статті 157 Основного Закону України Конституція України не може бути змінена, якщо зміни передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина або якщо вони спрямовані на ліквідацію незалежності чи на порушення територіальної цілісності України.

5.1. Законопроектом пропонується виключити частину першу статті 80 Конституції України, за змістом якої народним депутатам України гарантується депутатська недоторканність, та частину третю цієї статті, відповідно до якої народні депутати України не можуть бути без згоди Верховної Ради України притягнені до кримінальної відповідальності, затримані чи заарештовані.

Конституційний Суд України раніше досліджував аналогічні за змістом законопроекти про внесення змін до частин першої, третьої статті 80 Основного Закону України, в результаті чого дійшов висновку, що такі зміни не суперечать вимогам частини першої статті 157 Конституції України (висновки Конституційного Суду України від 27 червня 2000 року №1-в/2000, 10 вересня 2008 року №2-в/2008, 1 квітня 2010 року №1-в/2010).

Конституційний Суд України розглядав також питання щодо відповідності вимогам статей 157 і 158 Основного Закону України законопроекту про внесення змін до статті 105 Конституції України, а саме про виключення частини першої, за якою Президент України користується правом недоторканності на час виконання повноважень.

У своєму Висновку від 1 квітня 2010 року №1-в/2010 Конституційний Суд України констатував, що виключення зі статті 105 Конституції України частини першої може призвести до обмеження прав і свобод людини і громадянина, ліквідації незалежності та до порушення територіальної цілісності України, що не відповідає вимогам частини першої статті 157 Конституції України (абзац сьомий підпункту 4.4 пункту 4 мотивувальної частини).

За результатами розгляду законопроектів, якими пропонувалися зміни до статей 80, 105 Конституції України та щодо відповідності яких вимогам статей 157 і 158 Конституції України Конституційний Суд України давав висновки, закони Верховною Радою України не прийняті.

На час розгляду Законопроекту підстав для зміни Конституційним Судом України правових позицій із зазначених питань немає.

5.2. Відповідно до статті 126 Основного Закону України незалежність і недоторканність суддів гарантуються Конституцією і законами України (частина перша); суддя не може бути без згоди Верховної Ради України затриманий чи заарештований до винесення обвинувального вироку судом (частина третя).

Згідно зі статтею 149 Конституції України на суддів Конституційного Суду України поширюються гарантії незалежності та недоторканності, підстави щодо звільнення з посади, передбачені статтею 126 цієї Конституції, та вимоги щодо несумісності, визначені в частині другій статті 127 цієї Конституції.

Законопроектом пропонується виключити в частині першій статті 126 Конституції України слова «і недоторканність» та частину третю у цій статті, а в статті 149 Конституції України — слова «та недоторканності».

5.2.1. Частина перша статті 157 Конституції України містить два положення. В одному з них закріплено, що Конституція України не може бути змінена, якщо зміни спрямовані на ліквідацію незалежності чи на порушення територіальної цілісності України.

Перевіряючи пропоновані Законопроектом зміни до статей 126, 149 Конституції України на відповідність саме цьому положенню, Конституційний Суд України вважає, що такі зміни не спрямовані на ліквідацію незалежності чи на порушення територіальної цілісності України, тому вони не суперечать зазначеному положенню частини першої статті 157 Конституції України.

5.2.2. В частині першій статті 157 Основного Закону України також установлено, що Конституція України не може бути змінена, якщо зміни передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина.

Вирішуючи питання щодо відповідності пропонованих Законопроектом змін до статей 126, 149 Конституції України наведеному положенню Основного Закону України, Конституційний Суд України виходить з такого.

Згідно з Конституцією України правосуддя в Україні здійснюється виключно судами. Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються (частина перша статті 124). Відповідно до частини третьої статті 124 Конституції України судочинство здійснюється Конституційним Судом України та судами загальної юрисдикції.

Конституційний Суд України в Рішенні від 1 грудня 2004 року №19-рп/2004 у справі про незалежність суддів як складову їхнього статусу зауважив, що складовою незалежності суддів є їхня недоторканність, призначення якої — забезпечити здійснення правосуддя; затвердження Конституцією України гарантій недоторканності суддів зумовлено їхньою професійною діяльністю у відправленні правосуддя; за Основним Законом України недоторканність судді полягає у тому, що суддя не може бути без згоди Верховної Ради України затриманий чи заарештований до винесення обвинувального вироку судом (абзаци перший, третій, четвертий підпункту 4.2 пункту 4 мотивувальної частини).

У Рішенні від 19 травня 1999 року №4-рп/99 у справі про запити народних депутатів України Конституційний Суд України також зазначив, що з метою забезпечення здійснення правосуддя Конституція України гарантує незалежність і недоторканність суддів і забороняє вплив на них у будь-який спосіб (частини перша, друга статті 126) (абзац перший пункту 3 мотивувальної частини).

На необхідності забезпечення суддівського імунітету як гарантії об'єктивного і неупередженого правосуддя йдеться й у міжнародних актах.

Відповідно до пункту 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом.

Згідно з пунктами 1, 2 Основних принципів незалежності судових органів, схвалених резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї ООН від 29 листопада та 13 грудня 1985 року, незалежність судових органів гарантується державою і закріплюється в конституції або законах країни. Усі державні та інші установи зобов'язані шанувати незалежність судових органів і дотримуватися її. Судові органи вирішують передані їм справи безсторонньо, на основі фактів і відповідно до закону, без будь-яких обмежень, неправомірного впливу, спонуки, тиску, погроз або втручання, прямого чи непрямого, з будь-якого боку і з будь-яких би то не було причин.

Про необхідність забезпечення незалежності судової влади йдеться також у Європейській хартії про закон про статус суддів від 10 липня 1998 року, Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи «Незалежність, дієвість та роль суддів» від 13 жовтня 1994 року №(94) 12, Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки від 17 листопада 2010 року №(2010) 12.

За частиною першою статті 55 Конституції України права і свободи людини і громадянина захищаються судом. Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб (частина друга статті 55 Конституції України).

Законопроектом передбачається скасування однієї зі складових незалежності суддів — інституту недоторканності суддів судів загальної юрисдикції та Конституційного Суду України. У зв'язку з цим Конституційний Суд України зазначає, що держава і суспільство, висуваючи до суддів та їх професійної діяльності високі вимоги, повинні, в свою чергу, забезпечити їм відповідні додаткові гарантії належного здійснення правосуддя.

Недоторканність суддів не є їх особистим привілеєм. Ця гарантія спрямована, передусім, на забезпечення безперешкодного виконання суддями своїх професійних обов'язків — здійснення об'єктивного і справедливого правосуддя, метою якого є захист прав і свобод людини і громадянина. Скасування такої гарантії правосуддя, як недоторканність суддів, опосередковано може призвести до обмеження права на судовий захист, гарантованого статтею 55 Конституції України.

Отже, пропоновані Законопроектом зміни до частин першої, третьої статті 126, статті 149 Конституції України передбачають обмеження прав і свобод людини і громадянина, тому вони є такими, що не відповідають вимогам частини першої статті 157 Конституції України.

На підставі викладеного та керуючись статтями 147, 157, 158, 159 Конституції України, статтями 51, 57, 66, 67, 69 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

ДІЙШОВ ВИСНОВКУ:

1. Визнати таким, що відповідає вимогам статей 157 і 158 Конституції України, положення законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо недоторканності (реєстр. №10530), яким пропонується:

«1) частини першу та третю статті 80 виключити».

2. Визнати такими, що не відповідають вимогам частини першої статті 157 Конституції України, положення законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо недоторканності (реєстр. №10530), якими пропонується:

«2) частину першу статті 105 виключити;

3) у статті 126:

у частині першій слова «і недоторканність» виключити;

частину третю виключити;

4) у статті 149 слова «та недоторканності» виключити».

3. Висновок Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо недоторканності (реєстр. №10530) вимогам статей 157 і 158 Конституції України є обов'язковим до виконання, остаточним і не може бути оскаржений.

Висновок Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

Держава і суспільство, висуваючи до суддів та їх професійної діяльності високі вимоги, повинні, в свою чергу, забезпечити їм відповідні додаткові гарантії належного здійснення правосуддя.

ПЕРЕДПЛАТА

Аби завжди бути поінформованими, залишайтеся з нами!

61018

ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС

Оформити передплату на газету «Закон і Бізнес» можна в будь-якому відділенні зв'язку України.

УВАГА! ПЕРЕДПЛАТА НА НАШЕ ВИДАННЯ НЕ ЗАКІНЧУЄТЬСЯ НІКОЛИ!

ТІЛЬКИ В «ЗіБ»:

— ексклюзивні інтерв'ю перших осіб судової системи, провідних юристів, адвокатів, науковців;
— практика Конституційного, Верховного та вищих спеціалізованих судів, роз'яснення, узагальнення, прецедентні рішення;
— звіти про засідання Вищої кваліфікаційної комісії суддів та Вищої ради юстиції;
— інформація про перебіг засідань парламентських комітетів;
— погляди суддів на проблеми судочинства, законодавчі новели тощо;
— новини міжнародного права, зміни в законодавстві країн Старого світу.

МАКСИМУМ ІНФОРМАЦІЇ — МІНІМУМ ЦІНИ

У разі оформлення передплати через редакцію ви заощаджуєте і час, і кошти. Вартість передплати газети «Закон і Бізнес» на 4 місяці 2012 року:
для суддів, працівників органів юстиції, прокурорів, народних депутатів — 192,00 грн. *;
для фізичних осіб — 300,00 грн. *;
для юридичних осіб — 380,00 грн. *.
* Без вартості послуг банку.
При оформленні передплати через редакцію та оплаті через відділення банків для зручності надайте касиру розрахунковий рахунок

ТОВ «Редакція газети «Закон і Бізнес»: 2600400002637.

МИ ІНФОРМУЄМО ПЕРШИХ!

Щодо питань, пов'язаних із прийманням передплати, неотриманням чи несвоєчасним отриманням видань, дзвоніть по багатоканальному телефону (044) 537-34-33.

Закон&Бізнес

ТЛУМАЧЕННЯ

Рік — на претензії

Перебіг позовної давності щодо вимог наймодавця починається з моменту повернення речі, а щодо вимог наймача — з моменту припинення договору

Конституційний Суд України
Іменем України
Рішення
у справі за конституційним зверненням приватного підприємства «Науково-виробнича фірма «VD MAIS» щодо офіційного тлумачення положень статті 786 Цивільного кодексу України

3 липня 2012 року *м.Київ* *Справа №1-20/2012 №14-рп/2012*

Конституційний Суд України у складі суддів:
ГОЛОВІНА Анатолія Сергійовича — **головуючого,**
БАУЛІНА Юрія Васильовича, БРИНЦЕВА Василя Дмитровича,
ВДОВІЧЕНКА Сергія Леонідовича, ВИНОКУРОВА Сергія Маркіяновича,
ГУЛЬТАЯ Михайла Мирославовича,
ЗАПОРОЖЦЯ Михайла Петровича — **доповідача**,
КОЛОСА Михайла Івановича, МАРКУШ Марії Андріївни,
ПАСЕНЮКА Олександра Михайловича, СЕРГЕЙЧУКА Олега Анатолійовича,
СТЕЦЮКА Петра Богдановича, СТРИЖАКА Андрія Андрійовича,
ШАПТАЛИ Наталі Костянтинівни, ШИШКІНА Віктора Івановича —

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним зверненням приватного підприємства «Науково-виробнича фірма «VD MAIS» щодо офіційного тлумачення положень статті 786 Цивільного кодексу України.

Приводом для розгляду справи згідно зі статтями 42, 43 Закону України «Про Конституційний Суд України» стало конституційне звернення приватного підприємства «Науково-виробнича фірма «VD MAIS».

Підставою для розгляду справи відповідно до статті 94 Закону України «Про Конституційний Суд України» є наявність неоднозначного застосування судами України положень статті 786 Цивільного кодексу України.

Заслухавши суддю-доповідача Запорожця М.П. та дослідивши матеріали справи, у тому числі позиції Верховної Ради України, Верховного Суду України, Вищого господарського суду України, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, науковців Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Національного університету «Одеська юридична академія», Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», Конституційний Суд України

УСТАНОВИВ:

1. Суб'єкт права на конституційне звернення — приватне підприємство «Науково-виробнича фірма «VD MAIS» — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень статті 786 Цивільного кодексу України (далі — Кодекс) та роз'яснити, чи застосовується положення частини другої статті 786 Кодексу виключно до вимог наймача та наймодавця, визначених частиною першою цієї статті, чи до всіх вимог, які випливають з договору найму (оренди).

Згідно з частиною першою статті 786 Кодексу до вимог про відшкодування збитків у зв'язку з пошкодженням речі, яка була передана у користування наймачеві, а також до вимог про відшкодування витрат на поліпшення речі застосовується позовна давність в один рік. Як зазначено в частині другій цієї статті, перебіг позовної давності щодо вимог наймодавця починається з моменту повернення речі наймачем, а щодо вимог наймача — з моменту припинення договору найму.

Обґрунтовуючи необхідність в офіційному тлумаченні вказаних положень Кодексу, автор клопотання посилається на неоднозначне їх застосування Вищим господарським судом України щодо визначення початку перебігу позовної давності під час розгляду спорів стосовно договорів найму (оренди).

Так, із доданих до конституційного звернення судових рішень вбачається, що в одних випадках Вищий господарський суд України застосовує положення частини другої статті 786 Кодексу лише до вимог, наведених у частині першій цієї статті, а в інших — до всіх вимог, які випливають з договору найму (оренди).

2. Конституційний Суд України, розглядаючи порушені у конституційному зверненні питання, виходить з такого.

2.1. Згідно з Основним Законом України держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання (частина четверта статті 13); кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності; право приватної власності є непорушним (частини перша, четверта статті 41).

Відповідно до Конституції України права і свободи людини і громадянина захищаються судом (частина перша статті 55).

Правосуддя в Україні здійснюється на засадах верховенства права з метою захисту прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина, прав та законних інтересів юридичних осіб, інтересів держави.

Конституційний Суд України в Рішенні від 24 грудня 2004 року №22-рп/2004 вказав, що забезпечення прав і свобод потребує, зокрема, законодавчого закріплення механізмів (процедур), які створюють реальні можливості для здійснення кожним громадянином прав і свобод (абзац четвертий підпункту 3.2 пункту 3 мотивувальної частини).

2.2. Згідно з частиною першою статті 316 Кодексу правом власності є право особи на річ (майно), яке вона здійснює відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших осіб. Реалізуючи право власності, власник володіє, користується, розпоряджається своїм майном на власний розсуд, має право вчиняти щодо свого майна будь-які дії, які не суперечать закону (частини перша, друга статті 319 Кодексу), в тому числі укладати договори, що за положенням пункту 1 частини другої статті 11 Кодексу є однією з підстав виникнення цивільних прав та обов'язків.

Спори, що виникають між учасниками договірних правовідносин, підлягають вирішенню судом на підставі статті 55 Конституції України, загальних та спеціальних норм закону.

Як зазначив Конституційний Суд України, строки звернення до суду як складова механізму реалізації права на судовий захист є однією з гарантій забезпечення прав і свобод учасників правовідносин (абзац п'ятий підпункту 2.1 пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 22 лютого 2012 року №4-рп/2012).

Загальні положення щодо позовної давності та порядку її обчислення, що підлягають застосуванню під час вирішення спорів між сторонами у зобов'язаннях, визначені у главі 19 Кодексу.

Під позовною давністю розуміється строк, у межах якого особа може звернутися до суду з вимогою про захист свого цивільного права або інтересу (стаття 256 Кодексу).

Початок перебігу позовної давності обчислюється за правилами статті 261 Кодексу, частина перша якої пов'язує його з днем, коли особа довідалася або могла довідатися про порушення свого права або про особу, яка його порушила.

Відповідно до частини сьомої статті 261 Кодексу винятки з цього правила можуть бути встановлені законом.

У Кодексі, зокрема, визначено, що до вимог у зв'язку з недоліками проданого товару застосовується позовна давність в один рік, яка обчислюється від дня виявлення недоліків у межах строків, встановлених статтею 680 Кодексу, а якщо на товар встановлено гарантійний строк (строк придатності), — від дня виявлення недоліків у межах гарантійного строку (строку придатності) (стаття 681); до вимог щодо неналежної якості роботи, виконаної за договором підряду, застосовується позовна давність в один рік, а щодо будівель і споруд — три роки від дня прийняття роботи замовником (стаття 863); до вимог, що випливають із договору перевезення вантажу, пошти, застосовується позовна давність в один рік з моменту, що визначається відповідно до транспортних кодексів (статутів) (частина третя статті 925).

Аналіз наведених положень Кодексу дає підстави для висновку, що передбачений спеціальним законом початок перебігу позовної давності обумовлюється особливостями правовідносин і повинен відповідати сутності порушеного права з урахуванням принципів справедливості, рівності та співмірності (пропорційності).

2.3. Відповідно до частини першої статті 759 Кодексу за договором найму (оренди) наймодавець передає або зобов'язується передати наймачеві майно у користування за плату на певний строк.

На стадіях укладення, виконання, зміни, розірвання та припинення договору найму у наймодавця та наймача виникають взаємні зобов'язання, зокрема: обов'язок наймодавця передати наймачеві майно у користування негайно або у строк, встановлений договором найму, провадити капітальний ремонт речі, переданої у найм, якщо інше не встановлено договором або законом; обов'язок наймача користуватися річчю відповідно до її призначення та умов договору, а в разі припинення договору найму негайно повернути наймодавцеві річ у стані, в якому вона була одержана, з урахуванням нормального зносу, або у стані, який було обумовлено в договорі (стаття 765, частина перша статті 773, частина друга статті 776, частина перша статті 785 Кодексу).

Під час вирішення спорів стосовно належного виконання зобов'язань, що випливають із договору найму (оренди), застосовуються положення, встановлені в главі 19 Кодексу, щодо позовної давності та порядку її обчислення.

Згідно зі статтею 786 Кодексу, яка є предметом тлумачення, до вимог про відшкодування збитків у зв'язку з пошкодженням речі, яка була передана у користування наймачеві, а також до вимог про відшкодування витрат на поліпшення речі застосовується позовна давність в один рік; перебіг позовної давності щодо вимог наймодавця починається з моменту повернення речі наймачем, а щодо вимог наймача — з моменту припинення договору найму (частини перша, друга).

Зі змісту статті 786 Кодексу вбачається, що її положення встановлюють спеціальну позовну давність — один рік — та початок її перебігу щодо вимог наймача і наймодавця, зазначених в частині першій цієї статті, на стадіях припинення та розірвання договору найму (оренди).

З огляду на наведене Конституційний Суд України вважає, що положення статті 786 Кодексу мають єдиний зміст, завершену структуру і встановлюють спеціальну позовну давність — один рік — та початок її перебігу щодо вимог наймодавця про відшкодування збитків у зв'язку з пошкодженням речі, яка була передана у користування наймачеві, а також до вимог наймача про відшкодування витрат на поліпшення речі. Положення частини другої цієї статті не поширюється на інші вимоги, що випливають із договору найму (оренди).

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 51, 62, 66, 67, 69, частиною першою статті 95 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

ВИРІШИВ:

1. Положення статті 786 Цивільного кодексу України щодо початку перебігу позовної давності в один рік слід розуміти так, що воно застосовується до вимог наймодавця про відшкодування збитків у зв'язку з пошкодженням речі, яка була передана у користування наймачеві, та вимог наймача про відшкодування витрат на поліпшення речі і не поширюється на інші вимоги наймача та наймодавця, які випливають з договору найму (оренди).

2. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскаржене.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

> До вимог про відшкодування збитків у зв'язку з пошкодженням речі, яка була передана у користування, а також до вимог про відшкодування витрат на поліпшення речі застосовується позовна давність в один рік.

ПРОЦЕДУРА

Ціна спору

Судовий збір з позовної заяви про визнання права власності визначається з урахуванням вартості спірного майна

Вищий господарський суд України
Інформаційний лист

5 липня 2012 року **№01-06/869/2012**

Про деякі питання практики застосування Закону України «Про судовий збір»

Господарським судам України

У зв'язку з виникненням у судовій практиці питань, пов'язаних з визначенням майнового або немайнового характеру позовних заяв і відповідно ставок судового збору з таких заяв, та на доповнення інформаційних листів Вищого господарського суду від 25.08.2011 №01-06/1175/2011, від 21.11.2011 №01-06/1625/2011 та від 23.05.2012 №01-06/704/2012 Вищий господарський суд вважає за необхідне звернути увагу господарських судів на таке.

1. Статтею 55 Господарського процесуального кодексу передбачено визначення ціни позову у позовах про стягнення грошей і про витребування майна. Відповідні позовні заяви мають майновий характер, і розмір ставок за їх подання до господарського суду визначається за приписами пп.1 п.2 ч.2 ст.4 закону «Про судовий збір».

Що ж до позовних заяв немайнового характеру, то до них відносяться вимоги, які не підлягають вартісній оцінці. Подання до господарського суду таких заяв оплачується судовим збором згідно з пп.2 п.2 ч.2 ст.4 закону.

Зокрема, господарським судам необхідно враховувати, що:

1.1. Судовий збір з позовної заяви про визнання права власності визначається з урахуванням вартості спірного майна (тобто як зі спору майнового характеру).

1.2. Якщо позовну заяву про визнання договору (правочину) недійсним подано без вимоги застосування наслідків, передбачених ст.216 ЦК чи ч.2 ст.208 ГК, судовий збір сплачується за ставками, передбаченими для позовних заяв немайнового характеру.

2. У судовій практиці постало питання щодо повернення сплаченої суми судового збору в разі неподання до господарського суду заяви чи скарги.

У вирішенні даного питання необхідно виходити з такого.

У ч.1 ст.7 закону наведено вичерпний перелік випадків, у яких сплачена сума судового збору повертається за ухвалою суду. При цьому неподання до суду заяви або скарги до цього переліку не віднесено; не може воно розцінюватися і як внесення судового збору в більшому розмірі, ніж встановлено законом (п.1 ч.1 цієї ж статті), оскільки в даній нормі йдеться про повернення судового збору, сплаченого з уже поданої до господарського суду заяви чи скарги.

Водночас згідно з ч.3 ст.7 закону повернення сплаченої суми судового збору здійснюється в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади із забезпечення реалізації державної фінансової політики. На час надіслання даного Інформаційного листа такий порядок не встановлено.

Отже, до законодавчого врегулювання порядку повернення сплаченої суми судового збору в разі неподання до господарського суду заяви чи скарги у останнього відсутні правові підстави для видачі процесуальних чи будь-яких інших документів щодо повернення з державного бюджету України відповідних сум.

Про наведене заявник повідомляється листом господарського суду за підписом відповідального працівника апарату суду.

Що ж до повернення сплачених (до набрання законом чинності або помилково — після набрання ним чинності) сум державного мита, то воно здійснюється з підстав і в порядку, визначеному Декретом Кабінету Міністрів «Про державне мито» та Інструкцією про порядок обчислення та справляння державного мита, затвердженою наказом Головної державної податкової інспекції від 22.04.93 №15.

3. Згідно з ч.1 ст.9 закону судовий збір сплачується за місцем розгляду справи та зараховується до спеціального фонду Державного бюджету.

Якщо судовий збір було сплачено за місцем подання позову до господарського суду, а в подальшому матеріали справи було передано в порядку ч.1 ст.17 ГПК до іншого господарського суду, то останній не вправі в зв'язку з цим повертати позовну заяву на підставі п.4 ч.1 ст.63 ГПК, оскільки визначальним є сам факт надходження суми судового збору до державного бюджету.

4. Відповідно до абзацу третього ч.2 ст.6 закону у разі, якщо позовну заяву подано після подання заяви про вжиття запобіжних заходів чи заяви про забезпечення доказів або позову, розмір судового збору зменшується на розмір судового збору, сплаченого за подання заяви про вжиття запобіжних заходів чи заяви про забезпечення доказів або позову. Відповідне зменшення розміру судового збору здійснюється і в разі одночасного (в один і той же день) подання до господарського суду таких заяв.

5. Статтею 8 закону передбачена можливість відстрочення або розстрочення сплати судового збору, зменшення його розміру або звільнення від сплати цього збору з урахуванням майнового стану сторони.

Особа, яка заявляє відповідне клопотання (що може бути викладене в заяві чи скарзі, які подаються до господарського суду, або в окремому документі), повинна навести доводи і подати докази на підтвердження того, що її майновий стан перешкоджав сплаті нею судового збору у встановленому порядку і розмірі.

При цьому оскільки ст.129 Конституції як одну із засад судочинства визначено рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом, отже в тому числі й органів державної влади, то самі лише обставини, пов'язані з фінансуванням установи чи організації з державного бюджету та з відсутністю у ньому коштів, призначених для сплати судового збору, не можуть вважатися підставою для звільнення від такої сплати.

6. У п.5 Інформаційного листа Вищого господарського суду від 23.05.2012 №01-06/704/2012 «Про деякі питання практики застосування Закону України «Про судовий збір» цифру «2» замінити цифрою «4».

Голова Вищого господарського суду України
В.ТАТЬКОВ

ПЕРЕГЛЯД

Особливості касаційного оскарження

Порушення норм процесуального права є підставою для відкриття провадження незалежно від того, чи призвели вони до неправильного вирішення справи

Пленум Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ
Постанова

14 червня 2012 року м.Київ №10

Про судову практику розгляду цивільних справ у касаційному порядку

З метою забезпечення правильного й однакового застосування норм цивільного процесуального законодавства про перегляд судових рішень у касаційному порядку пленум Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ

ПОСТАНОВЛЯЄ

дати такі роз'яснення:

1. За змістом частини третьої статті 14, статті 324 Цивільного процесуального кодексу України право на касаційне оскарження судових рішень, що набрали законної сили, мають сторони та інші особи, які беруть участь у справі, а також особи, які не брали участі у справі, за умови, що суд вирішив питання про їх права, свободи чи обов'язки.

Особи, які не брали участі у справі, відповідно до частини дев'ятої статті 6 ЦПК мають право отримувати в суді, який ухвалив рішення, усну або письмову інформацію про результати розгляду відповідної справи, знайомитися з матеріалами справи, робити з них витяги, знімати копії документів, долучених до справи, одержувати копії рішень і ухвал, а при розгляді справи в касаційній інстанції — набувають прав осіб, які беруть участь у справі, зокрема мають право брати участь у розгляді справи з урахуванням положень частини першої статті 333 ЦПК, заявляти клопотання тощо.

Органи та особи, які за законом мають право захищати права, свободи та інтереси інших осіб або державні чи суспільні інтереси (частина друга статті 3, статті 45, 46 ЦПК), але не брали участі у справі, мають право на касаційне оскарження судових рішень, якщо таке право передбачено законом. Так, згідно зі статтею 37 Закону України від 5 листопада 1991 року №1789-XII «Про прокуратуру» право касаційного оскарження мають прокурор і заступник прокурора в межах їх компетенції, незалежно від їх участі у розгляді справи в суді першої інстанції, а помічники прокурора, прокурори управлінь і відділів — тільки у справах, у розгляді яких вони брали участь.

При поданні касаційної скарги з метою представництва інтересів громадянина прокурор повинен надати суду документи, які підтверджують неможливість громадянина самостійно здійснювати представництво своїх інтересів. Під неможливістю громадянина самостійно здійснювати представництво своїх інтересів слід розуміти не лише подання прокурору відповідної заяви (про участь у справі), а й надання інших документів, які підтверджують неспроможність громадянина через свій фізичний чи матеріальний стан, похилий вік або з інших поважних причин здійснювати захист його порушених, невизнаних чи оспорюваних прав, свобод чи інтересів.

Згідно з пунктом 10 статті 13 Закону України від 23 грудня 1997 року №776/97-ВР «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» Уповноважений Верховної Ради України з прав людини має право на касаційне оскарження судових рішень, ухвалених у справі за його зверненням.

2. Відповідно до положень статті 37 ЦПК у разі смерті фізичної особи, припинення юридичної особи, зміни кредитора чи боржника в зобов'язанні, а також в інших випадках зміни особи у відносинах, щодо яких виник спір, якщо правонаступництво допускається, воно може мати місце на будь-якій стадії цивільного процесу, у тому числі на стадії касаційного оскарження судового рішення. Усі дії, вчинені в цивільному процесі до вступу правонаступника, обов'язкові для нього так само, як вони були обов'язкові для особи, яку він замінив. Тому право касаційного оскарження судових рішень у межах установлених статтею 325 ЦПК строків належить і правонаступнику такої особи.

У зазначених випадках на стадії касаційного провадження питання про процесуальне правонаступництво при поданні відповідних заяви і доказів вирішує суд касаційної інстанції.

3. Касаційна скарга подається безпосередньо до суду касаційної інстанції.

На стадії касаційного провадження вирішення питання про відкриття касаційного провадження у справі, залишення касаційної скарги без руху та визнання її неподаною, повернення скарги, поновлення пропущеного строку на касаційне оскарження, прийняття заяви про відкликання скарги чи відмови від неї, незалежно від того, до суду якої інстанції вони подані, належить до повноважень суду касаційної інстанції.

Касаційні скарги, які надійшли до суду першої чи апеляційної інстанцій, негайно, тобто не пізніше наступного робочого дня, надсилаються до суду касаційної інстанції.

У разі подання у такому випадку скарги у визначені законом строки, але не у встановленому порядку (стаття 327 ЦПК) ця обставина може бути підставою для поновлення пропущеного строку на касаційне оскарження за клопотанням особи, яка подала скаргу.

4. Рішення судів першої та апеляційної інстанцій, у тому числі додаткові, можуть бути оскаржені в касаційному порядку як у цілому, так і в частині, а також щодо обставин (фактів), встановлених судом (незалежно від того, чи вплинули висновки суду про ці обставини (факти) на вирішення справи по суті), однак лише з підстав неправильного застосування норм матеріального права або порушення норм процесуального права, або резолютивної частини з питань розподілу судових витрат між сторонами, порядку та способу виконання рішення.

Касаційна скарга може бути подана на судове рішення першої та/або апеляційної інстанції, прийняте в одній конкретній справі. У разі оскарження судового рішення кількома особами у встановленому ЦПК порядку суд касаційної інстанції відкриває касаційне провадження у справі за всіма скаргами, якщо вони відповідають вимогам ЦПК, та розглядає їх в одному касаційному провадженні. У разі одночасного надходження таких скарг касаційне провадження може відкриватися однією ухвалою. Якщо надійшла касаційна скарга, що відповідає вимогам ЦПК, на судове рішення, стосовно якого вже відкрито касаційне провадження, вона приймається до спільного розгляду з раніше поданою касаційною скаргою, про що постановляється ухвала.

5. Касаційному оскарженню підлягають:

— рішення суду першої інстанції після їх перегляду в апеляційному порядку, рішення та ухвали апеляційного суду, ухвалені за результатами апеляційного перегляду;

— ухвали суду першої інстанції, перелічені в пункті 2 частини першої статті 324 ЦПК, після їх перегляду в апеляційному порядку, ухвали апеляційного суду, постановлені за результатами такого перегляду. При цьому суди повинні враховувати висновки, викладені у Рішеннях Конституційного Суду України від 27 січня 2010 року №3-рп/2010 та від 2 листопада 2011 року №13-рп/2011;

— ухвали апеляційного суду, постановлені під час апеляційного провадження (наприклад, про залишення апеляційної скарги без розгляду, повернення скарги, усунення описок чи арифметичних помилок тощо), якщо вони перешкоджають подальшому провадженню у справі (пункт 2 частини першої статті 324 ЦПК). Зокрема, це ухвали апеляційного суду, які утруднюють право на апеляційне оскарження (залишення апеляційної скарги без руху у зв'язку з несплатою суми судового збору, зупинення апеляційного провадження у зв'язку з призначенням експертизи тощо) або мають запобіжний зміст (наприклад, окремі ухвали тощо).

6. У разі оскарження ухвали апеляційного суду, яка не перешкоджає подальшому провадженню у справі (наприклад, про відкриття апеляційного провадження у справі, відкладення розгляду справи), подання скарги на ухвалу суду, що не підлягає касаційному оскарженню, а також при поданні касаційної скарги особою, яка не має передбаченого статтею 324 ЦПК права на касаційне оскарження, у тому числі особою, яка не брала участі у справі, про права та обов'язки якої суд першої чи апеляційної інстанції питання не вирішував, суддя-доповідач відповідно до цієї норми ЦПК постановляє ухвалу про повернення касаційної скарги. Якщо зазначені обставини буде встановлено після відкриття касаційного провадження у справі, суд касаційної інстанції постановляє ухвалу про закриття касаційного провадження у справі за такою скаргою та про її повернення особі, яка подала скаргу.

Не можуть бути об'єктом касаційного оскарження судові рішення, якщо вони судом не ухвалювались.

Питання про відкриття касаційного провадження, залишення касаційної скарги без руху, повернення касаційної скарги вирішуються суддею, про що постановляється ухвала. Не допускається повернення касаційної скарги із супровідним листом, повідомленням або в інший не передбачений законом спосіб.

7. Передбачений статтею 325 ЦПК строк на касаційне оскарження судового рішення необхідно обчислювати з урахуванням визначеного статтею 69 ЦПК правила про початок перебігу процесуальних строків — з наступного дня після відповідної календарної дати та з дотриманням вимог частин третьої, п'ятої та шостої статті 70 ЦПК.

Положення статті 325 ЦПК про те, що касаційна скарга може бути подана протягом двадцяти днів з дня набрання законної сили рішенням (ухвалою) апеляційного суду, поширюються також на випадки, коли відповідно до статті 218 ЦПК апеляційний суд проголосив лише вступну та резолютивну частини рішення або коли справу розглянуто за відсутності в судовому засіданні особи, яка брала участь у справі та оскаржує судове рішення. Отже, обчислення строку касаційного оскарження починається з наступного дня після проголошення апеляційним судом судового рішення.

Проте якщо недотримання строків касаційного оскарження було зумовлено діями (бездіяльністю) суду, зокрема особу не було належним чином повідомлено про час і місце судового засідання або їй не надіслано протягом двох днів із дня складання повного судового рішення його копію, як це передбачено частиною третьою статті 222 ЦПК, а також статтями 317, 321 ЦПК, то ці обставини можуть бути підставою для поновлення строку на касаційне оскарження за заявою особи, яка оскаржує судове рішення.

У зв'язку із цим суд повинен встановити причинно-наслідковий зв'язок між неправомірною діяльністю суду та фактом пропущення строку (наприклад, встановити, що дії чи бездіяльність суду призвели до того, що саме ця особа не змогла подати касаційну скаргу вчасно).

8. Законом не встановлено певного строку для звернення особи, яка має право на касаційне оскарження, з клопотанням про поновлення строку на касаційне оскарження. Таке клопотання відповідно до частини третьої статті 73 та статей 325, 328 ЦПК подається разом із касаційною скаргою. У ньому має бути зазначено причини пропущення строку на касаційне оскарження та докази, що підтверджують наявність поважних причин його пропущення.

Якщо касаційну скаргу подано після закінчення строку на касаційне оскарження і особа, яка її подала, не порушує питання про поновлення цього строку, то ухвалою судді-доповідача така скарга залишається без руху. Касаційна скарга також залишається без руху, якщо підстави, наведені в заяві про поновлення строку касаційного оскарження, будуть визнані суддею-доповідачем неповажними, про що зазначається в резолютивній частині ухвали. В ухвалі про залишення касаційної скарги без руху зазначається, що протягом тридцяти днів із дня її отримання особа має право звернутися до суду касаційної інстанції із заявою про поновлення строку або навести інші підстави для поновлення строку.

Питання про поновлення строку на касаційне оскарження вирішується суддею-доповідачем суду касаційної інстанції без проведення судового засідання і без повідомлення осіб, які беруть участь у справі. Вирішення такого питання можливе одночасно із відкриттям касаційного провадження у справі, проте має передувати розгляду справи судом касаційної інстанції по суті.

Суддя-доповідач постановляє ухвалу про відмову у відкритті касаційного провадження у разі, якщо у зазначений строк особою, яка подала касаційну скаргу, не буде подано заяву про поновлення пропущеного строку або наведені підстави для поновлення строку касаційного оскарження буде визнано неповажними. З урахуванням викладеного та відповідно до вимог пункту 4 частини четвертої статті 328 ЦПК повторне подання касаційної скарги із заявою про поновлення строку на касаційне оскарження не допускається.

Якщо при розгляді справи судом касаційної інстанції буде встановлено, що касаційну скаргу подано без дотримання встановленого процесуального строку і у ній не міститься клопотання про поновлення пропущеного строку, а під час розгляду справи таке клопотання не заявлено (у разі участі в судовому засіданні особи, яка подала скаргу), суд касаційної інстанції повинен виконати вимоги частини третьої статті 328 ЦПК.

9. Якщо касаційну скаргу подано прокурором, органом державної влади чи органом місцевого самоврядування після спливу одного року з моменту набрання оскаржуваним судовим рішенням законної сили, то незалежно від поважності причини пропуску строку касаційного оскарження суд касаційної інстанції відмовляє у відкритті касаційного провадження, про що суддя-доповідач постановляє ухвалу (абзац 3 частини третьої статті 328 ЦПК). Зазначене положення закону поширюється на касаційні скарги, подані з 14 січня 2012 року (дати набрання чинності Законом України від 20 грудня 2011 року №4176-VI «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення порядку здійснення судочинства»).

10. Для вирішення питання про відкриття касаційного провадження у справі суддя-доповідач повинен, зокрема, перевірити: 1) чи передбачено законом можливість касаційного оскарження ухвал судів першої чи апеляційної інстанцій; 2) чи було рішення суду першої інстанції предметом апеляційного перегляду по суті; 3) наявність в особи, яка подає скаргу, права на касаційне оскарження судового рішення; 4) чи дотримано строк подання касаційної скарги; 5) відповідність касаційної скарги вимогам закону щодо форми та змісту; 6) наявність копій касаційної скарги і додатків до неї (письмових матеріалів) відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі; 7) чи сплачено в належному розмірі та у визначеному порядку судовий збір.

Копії оскаржуваних судових рішень, що додаються до касаційної скарги, мають бути підписані та скріплені гербовою печаткою суду згідно з Інструкцією з діловодства в місцевому загальному суді, затвердженою наказом Державної судової адміністрації України від 27 червня 2006 року №68.

Якщо в касаційній скарзі заявляється клопотання про скасування судового рішення апеляційного суду та залишення в силі судового рішення суду першої інстанції, до скарги мають бути додані як судове рішення апеляційного суду, яке оскаржується, так і судове рішення суду першої інстанції, оскільки залишити його в силі, не перевіривши на предмет законності, неможливо.

Якщо касаційна скарга за формою і змістом не відповідає вимогам, встановленим статтею 326 ЦПК, перелік яких є вичерпним (зокрема, якщо у скарзі не зазначено у чому саме полягає неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права), суддя-доповідач відповідно до частини другої статті 328 ЦПК застосовує положення статті 121 ЦПК та ухвалою залишає касаційну скаргу без руху.

В ухвалі суду необхідно навести підстави залишення касаційної скарги без руху та визначити строк для усунення недоліків з урахуванням реальної можливості отримання заявником копії ухвали та виправлення недоліків (зокрема, підписання скарги, подання довіреності, оригіналів документів про сплату судового збору, завірених копій судових рішень), який не може перевищувати п'яти днів із дня отримання ухвали особою, яка подала касаційну скаргу.

В ухвалі має бути зазначено про наслідки невиконання вимог щодо усунення недоліків (частина друга статті 121 ЦПК). У разі невиконання вимог закону, наведених в ухвалі про залишення скарги без руху, суддя-доповідач постановляє ухвалу про визнання касаційної скарги неподаною та її повернення.

Якщо під час судового розгляду справи виявлено, що судовий збір сплачено не в повному розмірі, стягнення недоплачених сум з відповідної особи проводиться при ухваленні судового рішення.

11. При відкритті касаційного провадження суддя-доповідач у разі необхідності вирішує питання про зупинення виконання судового рішення, яке оскаржується, до закінчення касаційного провадження, але лише за наявності клопотання особи, яка подала касаційну скаргу (частина перша статті 328 ЦПК). Норми ЦПК не забороняють вирішити питання про зупинення виконання оскаржуваного судового рішення й на подальших етапах касаційного провадження. При цьому право на зупинення виконання судового рішення не надає суду касаційної інстанції права застосовувати заходи забезпечення позову (статті 151, 152 ЦПК).

Клопотання про зупинення виконання судового рішення може бути викладено як у самій скарзі, так і окремим документом. Таке клопотання має бути мотивованим, містити підстави для зупинення виконання судового рішення, підтверджені певними доказами (наприклад, у разі відкриття виконавчого провадження з примусового виконання рішення суду має бути додано завірену копію такої постанови).

Вирішуючи питання про зупинення виконання судового рішення, суд касаційної інстанції враховує необхідність у цьому, зокрема, у разі ймовірності утруднення повторного розгляду справи внаслідок можливого скасування судового рішення, забезпечення збалансованості інтересів сторін, запобігання порушенню прав осіб, які брали участь у справі, та які не брали такої участі, але рішенням суду вирішено питання про їх права, свободи чи обов'язки.

Норми ЦПК не передбачають необхідності скасовувати ухвалу про зупинення виконання судового рішення чи відновлювати його виконання при ухваленні судового рішення за наслідками касаційного провадження, оскільки з ухваленням судового рішення касаційною інстанцією зупинення виконання судового рішення втрачає законну силу.

12. Випадки, коли суддя-доповідач може відмовити у відкритті касаційного провадження, передбачені статтею 328 ЦПК, їх перелік є вичерпним і розширеному тлумаченню не підлягає.

Наявність ухвали про відхилення касаційної скарги або про відмову у відкритті касаційного провадження є підставою для відмови у відкритті касаційного провадження, якщо касаційну скаргу подано цією самою особою і на це саме судове рішення, незалежно від наведення у касаційній скарзі інших мотивів чи підстав оскарження (пункт 4 частини четвертої статті 328 ЦПК).

Якщо касаційна скарга є необгрунтованою і викладені в ній доводи не викликають необхідності перевірки матеріалів справи (пункт 5 частини четвертої статті 328 ЦПК), то суддя-доповідач відмовляє у відкритті касаційного провадження. При цьому неправильне застосування норм матеріального права чи порушення норм процесуального права є підставою для відкриття касаційного провадження незалежно від обгрунтованості касаційної скарги.

ДОРУЧЕННЯ

Пленум Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ
Постанова

14 червня 2012 року м.Київ №8

Про судову практику перегляду кримінальних справ у касаційному порядку за 2011 рік

Заслухавши та обговоривши інформацію заступника Голови Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ Міщенка С.М. про узагальнення судової практики перегляду кримінальних справ у касаційному порядку у 2011 році, керуючись пунктом 2 частини другої статті 36 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», пленум Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ

ПОСТАНОВЛЯЄ:

1. Інформацію заступника Голови Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ Міщенка С.М. взяти до відома.

2. Доручити судовій палаті у кримінальних справах спільно з управлінням вивчення та узагальнення судової практики і статистики на основі проведеного узагальнення підготувати інформаційний лист апеляційним судам.

3. За матеріалами узагальнення підготувати відповідну постанову пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ.

Голова Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ Л.ФЕСЕНКО
Секретар пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ Д.ЛУСПЕНИК

З урахуванням системного аналізу пункту 5 частини четвертої статті 328, частини другої статті 324 ЦПК касаційна скарга є необґрунтованою, якщо викладені в ній доводи не містять посилань на неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права або такі посилання є безпідставними.

Неправильне застосування норм матеріального права означає, що застосовано закон, який не поширюється на ці правовідносини, або не застосовано закон, який підлягав застосуванню, або суд неправильно витлумачив закон.

Порушення норм процесуального права є підставою для відкриття касаційного провадження у справі незалежно від того, чи призвели такі порушення до неправильного вирішення справи, оскільки така оцінка порушення норм процесуального права здійснюється судом касаційної інстанції при розгляді справи та ухваленні судового рішення.

13. Відповідно до статті 329 ЦПК приєднатися до поданої касаційної скарги можуть особи, які брали участь у справі на стороні особи, яка подала скаргу, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їх права та обов'язки і вимоги таких осіб не є іншими. Заяву про приєднання до касаційної скарги може бути подано протягом трьох днів із дня одержання копії касаційної скарги, докази чого мають бути додані до такої заяви.

У разі якщо в заяві про приєднання до касаційної скарги фактично містяться інші доводи або заявлено інші вимоги, ніж ті, що зазначені в касаційній скарзі, то така заява вважається окремою касаційною скаргою зі всіма наслідками, які з цього випливають, а саме: вона залишається без руху для усунення її недоліків як касаційної скарги відповідно до вимог статті 328 ЦПК і для сплати судового збору. У заяві про приєднання до касаційної скарги можуть міститися лише додаткові обґрунтування, уточнення вже поданої скарги, що стосуються питання права.

До заяви про приєднання до касаційної скарги додається документ про сплату судового збору за ставками відповідно до Закону України від 8 липня 2011 року №3674-VI «Про судовий збір».

14. Право на доповнення чи зміну касаційної скарги може бути здійснено лише протягом строку на касаційне оскарження. Статтею 330 ЦПК не передбачено права суду касаційної інстанції вирішувати питання про поновлення пропущеного строку на внесення змін чи доповнень до касаційної скарги, тому відповідні заяви, подані після визначеного законом строку, не приймаються до розгляду, а повертаються заявникові ухвалою судді-доповідача.

15. Відкликати касаційну скаргу можна до початку розгляду справи в суді касаційної інстанції (до постановлення ухвали про призначення справи до розгляду), перевірка обґрунтованості відповідної заяви не вимагається. У цьому разі суддя-доповідач постановляє ухвалу про повернення касаційної скарги (частини друга та четверта статті 330 ЦПК).

Відмовитися від касаційної скарги особа, яка її подала, має право до закінчення касаційного провадження (частина третя статті 330 ЦПК), тобто до виходу суду до нарадчої кімнати.

Прийняття відмови від касаційної скарги не пов'язується з обов'язком суду касаційної інстанції перевіряти чи не порушуються у зв'язку з такою відмовою права інших осіб, оскільки право особи на відмову від касаційної скарги не обмежене. При цьому суд касаційної інстанції відповідно до частини четвертої статті 10 ЦПК має вирішити питання про роз'яснення передбачених частиною п'ятою статті 330 ЦПК наслідків прийняття відмови від скарги.

Заява про відкликання скарги, яка надійшла після початку розгляду справи, не може бути підставою для закриття касаційного провадження, якщо особа не подала заяву про відмову від скарги.

Прийнявши відмову від касаційної скарги, суд закриває касаційне провадження за цією скаргою, а за наявності інших касаційних скарг — продовжує касаційне провадження за цими скаргами (скаргою).

Якщо під час розгляду справи за касаційною скаргою однієї з осіб, яка бере участь у справі, іншою особою, яка має право на касаційне оскарження, заявлено клопотання про поновлення строку на касаційне оскарження та подано касаційну скаргу, суд касаційної інстанції відкладає розгляд справи для вирішення питання про поновлення пропущеного строку та розгляду всіх касаційних скарг в одному провадженні.

Як при відкликанні касаційної скарги, так і при відмові від касаційної скарги втрачається можливість розгляду заяви про приєднання до касаційної скарги, оскільки така заява без касаційної скарги не має свого самостійного правового значення.

16. Попередній розгляд справи є окремою процедурою касаційного провадження, метою якого є з'ясування всіх необхідних обставин для правильного висновку про законність оскаржуваного судового рішення, та проводиться у формі попереднього судового засідання без повідомлення осіб, які беруть участь у справі, колегією у складі трьох суддів.

Відхилення касаційної скарги та залишення судового рішення без змін (частина третя статті 332 ЦПК) можливі лише у випадку, якщо відсутні підстави для скасування судового рішення. Підстави для касаційного оскарження передбачено частиною другою статті 324 ЦПК, а підстави для скасування судового рішення зазначено у статтях 338—341 ЦПК. За наявності таких підстав касаційну скаргу при проведенні попереднього розгляду справи не може бути відхилено.

Оскільки норми ЦПК не містять підстав, які тягнуть за собою обов'язкове скасування судового рішення, застосування частини четвертої статті 332 ЦПК судом касаційної інстанції при попередньому розгляді справи є неможливим.

17. Статтею 333 ЦПК встановлено порядок розгляду справи судом касаційної інстанції, який є відмінним від порядку, встановленого для судів першої та апеляційної інстанцій. У зв'язку з цим, зокрема у касаційній інстанції, не застосовуються правила про передачу спору на розгляд третейського суду (стаття 17 ЦПК), про зміну предмета або підстави позову, збільшення або зменшення розміру позовних вимог (стаття 31 ЦПК), про пред'явлення зустрічного позову (стаття 123 ЦПК), про прийняття позову третьої особи із самостійними вимогами (стаття 125 ЦПК), про об'єднання і роз'єднання позовів (стаття 126 ЦПК), про визнання позову (стаття 174 ЦПК), про залишення позову без розгляду (пункт 5 частини першої статті 207 ЦПК). Не застосовується також правило про недопустимість вирішення справи за умови неявки позивача, від якого не надійшло заяви про розгляд справи за його відсутності (частина третя статті 169 ЦПК), оскільки у касаційному порядку справа розглядається без повідомлення осіб, які беруть участь у справі (частина перша статті 333 ЦПК).

18. Відповідно до статті 335 ЦПК суд касаційної інстанції при перевірці законності судового рішення не має права виходити як за межі доводів касаційної скарги, крім випадків, передбачених частиною третьою цієї статті, так і за межі вимог, заявлених у суді першої інстанції.

У разі якщо касаційну скаргу подано на рішення щодо частини вирішених вимог, суд касаційної інстанції відповідно до принципу диспозитивності не має права робити висновки про неоскаржену частину ні в мотивувальній, ні в резолютивній частині судового рішення, а в описовій частині повинен зазначити, в якій частині вимог судове рішення не оскаржується.

Перевіряючи правильність застосування судом першої або апеляційної інстанції норм матеріального чи процесуального права, суд касаційної інстанції під час розгляду справи не може встановлювати або/та вважати доведеними обставини, що не були встановлені в рішенні чи відкинуті ним, вирішувати питання про достовірність або недостовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими.

Разом із тим з урахуванням пункту 7 частини другої та частини п'ятої статті 326 ЦПК про те, що до касаційної скарги може бути додано письмові матеріали відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі, це можуть бути докази, які підтверджують/спростовують необґрунтованість судового рішення, а його законність (наприклад, документи, що підтверджують наявність у сторони пільг щодо сплати судового збору; документи, які свідчать про порушення судом установлених законом правил про належне повідомлення сторін про дату судового засідання; про порушення правил належності та допустимості доказів; про порушення правил виключної підсудності тощо). При цьому зазначені документи не повинні стосуватися вирішення матеріально-правового спору по суті.

19. Суд касаційної інстанції при перевірці законності судового рішення не обмежений доводами касаційної скарги згідно з частиною третьою статті 335 ЦПК лише в разі, якщо буде виявлено неправильне застосування норм матеріального права або порушення норм процесуального права, які є обов'язковою підставою для скасування рішення. За таких умов суд касаційної інстанції перевіряє справу в повному обсязі й зобов'язаний мотивувати в судовому рішенні вихід за межі доводів касаційної скарги.

Оскільки норми ЦПК не містять підстав для обов'язкового скасування судового рішення, то, за змістом частини третьої статті 335 ЦПК, для висновку про неправильне застосування норм матеріального права або порушення норм процесуального права слід застосовувати положення статей 338, 340, 341 ЦПК.

Якщо особа, яка подала скаргу, заявляє вимогу про скасування судового рішення з направленням справи на новий розгляд, а суд касаційної інстанції ухвалює нове рішення або змінює рішення чи навпаки — це не є виходом за межі доводів касаційної скарги, оскільки у цьому разі суд використовує надані йому законом повноваження (стаття 336 ЦПК).

Разом із тим суд касаційної інстанції не має права перевіряти законність судового рішення щодо осіб, які касаційну скаргу на таке судове рішення не подавали, за винятком випадків, коли це стосується осіб, які не були залучені до участі у справі, якщо суд вирішив питання про їх права, свободи чи обов'язки.

20. При розгляді справи суд касаційної інстанції перевіряє правильність застосування норм матеріального та додержання норм процесуального права судами першої та апеляційної інстанцій в конкретній справі стосовно її фактичних обставин, встановлених судами при розгляді справи в першій та апеляційній інстанціях.

При цьому, перевіряючи законність оскаржуваного судового рішення, суд касаційної інстанції повинен з'ясувати: чи враховано судом першої або апеляційної інстанції при ухваленні судового рішення всі факти, що є предметом доказування (стаття 179 ЦПК); чи підтверджено обставини (факти), якими мотивовано рішення, належними й допустимими доказами (статті 58 і 59 ЦПК); чи правильно застосовано норми матеріального права та чи дотримано норми процесуального права. При перегляді судових рішень необхідно виходити з повноважень суду касаційної інстанції, визначених статтею 336 ЦПК, і відповідних їм підстав для перегляду судових рішень у касаційному порядку, передбачених статтями 338—342 ЦПК. При цьому суд касаційної інстанції керується статтею 336 ЦПК (відповідним пунктом, частиною) та нормою ЦПК, що визначає підстави перегляду судового рішення в такому разі, і відповідно до такої норми та наданих суду касаційної інстанції повноважень формулює резолютивну частину своєї ухвали чи рішення.

21. Визнавши, що рішення ухвалено з додержанням норм матеріального і процесуального права, а наведені в касаційній скарзі недоліки у розгляді справи не вплинули на суть ухваленого рішення, суд касаційної інстанції згідно зі статтею 337 ЦПК відхиляє касаційну скаргу та обов'язково наводить в ухвалі мотиви, з яких доводи касаційної скарги відхиляються.

Суду касаційної інстанції необхідно враховувати, що законне, обґрунтоване та правильне по суті й справедливе рішення суду не може бути скасовано з одних лише формальних міркувань. Зокрема, до таких недоліків, які не призводять до порушення основних принципів цивільного процесуального судочинства та охоронюваних законом прав та інтересів осіб, які беруть участь у справі, та не впливають на суть ухваленого рішення, належать: сплата судового збору, здійснена після відкриття провадження у справі; відсутність підпису в позовній заяві, якщо позивач брав участь у судовому засіданні й підтримав позовні вимоги; відсутність підпису секретаря судового засідання в журналі судового засідання; залишення без розгляду заяви про відвід, якщо підстави для відводу були відсутні. Таким же недоліком може бути визнано відсутність технічного запису при безспірності доказів, якими обґрунтовано рішення.

При цьому суд касаційної інстанції має виходити з того, що правильним є рішення, ухвалене з додержанням норм матеріального та процесуального права; справедливим є рішення, ухвалене з додержанням норм процесуального права щодо належної судової процедури розгляду справи (зокрема, належне повідомлення про дату розгляду справи, обґрунтованість судового рішення, взяття до уваги доказів, отриманих лише законним шляхом, дотримання принципів рівності сторін і правової певності) та дотримання всіх процесуальних гарантій судового розгляду, що відповідає змісту статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (Рим, 4.11.50).

22. Ураховуючи, що підставою для скасування судових рішень і направлення справи на новий судовий розгляд є лише порушення норм процесуального права, що унеможливили встановлення фактичних обставин, які мають значення для правильного вирішення справи (частина друга статті 338 ЦПК), судом касаційної інстанції має бути наведено, які саме порушення норм процесуального права призвели до необхідності застосування цієї підстави для скасування судових рішень. При цьому важливим є те, що виявлені порушення вплинули на результат розгляду справи та без їх усунення неможливі поновлення та захист порушених прав, свобод і законних інтересів особи, яка подала касаційну скаргу.

У разі скасування судового рішення у зв'язку з порушенням норм процесуального права суд касаційної інстанції повинен зазначити причинний зв'язок між порушенням норм процесуального права та прийняттям неправильного судового рішення.

Судове рішення ухвалюється за результатами обговорення всіх обставин справи, які мають бути в ньому зазначені; на основі всебічного, повного, об'єктивного та безпосереднього дослідження наявних у справі доказів; на підставі правильного визначення предмета доказування (статті 10, 179, 212, 214 ЦПК). Недотримання цих норм процесуального права є підставою для скасування судових рішень із направленням справи на новий розгляд, оскільки суд касаційної інстанції не може встановлювати або/та вважати доведеними обставини, що не були встановлені в рішенні суду чи відкинуті ним, вирішувати питання про достовірність або недостовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими (частина перша статті 335 ЦПК).

При направленні справи на новий судовий розгляд суд касаційної інстанції не має права викладати в ухвалі доводи, які б указували або прогнозували певні результати нового вирішення справи чи свідчили б про перевагу одних доказів над іншими, оскільки вирішення питання про прийняття відповідного рішення й оцінка доказів належать до повноважень суду, який розглядатиме справу.

Висновки та мотиви, з яких скасовано рішення, є обов'язковими для суду першої чи апеляційної інстанції при новому розгляді справи. Висновками та мотивами, з яких скасовано рішення, необхідно вважати положення мотивувальної та резолютивної частин ухвали суду касаційної інстанції щодо наявності передбачених статтею 338 ЦПК підстав для скасування судового рішення і передачі справи на новий розгляд та їх кваліфікації процесуальним законодавством як таких. Зокрема, до таких висновків і мотивів не може бути віднесено питання про достовірність чи недостовірність того чи іншого доказу; про перевагу одних доказів над іншими.

23. За наявності підстав, передбачених статтею 341 ЦПК, суд касаційної інстанції скасовує судове рішення та ухвалює нове рішення або змінює рішення.

Суд касаційної інстанції ухвалює нове рішення тоді, коли при розгляді справи виявлено неправильне застосування норм матеріального чи порушення норм процесуального права, які впливають на основний висновок суду першої або апеляційної інстанції про права та обов'язки осіб, які беруть участь у справі.

Суд касаційної інстанції ухвалює рішення про зміну оскаржуваного судового рішення у випадку, якщо помилки у такому судовому рішенні можна усунути без його скасування, не змінюючи суті рішення, і вони стосуються окремих його частин, зокрема виправлення помилок суду першої або апеляційної інстанції щодо розміру суми, що підлягає стягненню, розподілу судових витрат тощо. Якщо помилки у судовому рішенні стосуються його правового обґрунтування, то їх усунення необхідно вважати також зміною рішення, тому суд касаційної інстанції не повинен усувати такі помилки ухвалою із зазначенням про залишення судового рішення без змін із його уточненням чи доповненням.

Суд касаційної інстанції не може ухвалювати нове рішення чи змінювати рішення, виходячи з обставин, які не були встановлені судом першої чи апеляційної інстанції.

Суду касаційної інстанції необхідно виходити з того, що підстави для скасування судових рішень з ухваленням нового рішення чи зміни рішення стосуються порушення або неправильного застосування матеріального чи процесуального права, які мають місце у разі застосування закону, який не поширюється на ці правовідносини, або незастосування закону, який підлягав застосуванню, внаслідок неправильної юридичної кваліфікації правовідносин або неправильного тлумачення закону, який хоча і підлягав застосуванню, проте його зміст і сутність сприйнято неправильно через розширене чи звужене тлумачення.

Порушення або неправильне застосування норм процесуального права, що є підставою касаційного оскарження (частина друга статті 324 ЦПК), можуть бути підставами для скасування чи зміни рішення лише у разі, якщо таке порушення призвело до неправильного вирішення справи, а фактичні обставини, які входять до предмета доказування, встановлені повно і правильно. Такими порушеннями можуть бути, зокрема, порушення вимог статей 58, 59 ЦПК щодо належності доказів чи допустимості засобів доказування, порушення вимог статей 215, 316 ЦПК щодо змісту судового рішення тощо.

24. Суд касаційної інстанції має право ухвалити додаткове рішення за заявою особи, яка бере участь у справі, або з власної ініціативи в разі, якщо він скасував рішення суду першої інстанції та ухвалив нове рішення чи змінив його за наявності підстав, передбачених статтею 220 ЦПК. Відповідно до статті 219 ЦПК цей суд також може виправити допущені у своєму рішенні описки чи арифметичні помилки, не змінюючи змісту рішення. Суд касаційної інстанції відповідно до статті 221 ЦПК може роз'яснити своє рішення.

Питання про визначення порядку виконання рішення суду, розстрочку чи відстрочку виконання, вжиття заходів для забезпечення виконання рішення (стаття 217 ЦПК) розглядаються судом касаційної інстанції, якщо вони вирішуються одночасно з ухваленням нового чи зміною оскаржуваного рішення. В інших випадках ці питання вирішуються судом першої інстанції.

25. Відповідно до вимог статті 88 ЦПК судові витрати, понесені особами, які беруть участь у справі, у зв'язку з поданням касаційної скарги покладаються на них пропорційно до розміру задоволених позовних вимог. У тих випадках, коли суд касаційної інстанції ухвалює нове рішення, він вирішує питання про розподіл судових витрат між сторонами.

При скасуванні судових рішень із передачею справи на новий судовий розгляд питання про розподіл судових витрат вирішується судом, який розглядає справу.

26. Виходячи з положень статті 350 ЦПК, суд касаційної інстанції постановляє окрему ухвалу та направляє її відповідним особам і органам для вжиття необхідних заходів у порядку, встановленому статтею 211 ЦПК, як щодо виявлених при розгляді справи причин та умов, що сприяли вчиненню порушення закону, так і щодо порушень норм права та помилок, зокрема тяганини, інших недоліків під час розгляду справи, допущених судом першої або апеляційної інстанції, що не фіксуються в судовому рішенні суду касаційної інстанції.

Допущені судом першої або апеляційної інстанції порушення норм права чи помилки, які стали підставами для скасування судового рішення, не можуть бути покладені в основу окремої ухвали суду касаційної інстанції.

Голова Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ Л.ФЕСЕНКО

Секретар пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ Д.ЛУСПЕНИК

Якщо недотримання строків оскарження було зумовлено діями (бездіяльністю) суду, ці обставини можуть бути підставою для поновлення строку.

ДОРУЧЕННЯ

Пленум Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ

Постанова

від 14 червня 2012 року м.Київ №9

Про практику застосування судами України законодавства про відповідальність за окремі корупційні правопорушення

Заслухавши та обговоривши інформацію судді Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ Кульбаби В.М. про узагальнення судової практики застосування судами законодавства України про відповідальність за окремі корупційні правопорушення у 2011 році та 3 місяці 2012 року, керуючись пунктом 2 частини другої статті 36 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», пленум Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ

ПОСТАНОВЛЯЄ:

1. Інформацію судді Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ Кульбаби В.М. взяти до відома.

2. Доручити судовій палаті у кримінальних справах спільно з управлінням вивчення та узагальнення судової практики і статистики на основі проведеного узагальнення підготувати інформаційний лист апеляційним судам.

3. За матеріалами узагальнення підготувати відповідну постанову пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ.

Голова Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ Л.ФЕСЕНКО

Секретар пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ Д.ЛУСПЕНИК